

อธิบดีกรมการ

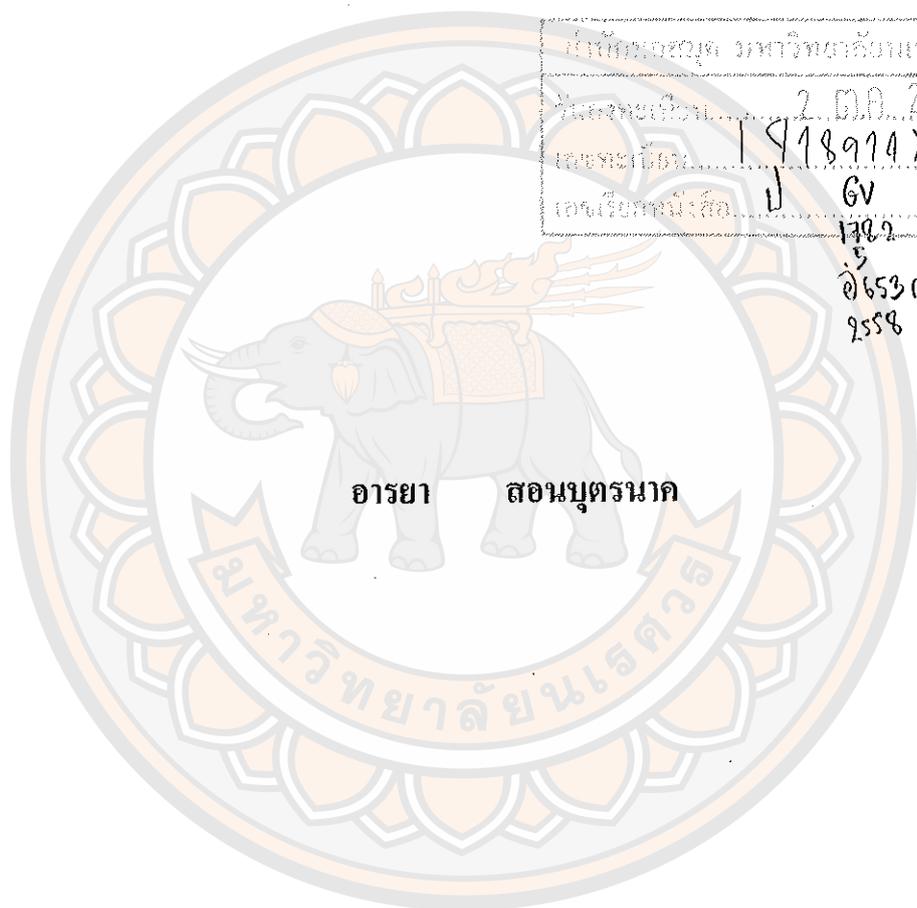

สำนักงานเขต

"แก้วเขียะ" นาคยลัษณัษชาวไทยภูเขาลีซอ บ้านเพชรดำ
ตำบลเขาค้อ อําเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานเขต มหาวิทยาลัยรัตนพร
วันที่ออกใบนี้... 2 ต.ค. 2560
เลขที่ใบนี้... 1918914 X
เลขเรียกหนังสือ... ป 6v

1782
5
อ 653 ก
2558

อารยา สอนบุตรนาค

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิทยาการดนตรีและนาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์
สิงหาคม 2558
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยรัตนพร

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาดนตรี ได้พิจารณาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง "กัวเซี่ยะ นาฏยลักษณะชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์" เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการดนตรีและนาฏศิลป์ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

(รองศาสตราจารย์ ประทีป นกปี)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์จිරรัตน์ เขียมเจริญ)

หัวหน้าภาควิชาดนตรี

สิงหาคม 2558

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ประทีป นกปี ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตลอดจนอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาในสาขาวิชา วิทยาการดนตรีและนาฏศิลป์

ขอขอบคุณนายเกษม สินหมี หัวหน้าหน่วยพัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่ราบสูง บ้านเพชรดำ ที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ และออกพื้นที่ภาคสนาม

ขอขอบคุณนายป้าป้า สิ้นเช้า นายสุชาติ สิ้นเช้า นายสรวุฒิ สิ้นเช้า นายสมพงษ์ สิ้นหมี นายเดชา สิ้นจ้าง นายชัยพร สิ้นหมี และนายอภัย รัชตวิบูลย์สิน ผู้ให้ข้อมูลด้านการเดินก้าวเขี่ยะ ประวัติความเป็นมาต่างๆ รวมถึงองค์ประกอบในการเดินก้าวเขี่ยะ

ขอขอบคุณชาวบ้านหมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่สนับสนุนและให้คำแนะนำช่วยเหลือต่างๆ ในการลงพื้นที่

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา ตลอดจนครอบครัวที่คอยให้การสนับสนุน ความรัก โอกาสในการศึกษา และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ด้วย

ธารยา สอนบุตรนาค

ชื่อเรื่อง	กัวเซี่ยะ นาฏยลักษณ์ชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบล เขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัย	อารยา สอนนุตรนาค
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ประทีป นกปี
การศึกษาค้นคว้า	หลักสูตร ศศ.ม. สาขาวิชาวิทยาการดนตรีและนาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 2558
คำสำคัญ	กัวเซี่ยะ, ปะป๊า อะคิดะ เมถึ

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง กัวเซี่ยะ นาฏยลักษณ์ชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ศึกษาองค์ประกอบของการเต้นกัวเซี่ยะ และเพื่อศึกษาบทบาทของการเต้นกัวเซี่ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการทางมานุษยวิทยาดนตรีและนาฏศิลป์ ด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า

เทศกาลปีใหม่ของชาวลีซอแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านและมือมือจะทำการตกลงกำหนดวันจัดกิจกรรม สำหรับพิธีที่สำคัญ 3 วัน ชาวลีซอทุกคนรอบครัวจะมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ให้พร้อมเพื่อใช้ในประกอบพิธีปีใหม่ ประกอบด้วย การเตรียมเครื่องแต่งกาย การต้มเหล้า การเตรียมอาหารสำหรับการเซ่นไหว้

การเต้นรำของชาวลีซอนั้นมีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเต้นรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเต้นรำใช้การก้าวเท้าและกระแทกเท้า ใช้การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา หากมีคนร่วมวงเต้นน้อยจะใช้วงกลมเพียงวงเดียว แต่ถ้ามีคนเต้นรำเป็นจำนวนมากจะแบ่งออกเป็นวงกลมสองวงซ้อนกัน

เพลงที่นิยมใช้บรรเลงประกอบการเต้นรำในพิธีปีใหม่ ได้แก่ เพลงยี่อพิดูตูมาญวาซิดู เพลงอะคิดะ และเพลงจิมิอุกัวะกัวะ ทำเต้นกัวเซี่ยะมี 12 ท่า ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ถอยซ้าย ถอยขวา ขวาซิด ซ้ายซิด เตะซ้ายหน้า ตบซ้ายหลัง สะดุ้ง ตบขวาหน้า ตบขวาข้าง ยกขวา

บทบาทของการเต้นกัวเซี่ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคม ด้านการให้ความบันเทิงในสังคม การเซ่นไหว้ เช่นสรวงผี ความสามัคคีในชุมชน ประเพณีและพิธีกรรม ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาว

Title	Kuo Xia-Li Saw Hill Tribe's Traditional Dance in Petchdam Village, Khao Kho, Petchabun
Authors	Araya Sonbutnak
Advisor	Assoc. Prof. Prateep Nakpee
Academic Paper	Independent Study M.A. in Music and Dance Studies, Naresuan University, 2015
Keywords	Kuo Xia, Papa, Akida, Mecheui

ABSTRACT

The purpose of this study was to study Kuo Xia which is a traditional dance of Li Saw Hill Tribe in Phetchdam Village, Khao Kho, Petchabun. Furthermore, this research was studied configuration and social-cultural context that effect to Li Saw Hill Tribe in Thailand. This research is qualitative research that using the Anthropology of Music and Dance for interviewed and observation found that

Every New year, village leader and mue mue pa will make an event schedule. There are 3 days for important ceremony. Everyone will prepare anything for New Year ceremony included clothing costumes brewer and oblation.

Melody and music is a conductor for rhythm and dance variation. Dance style is using the foot and stomped to move which is a clockwise circular motion. If there are less people join the dance, we will take a single loop. On the other hand, we will take two circles overlap for dancing.

Popular solo songs that always open for New Year ceremony are Yeu Peu Du Su Ma Yu Wa Chi Su, A Ki Da and Ja Mi Au Kwa Kwa. There are 12 dancing Style of Kuo Xia following: step left, step right, left back, right back, right-aligned, left-aligned, left front kick, tap left behind, flinch, tap right forward, tap right side and raised right.

Based on the findings of investigation, it was concluded that Kuo Xia is a traditional dace that effect to social-cultural context in many roles such as social entertainment, oblation, offering sacrifices to a spirit, unity in community, traditions and rituals including the relationship of young.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตของเรื่องต้น.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา.....	5
2.1.1 ทฤษฎีนาฏยลักษณ์.....	5
2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่.....	6
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลิซอ.....	9
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.4 ข้อมูลของพื้นที่ที่ศึกษา.....	24
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	29
3.1 ขั้นตอนการศึกษา.....	29
3.2 การเลือกพื้นที่การศึกษา.....	30
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	31
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา.....	34
4.1 องค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ.....	34
4.2 ความสำคัญของการเดินรำต๋อวิถีชีวิตของชาวสืซอ.....	82
5 บทสรุป.....	84
สรุปผลการศึกษา.....	84
อภิปรายผลการศึกษา.....	86
ข้อเสนอแนะ.....	90
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	92
ประวัติผู้ศึกษา.....	101

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ชื่อบี (ซึ่ง 3 สาย).....	36
2 ชื่อบี เครื่องดนตรีประจำเผ่าลีซอ(ด้านหน้า).....	37
3 ชื่อบี เครื่องดนตรีประจำเผ่าลีซอ (ด้านหลัง).....	37
4 การแต่งกายของนักดนตรีชาวลีซอ.....	38
5 การแต่งกายของนักดนตรี.....	39
6 การแต่งกายของผู้ชายชาวลีซอ.....	40
7 การแต่งกายของผู้หญิงชาวลีซอ.....	41
8 หุ่นจำลองการแต่งกายของชาวลีซอ.....	42
9 ขนมห้าวปัก (ปะป้า).....	44
10 ปีใหม่วันที่สองที่บ้านผู้ใหญ่น้ำ.....	46
11 การเดินร่ำรอบต้นมุขี่แน่นซี่ที่บ้านผู้ใหญ่น้ำ (ปีใหม่วันที่สอง).....	46
12 ศาลเจ้าอาปาหนมุขี่ สถานที่จัดงานปีใหม่วันที่ 3.....	47
13 มือมือตะทำพิธีไหว้ศาลเจ้า.....	47
14 เดินร่ำรอบต้นมุขี่แน่นซี่ ภายในบริเวณหน้าศาลเจ้าอาปาหนมุขี่.....	48
15 การเซ่นไหว้ในศาลเจ้าอาปาหนมุขี่.....	48
16 นายเกษม สิ้นหมี่.....	95
17 นายป๊าป้า สิ้นเข้า.....	95
18 นายสุชาติ สิ้นเข้า.....	96
19 นายสรารุณี สิ้นเข้า.....	96
20 นายสมพงษ์ สิ้นหมี่.....	97
21 นายเดชา สิ้นจ้าง.....	97
22 นายชัยพร สิ้นหมี่.....	98

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดเป็นสังคม ที่มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และหลากหลายชนชาติ โดยแต่ละสังคมนั้นย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาวะแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชาติพันธุ์นั้น

ประเทศไทยก็มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาของหลายกลุ่มชนชาติพันธุ์ และการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานนี้เองทำให้เกิดวัฒนธรรมอันหลากหลาย ซึ่งมีทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมที่รับเข้ามาใหม่ โดยอาศัยการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมเพื่อให้เกิดการร่วมกันได้อย่างมีความสุขต่อไป กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยมีหลากหลายกลุ่มด้วยกัน เช่น มอญ ลาว จีน เขมร รวมถึงชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งจัดเป็นชนกลุ่มน้อย ที่มีการแต่งกาย ภาษาพูด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตเฉพาะตนที่เป็นเอกลักษณ์

ลีซอ เป็นชาวเขาที่จัดอยู่ในจำพวกเดียวกับพวกอีก้อ คืออยู่ในกลุ่มตระกูล ทิเบต-พม่า ซึ่งสืบเชื้อสายมาจาก โดโล หรือ โนกู พวกเขาเรียกตัวเองว่า "ลีซู" ส่วนคำว่า "ลีซอ" นั้น เป็นสำเนียงของคนจีนที่ใช้เรียกคนพวกนี้ และคนไทยในภาคเหนือได้รับเอาสำเนียงของคนจีนที่ใช้เรียกชนกลุ่มนี้มาใช้ จึงกลายเป็น ลีซอ มาจนกระทั่งปัจจุบัน (ปิยพงศ์. 2545 หน้า 1)

สำหรับการอพยพของลีซอเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2462 - 2464 โดยอพยพจากหมู่บ้านแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า แล้วเข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ที่บ้านดอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย (ประเสริฐ ชัยพิสิษฐกุล. 2529 หน้า 5-6) และกระจายตัวไปยังจังหวัดต่างๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เป็นต้น ซึ่งชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอนั้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ลีซอลาย และ ลีซอดำ แต่ในประเทศไทยลีซอที่ตั้งรกรากส่วนใหญ่เป็นลีซอลาย สำหรับลีซอดำนั้นมีเป็นจำนวนน้อย ลีซออาศัยกระจายอยู่ตาม 10 จังหวัดทางภาคเหนือ ได้แก่ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก สุโขทัย พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์มีชาวไทยภูเขาเผ่าลีซออาศัยอยู่ ซึ่งชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอปัจจุบันได้รับปัจจัยความเจริญหลายอย่างทางด้านเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลกได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตปัจจุบัน แต่ชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอนี้ก็ไม่ได้รับเอาวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะ

ยังมีการยึดถือแบบแผนดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อๆ กันมา ได้แก่ ความเป็นอยู่ ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ดนตรี พิธีกรรม

พิธีกรรมของชาวลีซอจะมีหลายพิธีกรรมด้วยกัน ซึ่งชาวลีซอก็มีการให้ความสำคัญกับพิธีกรรมค่อนข้างมาก และในแต่ละพิธีกรรมก็มีความสัมพันธ์ที่แยกจากกันมิได้กับดนตรีและการเต้นรำ เป็นความผูกพันในวิถีชีวิตของชาวลีซอในด้านของความเป็นอยู่โอกาสต่างๆ โดยหนึ่งในพิธีกรรมที่สำคัญของชาวลีซอนั้น ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ มีการจัดงานเฉลิมฉลองกันหลายวัน มีพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ ไหว้ผีประจำหมู่บ้าน พิธีสะเดาะเคราะห์ ให้เกิดความสิริมงคลแก่ชาวลีซอทุกคนคร่าว ซึ่งในประเพณีปีใหม่นี้ก็จะมีการเฉลิมฉลอง การกินเลี้ยง เล่นดนตรีและเต้นรำ ประกอบการเฉลิมฉลองนี้อย่างสนุกสนาน ชาวลีซอเรียกการเต้นรำประกอบการบรรเลงดนตรีนี้ว่า “กัวเซีเย”.

กัวเซีเย เป็นการเต้นรำประกอบการบรรเลงดนตรี เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นสื่อที่เชื่อมโยงให้ทุกคนในหมู่บ้านมีโอกาสพูดคุยและทำความรู้จักกันมากขึ้น และยังเป็นโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยกัน ในประเพณีปีใหม่นี้เองหญิงสาวชาวลีซอจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่ตัดเย็บเองอย่างสวยงาม สวมเครื่องประดับที่ทำด้วยเงินที่นอกจากให้ความสวยงามแล้วยังสามารถบ่งบอกถึงฐานะความร่ำรวยของหญิงสาวผู้นั้นได้อีกด้วย เครื่องดนตรีที่ใช้ประจำเผ่าของชาวลีซอมีทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ ซือบี (พิณ) ฟู่หลู (แคนน้ำเต้า) และเหยะหลู (ขลุ่ย) ปัจจุบันเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันในงานปีใหม่ คือ ซือบีซึ่งเป็นเครื่องดีดที่ผู้ชายชาวลีซอนิยมกันมาก เพราะการเต้นรำสอดคล้องกับการเล่นดนตรี จังหวะ บทเพลง โดยเน้นจังหวะห้าเป็นสำคัญ

การเต้นรำประกอบการบรรเลงดนตรีเฉลิมฉลองในงานปีใหม่ มีกระบวนการในการถ่ายทอดไม่ชัดเจน อาศัยการถ่ายทอดแบบปากต่อปากและการจดจำฝึกหัดจนเกิดเป็นความเคยชิน แต่ในปัจจุบันมีการรับเอาวัฒนธรรมของสังคมเมืองเข้ามาซึ่งมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวลีซอ เยาวชนเริ่มปล่อยปละละเลยต่อวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ จนเป็นผลให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเหล่านี้เริ่มเสื่อมคลายลง

จากข้อมูลข้างต้นเป็นสาเหตุให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการเต้นรำ (กัวเซีเย) ในประเพณีปีใหม่ของชาวลีซอ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาการเต้นรำ (กัวเซีเย) ในพื้นที่หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่นี้มีชาวลีซออาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และยังคงวัฒนธรรมดั้งเดิมอันดีงามอยู่ มีการรักษาและปฏิบัติสืบทอดประเพณีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การวิจัยเป็นการคงอยู่และเผยแพร่การเต้นรำ (กัวเซีเย) ของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเดินก้าวเหี้ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.2 เพื่อศึกษาบทบาทของการเดินก้าวเหี้ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3 ขอบเขตของเบื้องต้น

ผู้ศึกษาเลือกศึกษาเฉพาะองค์ประกอบของการเดินก้าวเหี้ยะ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของการเดินก้าวเหี้ยะที่เป็นบริบททางสังคมในปัจจุบันของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เท่านั้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ประการ คือ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล และขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตของระยะเวลา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การศึกษาก้าวเหี้ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามจุดประสงค์สำหรับงานวิจัย ดังนี้

1.4.1.1 ผู้แสดง

1.4.1.2 ผู้เข้าร่วมแสดง

1.4.1.3 นักวิชาการท้องถิ่น

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.2.1 องค์ประกอบของการเดินก้าวเหี้ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1. ความเป็นมาของการเดินก้าวเหี้ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ
2. องค์ประกอบของการเดินก้าวเหี้ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

1.4.2.2 รูปแบบของการเดินก้าวเหี้ยะ ประกอบด้วย

1. รูปแบบของดนตรีในการเดินก้าวเหี้ยะ
2. รูปแบบของนาฏยลักษณะในการเดินก้าวเหี้ยะ

1.4.2.3 บทบาทหน้าที่ของการเดินก้าวเหี้ยะที่มีต่อบริบททางสังคมปัจจุบัน

1.4.3 ขอบเขตของระยะเวลา

ผู้ศึกษากำหนดระยะเวลาการศึกษาโดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 - เดือนกรกฎาคม 2558

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 มีความรู้ความเข้าใจประวัติที่มาและความสำคัญของการเดินกั้วเซี่ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

1.5.2 มีความรู้เรื่ององค์ประกอบของการเดินกั้วเซี่ยะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

1.5.3 สามารถวิเคราะห์หรือตีพิมพ์ผลของการเดินกั้วเซี่ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

กั้วเซี่ยะ หมายถึง ชื่อเรียกการเดินรำประกอบเพลงที่ใช้แสดงในงานปีใหม่ของชาวลีซอ

ไข่เซี่ยะ หมายถึง ประเพณีปีใหม่ ของชาวลีซอ

ลีซอ หมายถึง ชาวไทยภูเขาเผ่าหนึ่ง ที่เรียกตนเองว่า ลีซุ แต่ในภาษาราชการเรียกว่า ลีซอ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง ก้าวเขี้ยว นาฏยลักษณ์ชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเดินก้าวเขี้ยวในประเพณีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอ ซึ่งประกอบด้วยประเด็นหลัก ดังนี้

2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 ทฤษฎีนาฏยลักษณ์

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลีซอ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 ข้อมูลของพื้นที่ที่ศึกษา

2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 ทฤษฎีนาฏยลักษณ์

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, หน้า 285) ได้ให้ความหมายของนาฏยลักษณ์ ดังนี้ นาฏยลักษณ์ หมายถึง ลักษณะของนาฏยศิลป์สากลใดสากลหนึ่งโดยเฉพาะนาฏยลักษณ์เป็นเครื่องบ่งชี้รูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาและวิธีการทำให้เห็นความแตกต่างของการแสดงชุดต่างๆ จึงสามารถแยกแยะและนำเอาลักษณะเฉพาะออกมาให้ปรากฏชัดเจน นาฏยลักษณ์กำหนดได้จากการแสดงออกของนาฏยศิลป์ใน 4 ส่วนหลัก คือ

- 1) เครื่องแต่งกาย
- 2) อุปกรณ์การแสดง
- 3) ดนตรี
- 4) การแสดง

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนาฏยลักษณ์ กล่าวถึง ลักษณะเฉพาะของการแสดงนาฏยศิลป์สากลใดสากลหนึ่งโดยเฉพาะนาฏยลักษณ์เป็นเครื่องบ่งชี้รูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาและวิธีการเพื่อให้เกิดลักษณะเฉพาะที่ออกมาชัดเจนในการแสดงชุดนั้นๆ

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีนาฏยลักษณ์และทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะและการแสดงมาเป็นแนวทางในการกล่าวถึงลักษณะเฉพาะที่ปรากฏชัดเจนในการเต้นกั้วเซี่ยะของชาวลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาการเต้นประกอบเพลง (กั้วเซี่ยะ) ในพิธีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอครั้งนี้ ผู้ศึกษามีแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการเต้นในประเพณีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอ ดังกล่าวได้โดย ทฤษฎีนาฏยลักษณ์ที่เป็นเครื่องชี้ถึงรูปแบบ โครงสร้างของลักษณะเด่นในเรื่องการแต่งกาย บทเพลง ดนตรี และการแสดง อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่

นักสังคมวิทยาคนสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่กลายเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นทฤษฎีหลักทางสังคมวิทยาทฤษฎีหนึ่ง มีชื่อว่า ทัลคอตต์พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ซึ่งได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับการที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในชุมชน และชุมชนมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน โดย Parsons and Smelser (1984 หน้า 19) ได้เสนอกฎเกณฑ์ทางการหน้าที่ของระบบการกระทำไว้ 4 ส่วนคือ (1) การปรับตัว (Adaptation) (2) เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Goal ratification) (3) การรักษาแบบแผนและจัดการความตึงเครียด (Pattern maintenance and Tension management) และ (4) การบูรณาการ (Integration) ซึ่งถ้าทั้ง 4 ส่วนเมื่อมีลักษณะสอดคล้องต่อกันจะนำไปสู่ความสมดุลต่อระบบของกลุ่มสังคมได้ และได้มองว่า “การกระทำ” มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม เนื่องจากการกระทำระหว่าง 5 ส่วน คือ (1) ผู้กระทำ (actor = บุคคลที่มีประสบการณ์ต่างๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์มีวิธีการต่างๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้) (2) สถานการณ์ (situation = เงื่อนไขต่างๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และจะดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นๆ) (3) จุดมุ่งหมาย (goals = สิ่งที่คุณกระทำตั้งเป้าหมายที่จะทำให้สำเร็จ) (4) วิธีการ (means = แนวทางที่คุณกระทำเลือกที่จะปฏิบัติเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น) และ (5) แนวคิดของผู้กระทำ (actor's orientation = ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่นๆ ที่ผู้กระทำใช้เป็นแนวทางประกอบการเลือกวิธีการในการดำเนินการต่างๆ ให้ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น) ตัวอย่างเช่น เมื่อสมาชิกในชุมชนบ้านโป่งคำ (actor) มีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่จะก่อตั้ง

โครงการทอดผ้าขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน เสริมรายได้นอกภาคเกษตรกรรม และรักษาประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ (goal) อันเนื่องจากได้พิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับ ชุมชน (situation) ว่ามีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นภายในชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของเกษตรกร ซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน ปัญหาการว่างงานเพราะถูกเลิกจ้างจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้สมาชิก ส่วนใหญ่กลับเข้าชุมชน และเกิดปัญหาภาวะการว่างงานขึ้นในชุมชนอันนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ความยากจน โสเภณีเด็ก และอาชญากรรม เป็นต้น ประกอบกับค่านิยมความเชื่อ ทางศาสนาว่า การทอดผ้าเป็นธง (ตุง) ถวายวัด จะได้บุญกุศลอันยิ่งใหญ่ และกิจกรรมการทอดผ้า เป็นการยกระดับจิตใจและคุณธรรมของชาวบ้านโป่งคำให้สูงขึ้น ทำให้ความรู้สึกถึงความเป็นเรามี มากขึ้น ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรกันมากขึ้น (actor's orientation) อันเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของชุมชน และถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น บวกกับค่านิยมความเชื่อที่เป็นทุนทางสังคมเหล่านี้จึงทำให้สมาชิกมี ความเข้าใจในสถานการณ์และบทบาทของตนว่าต้องทำอะไร ดังนั้น สมาชิกในชุมชนบ้านโป่งคำ จึงร่วมมือกันโดยสมัครใจที่จะแก้ไขปัญหของชุมชน ด้วยการตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติขึ้น อย่างเป็นทางการ (means) และสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง ก็คือ เมื่อชุมชนมีการแบ่ง หน้าที่และดำเนินการแก้ไขปัญหาไปได้ดีแล้ว การที่จะรักษาระบบดังกล่าวเอาไว้สมาชิกในชุมชน จะต้องรู้จักการสืบทอดค่านิยมหรือคุณค่าที่มีอยู่ร่วมกันนั้นไว้ด้วย โดยการขัดเกลาทางสังคม ดังที่ Lindsey and Beach (2004 หน้า 17-19) ได้กล่าวว่ากลุ่มสังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วน ต่างๆ ที่พึ่งพากัน โดยแต่ละส่วนจะมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิด ประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลในระบบจะต้องมีค่านิยม/คุณค่าร่วมกัน โดยเข้าใจว่าอะไรดีและน่า ปรารถนา ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า สังคมจะมีระดับของ ค่านิยมที่สอดคล้องต้องกัน ซึ่งจะช่วยยึดเหนี่ยวสังคมให้ไปสู่การรักษาสภาพความสมดุลได้

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (structural Functionalism) ของ แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliff Brown) สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536 หน้า 34) กล่าวว่า ทฤษฎีนี้มีความเชื่อระบบ สังคมต่างๆ ประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบ ย่อยด้วยกัน หากระบบย่อยระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบย่อย อื่นๆ จึงต้องมีการปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสมดุลของระบบ สังคมที่จะสามารถอยู่และพัฒนา ต่อไปจึงต้องทำหน้าที่สำคัญ 4 ประการคือ การมีวัตถุประสงค์และดำเนินการไปเพื่อวัตถุประสงค์ การบูรณาการรวมหน่วยหรือการประสมประสาน การปรับตัว การจัดการกับความเครียด

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีสาระสำคัญดังนี้ คือ สังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงสร้างส่วนต่างๆ ของโครงสร้างสังคม ปฏิบัติหน้าที่อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงอยู่ของสังคม ความมั่นคงของสังคมมนุษย์ขึ้นอยู่กับดุลยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในโครงสร้างสังคม ยิ่งโครงสร้างสังคมมีความแปลกแยกมาก สังคมยิ่งมีความเจริญมาก สาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอาจมาจากภายในสังคม หรือมาจากภายนอกสังคมก็ได้ สังคมสมัยใหม่จึงมีลักษณะอารมณณ์เป็นกลาง ยึดหลักเชื้อสาย ความสัมพันธ์อย่างเฉพาะเจาะจง ยึดหลักสากลในการประเมินคุณค่าการกระทำของบุคคล ยึดความสำเร็จในความสัมพันธ์อย่างกว้าง การประเมินผลงานของบุคคลและบุคคลมุ่งกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตน ในขณะที่สังคมแบบประเพณีจะมีลักษณะที่ใช้อารมณณ์รักชอบใช้หลักตัวบุคคลในการประเมินการกระทำของบุคคล การบรรจุแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่งและบุคคลมักกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้เป็นแนวทางในการอธิบายวิถีชีวิต ของชาวลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ชาวลีซอจะกระทำการใดก็ตามหน้าที่ก็ตาม ย่อมจะมีผลกระทบต่อระบบสังคมไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่งตามโครงสร้างของสังคม

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาการเดินประกอบเพลง (แก้วเหียะ) ในพิธีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอครั้งนี้ ผู้ศึกษามีแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเดินในประเพณีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอ ดังกล่าวได้โดย ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่ของมนุษย์ที่เข้าไปอยู่ในสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบ และมีการจัดระเบียบ เนื่องจากมีความสนใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมนั้นการอธิบายระบบสังคมที่มีอยู่ในชุมชนจึงต้องทำความเข้าใจการกระทำของสมาชิกในชุมชน และการที่ชุมชนประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบต่างๆ ดังนั้น เมื่อเปรียบชุมชนเป็นกลุ่มสังคมหนึ่ง หากเราเข้าไปเรียนรู้วิถีชุมชน และเห็นว่าชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งและมั่นคง แสดงว่าโครงสร้างต่างๆ ของชุมชน คือสมาชิกแต่ละคน กลุ่มองค์กรทั้งทางการและไม่ทางการ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพและมีความสามัคคีที่จะประสานสัมพันธ์กัน จนกลายเป็นพลังของชุมชนที่จะร่วมกันทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาขึ้น

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลีซอ

ลีซุ มีตำนานเล่าคล้ายๆ กับชนเผ่าหลายๆ เผ่าในเอเชียอาคเนย์ถึงน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่ ซึ่งมีผู้รอดชีวิตอยู่เพียงหญิงหนึ่งชายหนึ่งซึ่งเป็นพี่น้องกัน เพราะได้อาศัยโดยสารอยู่ในน้ำเต้าใบ

มเหสีมา พอน้ำแห้งออกมาตามหาใครก็ไม่พบ จึงประจักษ์ใจว่าตนเป็นหญิงชายคู่สุดท้ายในโลก ซึ่งถ้าไม่สืบเผ่ามนุษย์ชาติก็ต้องเป็นอันสูญพันธุ์สิ้นอนาคต แต่ก็ตะขิดตะขวงใจในการเป็นพี่น้อง เป็นกำลังจึงต้องเสียดายฟังความเห็นของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เห็นมีไม่อยู่บนยอดเขาจึงจับตัวครอกกับลูกไม่แยกกันเข็นให้กลิ้งลงจากเขาคนละฟาก ไม่เจ้ากรรมพอจะถึงตีนก็ไม่ยอมหยุดนิ่ง อดสาหัสกลิ้งอ้อมตีนเขาไปรวมกันเข้ารูปเดิมอย่างดิบดี ไม่ว่าจะลองเสียดายด้วยอะไรก็จะได้ผลแบบนี้ทั้งนั้น พี่ชายน้องสาวเห็นว่าพระเจ้ายินยอมพร้อมใจให้สืบพันธุ์แน่ๆ จึงตั้งหน้าตั้งตามลิต ทั้งลูกชายทั้งลูกสาวซึ่งจับคู่กันเป็นต้นเผ่า

ลือชอได้ชื่อว่าเป็นเผ่าที่แต่งกายมีสีสันสดใส และหลากสีมากที่สุดในบรรดาชาวเขาทั้งหมด ความกล้าในการตัดสินใจ และความเป็นอิสระชนสะท้อนออกมาให้เห็นจากการใช้สืตัดกันอย่างรุนแรงในการเครื่องแต่งกาย คนอื่นเรียกว่าลือชอ แต่เรียกตนเองว่า "ลือชู" (คำว่า "ลือ" มาจาก "อีลือ" แปลว่า จารีต ประเพณีหรือวัฒนธรรม "ชู" แปลว่า "คน") มีความหมายว่ากลุ่มชนที่มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง หากมองในแง่วัฒนธรรมและบุคลิกภาพแล้ว อาจกล่าวได้ว่าชาวลือชูเป็นกลุ่มชนที่รักอิสระ มีระบบจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยืดหยุ่น เป็นนักจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะไม่ยอมรับสิ่งใหม่โดยไม่ผ่านการเลือกสรร และจะไม่ปฏิเสธวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยไม่แยกแยะ ด้วยเหตุนี้เองทำให้ชาวลือชูมีศักยภาพในการปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

ลือชู หมายถึง ผู้เฒ่าแห่งชีวิต มีภาษาพูดในกลุ่มหยา (โลโล) ตระกูลทิเบต - พม่า 30% เป็นภาษาจีนฮ่อ ต้นกำเนิดของลือชูอยู่ที่ต้นน้ำสาละวิน และแม่น้ำโขงทางตอนเหนือของทิเบต และทางตะวันตกเฉียงเหนือ ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวลือชูได้อพยพเข้าสู่เขตประเทศไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2464 กลุ่มแรกมี 4 ครอบครัว มาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนครั้งแรกอยู่ที่บ้านห้วยล้าน อ.เมือง จ.เชียงราย ต่อมาอีก 15 ครอบครัวอพยพตามมาด้วยในปีเดียวกัน ลือชูไม่มีภาษาเขียนของตนเอง แต่สำหรับลือชูที่นับถือเป็นคริสต์ศาสนิกชน กลุ่มมิชชันนารีได้ใช้อักษรโรมันมาดัดแปลงเป็นภาษาเขียนของชนเผ่าลือชู อยู่ได้โดยประมาณ 5-6 ปี ก็มีการแยกกลุ่มไปอยู่หมู่บ้านดอยช้าง ทำมาหากินอยู่แถบ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

ลือชูแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ ลือชูลาย กับลือชูดำ ชาวลือชูที่อยู่ในประเทศไทยเกือบทั้งหมดเป็นลือชูลาย ส่วนลือชูดำ จะอยู่ในประเทศจีน พม่า อินเดีย และไทย ในประเทศไทยมีชุมชนลือชูลายอาศัยอยู่ 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ตาก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย และลำปาง ตระกูลดั้งเดิมของชาวลือชูเดิมมี 6 กลุ่ม คือ น้ำผึ้ง (เปี้ยชือวี่) ไม้ (ชือผ่า) ปลา (งัวผ่า) หมี่ แผลงข้าวสาลี และกัญชง ตระกูลน้ำผึ้งใหญ่ที่สุด แตกออกเป็น

อีก 3 กลุ่มย่อย มีอยู่ 9 สายตระกูลจากการแต่งงานข้ามเผ่ากับชาวจีนฮ่อ เช่น ลี ย่าง ว้าง เหยา วู เชา โฮ จู และจั้ง ในกลุ่มนี้ ย่าง และลีเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด

ชาวลีชุนับถือบรรพบุรุษและบูชาเทพเจ้าโดยมีผู้นำสองคน คือ ผู้นำทางด้านวัฒนธรรม (มือหมีผะ) และ ผู้ประกอบพิธีกรรม (หนี่ผะ)

ในกลางปี พ.ศ. 2526 มีลีชุนประมาณ 18,000 คน กระจายกันตั้งหมู่บ้านราว 110 หมู่ อยู่ในเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. 2501 สำรวจประชากรลีชุนได้ประมาณ 7,500 คน คิดเป็นอัตราเพิ่ม 3.6% ต่อปี ตลอดระยะ 25 ปี ที่ผ่านมาซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ เพราะมีการอพยพเข้ามาขึ้นเรื่อยๆ ในปี 2526 นี้มีประชากรลีชุนอยู่ในพม่า 250,000 และในจีนราว 500,000 คน มีหลายร้อยครอบครัวที่เข้ามาอยู่ในทางชายแดนของตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ไม่มีอยู่ในลาว และเวียดนามเลย ลีชุนในไทยนั้นอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ราว 47% เชียงราย 23% แม่ฮ่องสอน 19% อีก 11% กระจัดกระจายกันอยู่ใน พะเยา ตาก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และสุโขทัย ลีชุนในเมืองไทยปัจจุบันแตกต่างไปจากชนเผ่าในตอนเหนือของพม่ามากมาย อาจเป็นเพราะได้แยกตัวมาจากจีนส่วนใหญ่หลายชั่วคนแล้ว แต่มยังมีการสมรสกับจีนฮ่อ จนผสมผสานกันถึงขั้นเรียกตนเองว่า ลีชุนจีน ไปเลย

ประชากรลีชุนจากการสำรวจในปี พ.ศ.2540 ของสถาบันวิจัยชาวเขามี 30,940 คน 151 หมู่บ้าน 5,114 ครัวเรือน คิดเป็น 4.11% ของประชากรชาวเขาทั้งหมด อาศัยอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ 23% จังหวัดเชียงราย 19% จังหวัดแม่ฮ่องสอน 11% และกระจายทั่วไปในจังหวัด พะเยา ตาก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย

องค์กรชาวบ้านของลีชุนในอดีต และในปัจจุบัน

ฆวาทูร์ (ผู้นำชุมชน) ตำแหน่งนี้จะถูกคัดเลือกและแต่งตั้งโดยชาวบ้าน

มือหมีผะ (ผู้นำด้านพิธีกรรม) ตำแหน่งนี้จะถูกกำหนดหรือแต่งตั้งโดย "อาปาใหม่" ต้องผ่านตามพิธีเสี่ยงทายก่อนและแต่ละชุมชนมีมือหมีผะได้เพียงคนเดียว ทำหน้าที่ด้านพิธีกรรม และเป็นตัวกลางระหว่างเทพพิทักษ์ในหมู่บ้าน และทำหน้าที่ประกาศในวันสำคัญ ๆ

หนี่ผะ (หมอผี) เป็นบุคคลที่คัดเลือก และกำหนดโดยวิญญานบรรพบุรุษของตระกูล ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของผี

โซใหม่วโซตี (ผู้อาวุโส) บุคคลที่มีอายุ และเป็นพี่เฒ่าของลูกบ้านในปัจจุบัน

ฆวาทูร์ (ผู้นำชุมชน) เป็นผู้ใหญบ้านทางการ

มือหมีผะ (ผู้นำด้านพิธีกรรม) ตำแหน่งการถูกแต่งตั้งยังเหมือนเดิม

ผู้ช่วยผู้ใหญบ้าน 1-2 คน โดย "ฆวาทูร์" เป็นผู้แต่งตั้ง

อบต. ทางการประชุมชนเป็นผู้แต่งตั้ง ทำหน้าที่บริหารหมู่บ้าน และตั้งงบประมาณ
คณะกรรมการในหมู่บ้าน

ที่ปรึกษา โสใหม่โชติ (ผู้อาวุโส)

หนี่มะ (หมอมี่) ทำหน้าที่พิธีกรรมต่างๆ

สำหรับองค์กรชาวบ้านลีซู (องค์กรชนเผ่า) ในอดีตนั้นไม่ค่อยชัด แต่จะเด่นในการ
รวมกลุ่มเครือญาติในตระกูลเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ระหว่างชุมชนลีซู มีบทบาทมากในสังคม
ลีซูในอดีต ในปัจจุบันกลุ่มเครือญาติยังคงมีการรวมกลุ่มที่ทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องทั้ง
เครือญาติ (มูลนิธิกระจกเงา โครงการพิพิธภัณฑสถานชาวเขาดอนไถ่ 2550)

บรรพบุรุษของ ชาวลีซอเป็นคนผิวเหลือง ลีซออพยพลงมาจากเขตเหนือของหุบเขา
สาละวิน มณฑลยูนนาน และตอนเหนือของ รัฐคะฉิ่นของพม่า ต่อมาได้อพยพเข้ามาตามแนว
ภูเขา พรหมแดนพม่าจีน และกระจายออกไปถึงแม่น้ำโขง เขตรัฐฉาน ไทยใหญ่ ภาคเหนือ ของ
ลาว และไทย (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2538 หน้า 97) ชาวลีซอ เรียกตนเองว่า "ลีซู" ชาวจีน
เรียก "ลีโซ" หรือ "ลีซื่อ" ชาวไทย ใหญ่เรียก "แชลีซอ" แชแปลว่า ชาวจีนกลาง ส่วนชาวไทย
เรียก "ลีซอ" พวกลีซอพุด ภาษา ทิเบต-พม่า แต่ไม่มีภาษาเขียน บางหมู่บ้านใช้อักษรโรมันที่
พวกมิชชันนารีสอนไว้ พวกลีซอ อพยพ เร่ร่อน ผู้ชายจึงพูด ได้หลายภาษา เช่น จีน ไทยใหญ่
ลาว ไทย และอีก้อ ลีซอมีคำนำหน้าด้วยคำว่า "อา" ใช้ได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายแต่ถ้าเป็นหญิง ลง
ท้ายด้วย "ม่า" (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์ 2538, หน้า .9)

การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวลีซอจะตั้งหมู่บ้านใกล้น้ำตก เพื่อจะได้ใช้ไม้ไผ่หรือไม้ซาง
ต่อเป็นท่อน้ำ เข้ามาใช้ในหมู่บ้าน ถ้าไม้ซางนี้จะติดต่อกันไปทั่วทุกหลังคาเรือน ลีซอส่วนมาก
ปลูกบ้านติดกับพื้นดิน เช่น ในเขตเชียงรายเสาบ้านทำด้วย ไม้ไผ่ภายในบ้านนิยมแบ่งห้องโดย
ใช้ไม้ไผ่สานกันเป็นฝาห้องมีห้องรับแขกที่ใช้นั่งและนอน ห้องนอนอยู่อีกด้านหนึ่ง ระหว่าง
ห้องนอน และห้องรับแขก มีแท่นบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษหรือต่าปี (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์
2538, หน้า 100-101)

ชาวลีซอมีหัวหน้าหมู่บ้านดำรงตำแหน่งโดยสืบสายโลหิต แต่ปัจจุบันธรรมเนียมได้
เปลี่ยนไป โดยให้มีผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นผู้เลือกหัวหน้า (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์ 2538, หน้า 103)
ระบบครอบครัวของลีซอมีการสืบสายโลหิตทางบิดา บุตรชายคนโตของครอบครัวต้องนำภรรยา
มาอยู่บ้านบิดามารดาของตน หากบิดามารดาตายลง น้องชายจำเป็นต้องแยกไปตั้ง บ้านเรือน
ต่างหาก สามีภรรยาคู่ใดไม่พอใจสามารถหย่าขาดจากกันได้ โดยฝ่ายชายต้องเสียค่าปรับให้แก่
พ่อตาแม่ยาย ชาวลีซอชอบเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง การคลอดบุตรชายจะได้รับขวัญโดยการฆ่า

หมูและไก่อย่างละตัว เด็กที่เกิดใหม่จะถูกนำมาวางบนกระดิ่ง ทำพิธีกระที่บเท้าลง บนดิน ขับไล่ ปีสาง หมอศาสนาจะทำการผูกเส้นด้ายที่ข้อมือเด็ก (ขจัดภัย บุญพัฒน์ 2538, หน้า 107)

ชาวลิซอเชื่อว่าโลกเต็มไปด้วยผีร้ายและผีดี ผีที่พวกลิซอเกรงกลัวกันมาก คือ ผีหลวง ประจำยอดเขา เขาจะสร้างศาลเจ้าเอาไว้ พร้อมกับปักธงหางว่าวมีรั้วล้อมรอบ เชื่อกันว่าผีหลวงนี้โกรธเคืองง่าย เวลาผีหลวงโกรธจะโยนก้อนหินใหญ่ลงมา บางครั้งบันดาลให้เกิดฟ้าร้องฟ้าผ่า ผีรองลงมาคือผีเมืองมีศาลอยู่บนเนินเขานอกหมู่บ้าน ผีนี้เป็นผีดีคอยปกป้องอันตราย ให้ชาวลิซอ การเลี้ยงผีหมู่บ้านนี้มีประจำทุกปี โดยจัดพร้อมทั้งผีหลวงในเทศกาลปีใหม่ (ขจัดภัย บุญพัฒน์ 2538, หน้า .109) ระบบเศรษฐกิจของชาวลิซอ คือการทำไร่ข้าว ผืน พริก ฝ้าย ข้าวโพด มันฝรั่ง และพืชผักต่างๆ การทำไร่ข้าว เพียงเพื่อบริโภคภายใน ครอบครัวมากกว่าขายเป็นสินค้า และนำข้าวบางส่วนไปเลี้ยงหมู ไก่ หรือมาหมักต้มกลั่นเป็นสุร่าข้าวโพด ชาวลิซอปลูกฝืน ส่งไปขายพ่อค้า แต่ชาวลิซอไม่นิยมสูบฝืน นอกจากนั้น ชาวลิซอยังเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู แพะ แกะ ม้า พืชผลที่นำไปขายได้แก่ พริก มันฝรั่ง (ขจัดภัย บุญพัฒน์ 2538, หน้า 104-105)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์

แนวคิดโครงสร้างทางสังคมของชุมชนโดยทั่วไปแล้ว มนุษย์ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ ณ ที่ใดสามารถรู้ว่าตนควรมีความสัมพันธ์กับผู้ที่ติดต่อด้วยในแต่ละวันนั้นอย่างไร ทั้งนี้เพราะสังคมหรือชุมชนมีแบบแผนทางสังคม (Social Patterns) ที่ได้มีการถ่ายทอดให้แก่สมาชิกจนเกิดความคุ้นเคย และทำให้รู้ได้ว่าตนจะมีพฤติกรรมเช่นไร ซึ่งในทางสังคมวิทยาเรียกแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) นี้ว่า "โครงสร้างทางสังคม" (Social Structures) Kammeyer (1997 หน้า 88 - 90) ได้กล่าวถึง โครงสร้างทางสังคมว่าเป็นแบบแผนทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีมายาวนาน โดยเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ได้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งอาจเริ่มจากคน 2 คน โดยผ่านกลุ่มและองค์กรต่างๆ ไปจนถึงระดับสังคมจึงทำให้สามารถสังเกตแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วบอกถึงโครงสร้างทางสังคมได้ ตัวอย่างเช่น ในชุมชนรักสามัคคีสมาชิกในชุมชนมีความสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น ทำให้สมาชิกแต่ละคนซึ่งอาจจะไม่เคยมีความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์กันมาก่อน ได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น และนำไปสู่การผูกมิตรเข้าไปอยู่ในกลุ่มของการทำกิจกรรมที่ได้ใช้เวลาร่วมกันนี้โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งอาจเริ่มจากสมาชิกเพียงไม่กี่คนที่เป็นกลุ่มขนาดเล็กจนเป็นกลุ่มขนาดใหญ่และก่อเกิดโครงสร้างสังคมของกลุ่ม

ขึ้นนั่นก็คือ แบบแผนโดยทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ฝังแน่นนั้นได้เกิดขึ้นในกลุ่มสังคมจะยอมรับของชุมชนนี้เป็นต้น

นอกจากนี้โครงสร้างทางสังคมของชุมชนบางแห่ง อาจมีลักษณะของความไม่เท่าเทียมกันโดยมีระบบของการจัดลำดับชั้น (Stratification Systems) ด้วยการให้ความสำคัญ ให้สิทธิพิเศษและให้อำนาจแก่บุคคลแตกต่างกัน ซึ่งสามารถใช้วิธีการพูดคุย หรือสังเกตจากลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ได้ทราบถึงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนดังกล่าวอย่างไรก็ตาม แม้โครงสร้างทางสังคม จะเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ฝังแน่น แต่ก็สามารถที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ไม่ว่าจะอยู่ในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กรหรือในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้สามารถทราบถึงบทบาท และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหน่วยต่างๆ ในชุมชน และยังทำให้สามารถสังเกตบทบาทของสถาบัน องค์กร และบุคคลต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อน ผลักดันชุมชนให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพลวัตยิ่งขึ้น และที่สำคัญก็คือ เมื่อเราเข้าไปในชุมชนและได้ศึกษาถึงโครงสร้างของชุมชนจะทำให้ได้เรียนรู้วิถีชุมชนที่เกิดขึ้นจริง อันนำไปสู่การเกิดความเข้าใจชุมชน และเห็นภาพของชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังช่วยทำให้สามารถจัดความสัมพันธ์ของตนเองกับชุมชนได้อย่างเหมาะสม และไม่เกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงชุมชนดังที่ สนธยา พลศรี (2545 หน้า 23 - 24) ได้กล่าว ถึงชุมชนว่ามีโครงสร้างสังคมที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

1. องค์กรทางสังคม (social organization)

1.1) กระบวนการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกในชุมชน ทั้งที่เป็น การสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการสร้างความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม คุณธรรมบรรทัดฐาน คุณธรรม การกำหนดสถานภาพและบทบาท ผ่านการขัดเกลาทางสังคม (socialization) หรือการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบทางสังคมและสถานภาพที่ตนครอบครองอยู่

1.2) กลุ่มสมาชิกของชุมชนที่ได้จัดระเบียบทางสังคมแล้ว เป็นกลุ่มสมาชิกที่ได้ผ่านกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมในข้อ 1.1) แล้วกลุ่มคนเหล่านี้จะมีหลายขนาดตามจำนวนของสมาชิก มีความซับซ้อนของโครงสร้างแตกต่างกัน แต่มีองค์ประกอบพื้นฐานร่วมกัน คือความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationship) แบบแผนทางพฤติกรรม (pattern of behavior) และภาระหน้าที่ (function) เช่น กลุ่มสังคม ครอบครัว สมาคม ชนชั้น และสังคมมนุษย์

2. สถาบันทางสังคม (Social Institution) มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตำแหน่งทางสังคม (Social Position) ของบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันภาวหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสถานภาพและบทบาทที่บุคคลดำรงตำแหน่งแบบแผนพฤติกรรมหรือกรอบมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคล โดยสถาบันทางสังคมในชุมชนมีได้หลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ เป็นต้น

องค์ประกอบทั้งสองส่วนของโครงสร้างทางสังคมนี้ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมากและถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อชุมชน ซึ่งหากจะทำการศึกษาโครงสร้างของชุมชน นั้นก็หมายถึง เราต้องทำความเข้าใจกับระบบหรือแบบแผนความสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

การทำความเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพราะความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและมีอยู่หลายมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ซึ่งการเรียนรู้วิถีชุมชนโดยอาศัยแนวคิดเรื่องโครงสร้างทางสังคมนี้จึงต้องอาศัยทั้งการพูดคุย การสัมภาษณ์และการสังเกตประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจชุมชนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นสำหรับประเด็นที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ของชุมชนนั้น

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์และคนอื่นๆ (2545 หน้า 55-56) ได้ยกตัวอย่างประเด็นไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

- การแบ่งหน้าที่ อาชีพในชุมชนมีอะไรบ้าง สัดส่วนอาชีพต่างๆ

เป็นอย่างไร

- ฐานะทางเศรษฐกิจภายในชุมชนมีความแตกต่างกันมากหรือน้อยอย่างไร เช่น ลักษณะการใช้ชีวิตการหารายได้การแบ่งหน้าที่ ฯลฯ

2. ความสัมพันธ์ทางสังคม

- กลุ่มทางสังคมต่างๆ ทั้งที่จัดตั้งโดยรัฐหรือชุมชนเอง กลุ่ม

อาชีพ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มอิทธิพล ฯลฯ

- ระบบหรือระดับการศึกษาในชุมชน

- บทบาทหญิงชายต่อโครงสร้างสังคมการใช้เวลาว่างของสมาชิก

ในชุมชน ฯลฯ

3. ความสัมพันธ์ทางการเมือง

- โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น (องค์กรผู้นำ รายชื่อกรรมการ ฯลฯ)
- รูปแบบการมีส่วนร่วมในชุมชน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจต่างๆในชุมชน ฯลฯ

ทฤษฎีประวัติศาสตร์ (Historicism) ทฤษฎีนี้เกิดจากความหละหลวมของทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionalism) ของ Tylor และ Morgan ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีประวัติศาสตร์ คือ Franz Boas (1858 - 1942) ผู้ซึ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมาทางวิทยาศาสตร์ สาขาฟิสิกส์ และภูมิศาสตร์จากประเทศเยอรมนี Boas หันมาสนใจงานทางมานุษยวิทยาเมื่อมาทำงานให้กับ "Bureau of American Ethnology" ในสหรัฐอเมริกา งานที่ Boas ทำเป็นงานด้านพิพิธภัณฑ์ และการศึกษาอเมริกาอินเดียอย่างละเอียดในเชิงวัฒนธรรมและภาษา งานที่ทำให้คนอเมริกันรู้จักเขาครั้งแรก คือ การแสดงและสาธิตชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนอินเดียแดงเผ่าต่างๆ ที่เมือง St.Louis ในปี 1888 หลังจากที่ได้เรียนจบทางด้านภูมิศาสตร์จากประเทศเยอรมนีแล้วก็ได้ศึกษาทฤษฎีวิวัฒนาการของพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางชีวภาพของมนุษย์ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (โดย Charles Darwin) โดยเหตุที่มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาก่อน จึงได้สนใจการค้นหาข้อเท็จจริงและพิสูจน์โดยไม่มีการสรุปเป็นกฎเกณฑ์ ต่อมา Boas ได้ศึกษาทางมานุษยวิทยาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์สืบย้อนเป็นส่วนใหญ่ Boas (1940) ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในกรอบการวิวัฒนาการแบบ Tylor และ Morgan มากนัก แต่ได้เน้นวิวัฒนาการผสมผสานกับพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ งานของ Boas ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโครงสร้างหรือเนื้อหาสัมพันธ์ รวมทั้งระบบที่เรียกว่า "Holistics" นั่นเอง (Boas เป็นผู้คิดค้นวิธีการ Holistics ขึ้นมาใช้) นอกจากนี้เขาไม่นิยมการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ยังออกมาเป็นกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เพราะเห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากจิตใจ (หรือระบบความคิด) ซึ่งผันแปรไปได้มากมาย และบ่อยครั้งตามสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป Boas เพียงแต่จดบันทึกเหตุการณ์และผลของการกระทำของบุคคลไว้เป็นเรื่องราว เท่านั้น

การศึกษาวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้นการสืบสวนย้อนหลังไปถึงอดีตในทุกสมัยที่มนุษย์ได้ผ่านขั้นตอนมา และได้ทิ้งผลของการกระทำของตนเอาไว้มากมาย การศึกษาอดีตสามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นัก

มานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงในอดีตนิยมใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ในสังคม มนุษย์มากที่สุด

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นวิธีการศึกษาวัฒนธรรมในแง่ของอดีตเท่านั้น มันเป็นวิธีการหลายๆ วิธีรวมกัน ได้แก่

1. ศึกษาความเป็นมาในอดีตของวัฒนธรรมในแต่ละเนื้อหาจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาด้านพัฒนาการของวัฒนธรรม

2. สังเกตการณ์ (Observation) ความเป็นตัวของตัวเองของวัฒนธรรม เป็น การศึกษาวัฒนธรรมปัจจุบันด้วยการเข้าไปสังเกตหรือดูด้วยตัวของผู้ศึกษาเอง การสังเกตต้องทำ ควบคู่กับการจดบันทึกด้วย

3. ศึกษาวัตถุและเหตุการณ์ในแง่ของเวลาและสถานที่ เช่น วัฒนธรรมนั้นๆ เกิด เมื่อไรและเกิดที่ไหน วัฒนธรรมที่เราเห็นๆ อยู่ในปัจจุบันนี้จะต้องมีความเป็นมาจากอดีต จาก สังเกตการณ์ในแง่ของกาลเวลาและแหล่งของวัฒนธรรมเป็นวิธีการที่จำเป็นมากที่จะทำให้ ประติดปะต่อเรื่องราวพฤติกรรมและความเป็นมาของมันได้อย่างถูกต้อง

4. การขุดค้น (Archaeological Method) เป็นการสืบหาหลักฐานของ วัฒนธรรมในอดีตโดยการใช้การขุดค้น ซึ่งสามารถนำหลักฐานทางโบราณคดีมายืนยันการศึกษา วัฒนธรรมในปัจจุบันได้ เป็นการช่วยในการตีความพฤติกรรมมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

5. การศึกษาแบบวิเคราะห์โครงสร้างรวม (Holistic Approach) คือ การศึกษา วัฒนธรรมของสังคมใดๆ โดยนำโครงสร้างทุกส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกัน ในขณะเดียวกันเพื่อความ เข้าใจวัฒนธรรมในภาพรวมของสังคมหนึ่ง

การศึกษาวรรณกรรมโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นการมองปัญหาย้อนหลัง นั้น เกี่ยวข้องกับการเวลาอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ การเข้าใจเหตุการณ์ในปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องสืบสาวเหตุการณ์ย้อนหลังไปข้างหลัง ยิ่งสืบย้อนหลังได้ในระยะเวลาไกลจากปัจจุบัน ได้มากเท่าไร ยิ่งจะเข้าใจปัจจุบันได้มากเพียงนั้น ถ้าเข้าใจปัจจุบันได้อย่างทะลุปรุโปร่งก็จะเป็น ประโยชน์ต่อการวางแผนการล่วงหน้าได้สำหรับเหตุการณ์ในอนาคต นี่คือการศึกษาดูต่อเนื่องเป็น ลูกโซ่ของเหตุการณ์และเวลา มิติของเวลาที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมโดยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์มี 2 มิติ คือ

1. ศึกษาเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกัน (Synchronic Study) ได้แก่ การศึกษา เรื่องใดๆ ในเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น เช่น การศึกษากรุงเทพฯ พ.ศ. 2325 หรือการศึกษาระบบ การปกครองของสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้น วิธีการนี้ใช้วิธีวิเคราะห์ (Analysis) โครงสร้าง

2. ศึกษาเหตุการณ์ในหลายช่วงเวลา (Diachronic Study) เป็นการศึกษาเหตุการณ์ข้ามเวลาจากช่วงเวลาหนึ่งถึงอีกช่วงเวลาหนึ่ง เช่น การศึกษาระบบการปกครองของไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน เป็นต้น การศึกษาแบบข้ามเวลาเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบในกรอบของแนวคิดเชิงวิวัฒนาการ เป็นการศึกษาที่มีประโยชน์มากและใช้กันมากในหมู่นักมานุษยวิทยา

ทฤษฎีวิวัฒนาการจะใช้ศึกษาถึงความเติบโตของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เป็นการศึกษาถึงสายความเจริญในตัวของวัฒนธรรมโดยไม่พิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมมาประกอบแต่วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นศึกษาความเจริญเติบโตของวัฒนธรรมทั้งโดยตัวของมันเองประกอบกับสิ่งแวดล้อมที่มาจัดเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมให้พัฒนาและแตกต่างกันไปตามลักษณะของท้องถิ่นและกาลเวลา การศึกษาทางประวัติศาสตร์จึงทำให้รู้ว่าวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ เกิดมาจากในสังคมนั้นเอง (Creativeness) หรือถูกหยิบยืมมาจากภายนอก (Borrowing and Diffusion) และทำให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมไม่ได้เจริญจากตัวของมันเองอย่างเดียว แต่มันจะพัฒนาไปตามท้องถิ่นที่มันไปถึงอย่างต่อเนื่องด้วย วิธีการทางประวัติศาสตร์จะทำให้เรารู้จักวัฒนธรรมตั้งแต่ลักษณะง่ายๆ (Simple) ไปถึงซับซ้อนหลายชั้น (Complex)

วิธีการทางประวัติศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Method) ถือเป็นศาสตร์ทางด้านปฏิบัติ (Pragmatic) ไม่ใช่ศาสตร์ทางทฤษฎี (Dogmatic) Boas เชื่อว่าวัฒนธรรมถูกกำหนดให้มีรูปแบบต่างๆ กันโดยกลุ่มเชื้อชาติ (Race) ของมนุษย์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศและระบบการหากินของมนุษย์ในท้องถิ่นหนึ่งๆ แนวคิดว่าการที่วัฒนธรรมจะเป็นรูปแบบใดขึ้นอยู่กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์กำหนดขึ้นเพียงปัจจัยเดียวนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมด Boas เห็นว่าวัฒนธรรมจะเป็นรูปแบบใดขึ้นอยู่กับว่ามีแพร่กระจายมาจากสมัยใดและสมัยใดด้วยแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของคนต่างเผ่าต่างภาษากันทำให้วัฒนธรรมหลากหลายมากขึ้น และวิธีที่จะศึกษาความเป็นมาของวัฒนธรรมนั้นก็ต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เท่านั้น

แนวคิดที่ว่าคนไทยจะต้องมีวัฒนธรรมแบบไทยๆ เพราะภูมิประเทศของไทยเหมาะสมและเชื่อให้เป็นแบบนั้น จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Boas เพราะถ้าหากสืบสวนทางประวัติศาสตร์ คนไทยไม่ได้มีวัฒนธรรมเป็นไทยล้วนๆ หรือมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองโดยเฉพาะจากความเป็นจริงแล้วเรารับวัฒนธรรมฮินดูมาจากอินเดีย แนวคิดดังตัวอย่างที่ยกมาเรียกว่า "เชื้อชาติกำหนดวัฒนธรรม (Racial Determinism)" ส่วนแนวคิดของ Boas นั้นเน้นว่าวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดคนและสิ่งแวดล้อม (Cultural Determinism) ไม่ใช่คนเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมหลังจาก Boas ประกาศแนวคิดนี้ศาสตร์ทางมานุษยวิทยาได้เจริญแพร่หลายไปอย่าง

รวดเร็ว ผู้ที่เห็นด้วยแนวคิดของ Boas ในสมัยแรกๆ นั้น มีหลายคน อาทิ Alfred Kroeber, Clark Wissler และ Edward Sapir เป็นต้น (Lowie, 1966 หน้า 128 - 142)

วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

1. การขุดค้นเพื่อเก็บข้อมูลจากวัฒนธรรมทางวัตถุหรือการศึกษาทางโบราณคดี
2. การค้นคว้าจากข้อมูลมือสอง (Secondary Data)
3. การสังเกตการณ์จากวิถีชีวิตของประชาชน (Observation)
4. การวิเคราะห์ทางสถิติเมื่อเกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ (Statistical Handling)
5. การตีความข้อมูลเสียใหม่ (Historical Reconstruction) ได้แก่ การปะติดต่อข้อมูลจากหลายๆ วิธีการ
6. การเปรียบเทียบด้วยมิติด้านกาลเวลา สถานที่ และโครงสร้าง
7. จดบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์

ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ได้เป็นกรอบของวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาที่แพร่หลายมาจนถึงประมาณปี 1930 จะสังเกตเห็นได้ว่านักมานุษยวิทยารุ่นเก่าๆ มักจะนิยมศึกษามานุษยวิทยาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เสมอ ซึ่งทำให้นักมานุษยวิทยารุ่นใหม่เห็นว่าวิชามานุษยวิทยานั้นง่ายเหมือนง่าย ต่อมานักมานุษยวิทยารุ่นหลังๆ จึงศึกษาศาสตร์แขนงนี้ด้วยวิธีการวิเคราะห์พฤติกรรมและผลของพฤติกรรมในทุกๆ ด้านทำให้วิชามานุษยวิทยาน่าสนใจและท้าทายคนรุ่นหลังๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการขุดค้นและสืบสวนหาหลักฐานก็ยังมีบทบาทในการเรียนการสอนทางมานุษยวิทยาจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน การเข้าสู่ชุมชน มีการศึกษาข้อมูลแบบแผนความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งเราอาจเกิดข้อสงสัยในแบบแผนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้และการศึกษาทฤษฎีนี้สามารถทำความเข้าใจชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ด้วยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนมาช่วยในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ของชุมชนได้อย่างมีเหตุผล เข้าใจในพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนและยังอาจจะสามารถคาดคะเนเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงการวิเคราะห์ชุมชนต่อไปได้

สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรม มนุษย์ไม่เคยหยุดนิ่ง ชอบสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสคุณค่าความงามจากธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์ด้วยกันสร้างขึ้นมาก่อนให้เกิดความคิดและจินตนาการขึ้น ส่งผลถึงการแสดงออกเป็นพฤติกรรมต่างๆ เช่น การวาดภาพ การปั้น - แกะสลัก การก่อสร้าง การประพันธ์ การรำยจำ การเรียบเรียงเสียงประสาน เป็นต้น พฤติกรรมต่างๆ ดังกล่าวส่งผลให้เกิดเป็นผลงานศิลปะชิ้นใหม่มากมาย เมื่อเวลาผ่านไป

ไป ความคิด จินตนาการและเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ผลงาน ได้รับการสืบทอดต่อกันมา จนเกิดเป็นศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ และพัฒนาต่อเนื่องจนอิมิตัวถึงขั้นเป็นแบบอย่างเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน ตั้งแต่ระดับพื้นบ้าน จนถึงระดับชาติ พฤติกรรมการสร้างสรรค์วัตถุแห่งความงามดังกล่าว สามารถจัดรวมเป็นหมวดหมู่ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางสุนทรียภาพ 3 ทางคือ

- ก. พฤติกรรมทางภาพลักษณ์
- ข. พฤติกรรมทางเสียง
- ค. พฤติกรรมทางการเคลื่อนไหว

ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของตะวันตก และตะวันออกเกิดจากพื้นฐานความคิด และจินตนาการที่ แตกต่างกัน

สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมแนวตะวันตก

ความคิดและจินตนาการของชาวตะวันตกเกิดขึ้นนับย้อนไปตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ เชื่อว่าธรรมชาติคือต้นแบบของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตามทัศนะของกรีก คือ การเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นหาความสมบูรณ์ของวัตถุสิ่งของตามความเป็นจริงหรือตามลักษณะที่ได้สัมผัสรับรู้ ภายหลังจากการเลียนแบบดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะธรรมชาติ หากแต่รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อีกด้วย บ่อเกิดของสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมแนวตะวันตก พัฒนาการจากการเลียนแบบธรรมชาติ ก่อนแล้วจึงพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์เพื่อคริสต์ศาสนา จนกระทั่งถึงการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของศิลปินโดยส่วนตัวอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมแนวตะวันออก

ศิลปะตะวันออกแตกต่างไปจากศิลปะของโลกตะวันตก ซึ่งความจริงแล้วความต่างนี้ก็คือความแตกต่างทางศาสนาของตะวันออกกับคริสต์ศาสนานั้นเอง ศิลปะตะวันออก มีพื้นฐานความเชื่อ ศรัทธาในศาสนา เช่น พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น คุณค่าทางสุนทรียภาพ จึงเป็นคุณค่าความงามที่เกิดจากความคิดและปรัชญา [ideal Beauty] อันมีที่มาจากศาสนานั้นเอง ถึงแม้จะมีจุดกำเนิดจากธรรมชาติ เช่นเดียวกับตะวันตกก็ตาม แต่ผลที่ออกมากลับแตกต่างกัน ชาวตะวันออกจะเสริมเติมแต่งอุดมคติ ตามความเชื่อของแต่ละชนชาติไว้ด้วยเป็นสำคัญ

การสร้างสรรคผลงานศิลปะ คือสิ่งปงที่ถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของ ตะวันตกและตะวันออก เป็นผลที่เกิดจากพฤติกรรมเชิงสุนทรียภาพ ภายใต้ชื่อเรียกว่า ศิลปะ ที่ ตกทอดมาหลายชั่วอายุคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความหมายทั่วไป (เพิ่มเติมเนื้อหาหน้า) คำว่า "ศิลปะ" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Art" หมายถึง ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะ ความหมายถึงจิตรศิลป์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) ก็ได้หรืออาจจะหมายถึง ผลแห่งพลัง ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่างๆ ให้ ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความ ประทับใจ หรือความสะท้อนอารมณ์ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยมและ ทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีหรือความเชื่อ ในแต่ละศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) ก็ได้ นอกจากนั้น ยังหมายถึงงานช่างที่แสดงฝีมือ และความคิดของศิลปิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) รวมทั้งหมายถึง ความสามารถของมนุษย์ ในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ (Neufeldit &Guralnik(Eds.), 1994) บางท่านให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง สิ่งสร้างสรรค์ที่แสดงออกอย่างสวยงามด้วยฝีมือและ ความคิดของมนุษย์ (Hornby & Cowie,1987)

คำว่า "ศิลปะ" จึงมีความหมายกว้างมาก อาจสรุปได้ว่าคือ สิ่งที่มนุษย์ สร้างขึ้นตามความสามารถและถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ โดยได้รับแรงดลใจจากธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความประทับใจและความสะท้อนอารมณ์

จากความหมายของศิลปะที่กล่าวมา อาจอธิบายได้ว่า ศิลปะคือ กิจกรรมของมนุษย์หรือศิลปินที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจให้แก่ มนุษย์ด้วยกันด้วยความรู้สึกและจิตวิญญาณ

ศิลปะมีรูปแบบแตกต่างกันไป อย่างนามทัศนจรรยา รูปร่าง (Shape) เสียง (Sound) และการเคลื่อนไหว (Movement) ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมล้วน เป็นสิ่งที่จูงใจศิลปินให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานศิลปะได้ทั้งสิ้น ผลงานศิลปะบาง ชิ้นสวยงาม บางชิ้นน่ารังเกียจ ศิลปะเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่สำหรับมนุษยชาติ สามารถสื่อความรู้สึกน่า เกรงขาม มีพลังอำนาจ นำพิศวงชวนให้อัจฉริยะใจ สะท้อนความยุ่งยากซับซ้อนของจักรวาล ศิลปะช่วยให้เกิดการค้นพบและชี้ให้เห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความหมายเฉพาะ ในปัจจุบันเราสามารถทำความเข้าใจศิลปะได้จากความหมาย ต่อไปนี้

ก. ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ (Art is the limitation of Nature) ตามความหมายนี้ศิลปะคือ การถ่ายทอดสิ่งที่ได้สัมผัสจากโลกภายนอก(External World) ตามความประทับใจในวัตถุและเหตุการณ์ โดยที่ศิลปินอาจเลือกถ่ายทอดเท่าที่จำเป็นตามที่ศิลปินเห็นว่าเหมาะสม การเลียนแบบต่างจากการลอกแบบอย่างมาก เพราะการลอกแบบนั้นมีคุณค่าเพียงความเหมือนกับต้นฉบับที่สุดเท่านั้น

ข. ศิลปะ คือการสำแดงพลังอารมณ์ (Art is Expression) ตามความหมายนี้การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ศิลปะจึงสะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกของศิลปินด้วย

ค. ศิลปะ คือสื่อกลางสากลและเป็นภาษาอย่างหนึ่ง (Art is Communication and Language) ตามความหมายนี้ศิลปะเป็นตัวกลางระหว่างผู้สร้าง (ศิลปิน) และผู้รับรู้ (ผู้ชม) ต่างเข้าใจร่วมกันได้ในรูปแบบที่สื่อออกมา ศิลปะจะไม่มีข้อจำกัด ศิลปะสื่อความคิดให้ผู้ดู ผู้ดูเลือกดูด้วยความพอใจมากกว่า สัญลักษณ์เป็นสื่อทางกาย ศิลปะเป็นสื่อทางใจ

ง. ศิลปะ คือรูปทรงที่มีนัยสำคัญ (Art is a significant form) ตามความหมายนี้ ศิลปะมีคุณค่าที่รูปทรงเป็นสำคัญ ผลงานศิลปะทุกชิ้นงามได้ด้วยการจัดองค์ประกอบต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเอกภาพ

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ศิลปะที่ดีนั้นนอกจากมีเรื่องราวแล้ว จะต้องให้ความงามด้านสุนทรียภาพพร้อมกับให้ความคิดสติปัญญาของศิลปินเป็นสำคัญ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ทักษะของคนเราแต่ละคนนั้น มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ ดังนั้นการที่จะหวังให้ศิลปินแสดงทักษะให้ตรงกับความต้องการของผู้ดูจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ศิลปะก็คือผลงานของการแสดงความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตัวของศิลปิน (Self Expression) โดยผ่านสื่อออกมาเป็นผลงานศิลปะ เราอาจเขียนโครงสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะออกมาเป็นแผนภูมิให้เข้าใจได้ดังนี้

$$\begin{array}{ccccccc} \text{มนุษย์} & + & \text{สิ่งแวดล้อม} & + & \text{สื่อ} & = & \text{ศิลปะ} \\ \text{MAN} & + & \text{ENVIRONMENT} & + & \text{MEDIA} & = & \text{ART} \end{array}$$

มนุษย์ เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานศิลปะ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยความรู้สึกประทับใจหรือความสะเทือนอารมณ์

สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งเร้า ที่ตัวกระตุ้นให้มนุษย์เกิดอารมณ์ความรู้สึก และแสดงออกด้วยการถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ ได้แก่ ธรรมชาติ ความเชื่อทาง ศาสนา เรื่องราวจากวรรณคดี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

สื่อหรือวัสดุ เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดแรงบันดาลใจที่ได้รับจาก สิ่งแวดล้อมออกมาเป็นรูปธรรม ได้แก่ กระดาษ สี เสียง ท่าทางการเคลื่อนไหว เป็นต้น

ผลงานศิลปะ (ART) เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจใน สิ่งแวดล้อมของมนุษย์โดยผ่านสื่อ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ที่เรียกว่า "ผลงานศิลปะ"

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลลิตา ฤทธิเนติกุล (2539 : บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่อง "การปรับตัวกับวิถีชีวิตในเมืองของ ชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่" ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ ชาวเขาเผ่าม้งต้องเข้ามาดำรงชีวิตในเมือง ศึกษาปัญหาและการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อความ อยู่รอด ผลกระทบกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความผูกพัน กับชุมชนดั้งเดิม และการปรับตัวกับชุมชนใหม่ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการดูแลสุขภาพ มีการใช้วิธีการแบบพื้นบ้านควบคู่กับการใช้วิธีการแพทย์สมัยใหม่ วัฒนธรรมการควบคุมทางสังคม มีการใช้ทั้งกฎจารีตประเพณี และการใช้กฎหมายบ้านเมือง โดยการใช้อกฎหมายบ้านเมืองนั้น มักจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกันบ้าง ในด้านศิลปะและการแสดงนั้น ชาวม้งใน เมืองเชียงใหม่ยังคงรักษาศิลปะดั้งเดิมไว้ ในขณะที่คนรุ่นใหม่บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนการเดินรำ ตามยุคสมัยปัจจุบันมาให้ด้วย ในด้านการเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ความเชื่อ ชาวม้งในตัวเมือง เชียงใหม่ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ วิญญาณต่าง ๆ และมีการปฏิบัติการเช่น ไหว้เซ่นเซิมโดยที่ชาวม้งถือว่า การลงมาในเมืองเชียงใหม่ เป็นการลงมาทำมาหากินเท่านั้น บ้าน พิธีกรรมจริง ๆ ก็คือ ชุมชนดั้งเดิม ในด้านเศรษฐกิจนั้น มีการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง จากการทำ เกษตรกรรมเพื่อการยังชีพมาสู่การประกอบการอาชีพการอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการค้าขาย โดยเชื่อมโยงเครือข่ายทางการค้าระหว่างชาวม้งด้วยตนเอง ชาวม้งกับคนพื้นราบ และชาวม้งกับ คนต่างประเทศ ในปัจจุบันการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนพื้นราบเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ประเสริฐ ชัยพิภุสิต และทวิช จตุรพฤกษ์ (2531) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สื่อ ประเพณีดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าลีซอ ได้สรุปผลวิจัยไว้ว่ายังคงมีการใช้สื่อดั้งเดิมตามประเพณีในวิถี ชีวิตของตนอยู่ มีหลายวิธีและหลายรูปแบบ ซึ่งการส่งข่าวนั้นจะเป็นลักษณะการพูดจาพบปะกัน

เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวลิซอไม่มีภาษาเขียน ไม่มีตัวหนังสือเป็นสื่อกลาง การสื่อสารระหว่างตัวบุคคลกับบุคคลหรือกลุ่ม ด้วยวิธีพูดบอกเล่าจึงเป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายและได้ผลดี ทั้งนี้ ในรายละเอียดของการวิจัยได้กล่าวเกี่ยวกับความเชื่อ การเกษตร สุขอนามัย บุคคลที่มีอำนาจในการสื่อสาร นิทาน ดนตรีและเพลง รวมทั้งการแทรกเรื่องข้อห้ามบางอย่าง โดยมีเนื้อหาวิธีการและรูปแบบของการสื่อสารตามประเพณีของชาวลิซอ

ทวิช จตุวรรพฤกษ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การสร้างลักษณะทางชาติพันธุ์ใหม่ของชาวเขาในเมือง กรณีศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวลิซอในเมืองเชียงใหม่ ได้สรุปผลการวิจัยว่า งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพื่อเผชิญกับปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน ของกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถูกเรียกว่า “ลิซอ” พวกเขาได้ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองเชียงใหม่ การเคลื่อนย้ายครั้งนี้เป็นการอพยพมาตั้งบ้านเรือน ณ ใจกลางเมืองที่เป็นศูนย์รวมความเจริญเติบโตในทุกๆ ด้านของภาคเหนือ การปรากฏตัวของกลุ่มชาวเขาในเมืองใหญ่ครั้งนี้ พวกเขาไม่ได้เข้ามาในฐานะคนป่าคนดอยที่เข้ามาแลกเปลี่ยนสินค้ากับข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น หรือเดินทางมาท่องเที่ยวชมเมืองเพื่อเปิดหูเปิดตาและวิสัยทัศน์

วรารคนางค์ วรรณตุง และนิรัช สุดสังข์ (2553 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและกระบวนการทำเครื่องประดับเงินของชาวเขาเผ่าลิซอ (ลีซู) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทำเครื่องประดับเงินของชาวเขาเผ่าลิซอ หมู่บ้านศรีดงเย็น อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของเครื่องประดับเงินชาวเขาเผ่าลิซอและนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการในการศึกษาประกอบด้วย การสัมภาษณ์และสังเกต ซึ่งศึกษาจากกลุ่มชาวเขาเผ่าลิซอผู้ผลิตเครื่องประดับเงิน โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวเขา แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินในรูปแบบใหม่

ธรรมบุญ จิตตรีบุตร (2543 : บทคัดย่อ) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปี่ห่” ดนตรีของชนเผ่าลัวะ บ้านเตย จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ปี่ห่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีไสยศาสตร์ มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าลัวะ ลักษณะทางกายภาพเป็นเครื่องดนตรีที่ผลิตจากไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง เรียกว่า ไม้เฮี้ยะ มีทั้งหมด 10 ชุด รูปแบบเป็นเพลงที่มีรูปแบบเดียว บทเพลงบรรเลงวนซ้ำไปซ้ำมา การเคลื่อนที่ของทำนองมีอยู่ 6 ลักษณะคือ การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต การเคลื่อนที่แบบสลับพื้นปลา และการเคลื่อนที่แบบขาลงและขาขึ้น การเคลื่อนที่แบบขาขึ้นและขาลง การเคลื่อนที่แบบขาขึ้น การเคลื่อนที่แบบขาลง

ณรงค์ชัย ปัญญกรัษต์ นิรันดร์ ภักดี และเอกราช แพร่มวง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องดนตรีของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอในพื้นที่มูเสคี ผลการวิจัยพบว่า ดนตรีมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ 2 ลักษณะ คือ ดนตรีตามแบบแผนดั้งเดิม และเพื่อความบันเทิง เครื่องดนตรีมี 4 ประเภท คือ เครื่องดีด ได้แก่ เตหน้า เครื่องสี ได้แก่ สะล้อ เครื่องตี ได้แก่ กลองกบ กลองเดอ และโม เครื่องเป่า ได้แก่ ขลุ่ยปอญ และแกว แนวดำเนินทำนองพบการเคลื่อนที่ 3 ลักษณะ คือ แบบกระโดดข้ามขั้น แบบเรียงตามลำดับ และแบบซ้ำตัวโน้ตรูปแบบมีลักษณะท่อนเดียว (Strophic Form) และแบบสองท่อน (Binary Form) พิสัยของทำนองมีระยะไม่เกิน 1 ช่วงทบเสียง

จากข้อมูลทางด้านเอกสาร และงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อศึกษาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในการทำวิจัยต่อไป

2.4 ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษา

2.4.1 หมู่บ้านเพชรดำ

ชนเผ่าลีซอซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของบ้านเพชรดำ เดิมอาศัยอยู่ที่ อำเภอแม่แตง และอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ทำไร่เป็นอาชีพเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2508 ได้อพยพมาที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อมาทำไร่ข้าวโพดขาแทนการทำไร่ฝิ่น ซึ่งมาตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งตะวันออกของหมู่บ้านสังคัม ในขณะนั้นมีประชากรประมาณ 30 หลังคาเรือน ต่อมาปี พ.ศ. 2512 ผู้ก่อการร้ายได้ปลุกระดมให้เป็นแนวร่วมเพื่อต่อต้านรัฐบาลไทย ชาวลีซอไม่เข้าร่วมด้วยจึงอพยพออกจากพื้นที่ไปอยู่ที่ศูนย์สร้างทางแคมป์สน (ตำบลแคมป์สนในปัจจุบัน) เป็นเวลา 3 เดือน จากนั้นบางส่วนอพยพไปที่ดอยมูเซอ จังหวัดตาก และบางส่วนอพยพไปที่จังหวัดเชียงใหม่ และบางส่วนประมาณ 6 ครอบครัวอยู่ที่บ้านขอนแก่น (ปัจจุบัน) ปี พ.ศ.2515 ส่วนที่อพยพไปจังหวัดตากและจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้อพยพกลับมาที่บ้านขอนแก่นอีกครั้ง และได้มาทำมาหากินที่นั่นจนกระทั่งเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ.2522 ทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเพชรบูรณ์ร่วมกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดเพชรบูรณ์และกองทัพภาคที่ 3 ได้ดำเนินการอพยพและจัดสรรที่ดินทำกินให้ในพื้นที่อำเภอเขาค้อ คือ ที่อยู่ปัจจุบัน คือ หมู่บ้านเพชรดำ หมู่ที่ 10 ตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประชากรตอนที่อพยพมามีจำนวน 32 ครอบครัว หลังจากการสู้รบได้สงบลงจึงมีคนอพยพมามากยิ่งขึ้นจากหลายจังหวัด เช่น กำแพงเพชร สุโขทัย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย เป็นต้น และมีครอบครัวขยายมาจนถึงปัจจุบัน

๗

GV
1492
.5
๑653ก
2558

1718914X

2 ต.ค. 2560

หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาณาเขต

ติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับ ห้วยนายาว
- ทิศใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับ บ้านเล่าเน้ง ตำบลเขาค้อ
- ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับ บ้านป่านสุขุม กับบ้านใจทუნ
- ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับ เขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์บ้านเพชรดำทางใต้ติดต่อกับบ้านเล่าเน้งซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวม้ง และยังมีพื้นที่ในส่วนของบ้านเพชรดำเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าหลายชนเผ่า ซึ่งอาจทำให้ชาวลีซอที่อยู่ในหมู่บ้านเพชรดำได้รับวัฒนธรรมหลายๆ ด้าน แต่กลายเป็นว่าชาวลีซอบ้านเพชรดำค่อนข้างรังไรซึ่งวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมรอบด้าน จะมีแต่วัฒนธรรมบางส่วนที่นำมาใช้ เช่น การนำแคนของชาวมูเซอมาใช้เป่าเล่น โดยไม่นำมาเป็นส่วนของพิธีกรรมลีซอ

หมู่บ้านเพชรดำตั้งอยู่บนเนินเขาทำให้การคมนาคมค่อนข้างลำบาก ไม่มีรถประจำทางผ่านหน้าหมู่บ้าน ชาวลีซอจึงต้องใช้ยานพาหนะทั้งรถยนต์ และรถมอเตอร์ไซด์ในการเดินทางสัญจร โดยสภาพถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง สำหรับถนนที่เชื่อมต่อระหว่างบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงเป็นดินลูกรัง เนื่องจากไม่มีรถประจำทางผ่าน มีเพียงรถสองแถวที่ต้องเหมาจากทุ่งสมอหรือตลาดพัฒนาเท่านั้น

สังคมลีซอมีโครงสร้างครอบครัว คือ พ่อ แม่ ลูก บางครอบครัวอาจมีญาติพี่น้องมารวมอาศัยด้วย แต่ตระกูลชาวลีซอบ้านเพชรดำประกอบด้วยทั้งหมด 6 เชื้อตระกูล คือ ตระกูลสินจ้าง ตระกูลสินเข้า ตระกูลสินหมี่ ตระกูลสินยี่ ตระกูลสินย่าง ตระกูลสินี่ โดยที่ตระกูลสินจ้าง และตระกูลสินเข้า มีประชากรชาวลีซอมากที่สุดในหมู่บ้านเพชรดำ ชาวลีซอจะให้ความสำคัญและเคารพผู้อาวุโสตระกูลของตนมาก อีกทั้งให้ความช่วยเหลือกันมากในญาติพี่น้อง เชื้อตระกูลเดียวกัน ผู้ชายลีซอจะเป็นผู้นำครอบครัว เมื่อผู้หญิงลีซอแต่งงานจะต้องเปลี่ยนมาใช้นามสกุลผู้ชาย ชาวลีซอบ้านเพชรดำเป็นกลุ่มที่มีธรรมาศยัต์มากมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน และต้อนรับแขกผู้มาเยือนเป็นอย่างดี ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต อาทิ การทำการเกษตร น้ำที่ใช้รดพืชผลผลิตยังคงต้องพึ่งพาน้ำฝนที่ตกตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีการล่าสัตว์ การหาสมุนไพร เป็นต้น ผู้ชายและผู้หญิงลีซอมีอุปนิสัยขยันทำมาหากินช่วยเหลือกันในการทำงาน ปัจจุบันเด็กหนุ่มสาวชาวลีซอจะมีหน้าที่ในการเรียนหนังสือตามสถานศึกษา หากผู้ใดไม่ได้เรียนหนังสือจะช่วยพ่อแม่ทำงาน อีกทั้งกลุ่มที่เรียนหนังสือ

ช่วงปิดเทอมจะกลับมาช่วยพ่อแม่ทำงาน วิทยุรศส่วนมากจะอยู่กับบ้านเลี้ยงหลาน ตัดเย็บเสื้อผ้า และร่วมสนทนากับเพื่อนภายในหมู่บ้าน ชาวลีซอจะออกไปทำไร่บริเวณหุบเขาและบนเขาสูง เนื่องจากระยะทางที่ค่อนข้างไกล จึงใช้รถถีบเต็นและรถมอเตอร์ไซด์ในการเดินทาง ถ้าผู้ใดไม่มีพาหนะก็จะอาศัยขี่พังกันไป เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำงานในตอนเย็นผู้ที่ไม่ต้องกลับโดยยานพาหนะก็จะจับกลุ่มเดินสนทนากันไปจนถึงหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวลีซอยังช่วยเหลือเอากันแรงกัน คือ จะช่วยเหลือญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านที่ทำงานไม่ทันในฤดูกาลเพาะปลูก เมื่อมีกิจกรรมหรือประเพณีในหมู่บ้านชาวลีซอจะร่วมมือร่วมใจและช่วยเหลือกันอย่างขะมักเขม้น ในเวลาว่างหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวหรือพิธีปีใหม่ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลจะถือโอกาสนี้เพื่อไปเที่ยวและเยี่ยมญาติพี่น้องของตน

2.4.2 ภาษา

ชนชาติลีซอจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) สาขาทิเบต-พม่า (Tibetan-Burman) ซึ่งสมัยสุทธีธรรม ได้กล่าวถึง ตำนานของการใช้ภาษาลีซอในหนังสือ สาคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนเขาสูง “ลีซอ” ระบุว่าชาวลีซอติดต่อสื่อสารกันด้วยภาษาพูดเพียงอย่างเดียวเพราะไม่มีภาษาเขียน เนื่องจากเมื่อเหวดตาให้ตัวอักษรมาลีซอกลับจดบันทึกจดจำใส่ลงไปข้างในข้าวบู้ก เมื่อกลับมาบ้านก็เอาข้าวบู้กไปเผาไฟกินจนหมด จึงลืมตัวอักษรของตัวเองเสียสิ้น ดังนั้นชาวลีซอจำต้องใช้แต่ภาษาพูดมาจนบัดนี้ (สมัย สุทธีธรรม, 2541 หน้า 7) ปัจจุบันชาวลีซอส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลทางศาสนาและรับการเรียนรู้เรื่องการเขียนมาจากมิชชันนารี โดยเรื่องมนัส ได้จัดทำคู่มือสนทนาภาษาชาวเขาเผ่าลีซอ กล่าวว่า หมอศาสนาชื่อ เจ โธ ฟราเซอร์ (Fraser) ได้ประดิษฐ์ภาษาเขียนลีซอโดยดัดแปลงมาจากตัวอักษรโรมัน เพื่อใช้ในกิจการเผยแพรศาสนาในประเทศพม่า ปัจจุบันกล่าวว่ามีชาวลีซอหลายพันคนในประเทศพม่าใช้ตัวอักษรนี้ และใช้กันบ้างในประเทศไทย (มนัส มณีประเสริฐ, 2525 หน้า ก) สำหรับในหมู่บ้านเพชรดำส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาลีซอในการสื่อสารภายในชุมชน แต่เมื่อมีการติดต่อกับชนเผ่าอื่นหรือหน่วยงานราชการและบุคคลนอกพื้นที่ ชาวลีซอจะใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ทั้งนี้เด็กและวัยรุ่นหนุ่มสาวชาวลีซอบ้านเพชรดำสามารถพูด อ่าน เขียนภาษาได้ดีและชัดเจน ซึ่งต่างจากวัยผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ส่วนผู้ใหญ่จะไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ แต่สามารถพูดได้บ้างด้วยสำเนียงที่ไม่ชัดเจน นอกจากนี้จะมีการใช้ภาษาลีซอในการพูดทั่วไปแล้วภาษายังเป็นบทบาทสำคัญในเรื่องของดนตรี ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวลีซอยังใช้ภาษาของตนในการร้องเพลง ซึ่งบางครั้งความหมายของภาษาอาจไม่ได้สื่อด้วยการร้องเพลงเพียงอย่างเดียวแต่ออกมาในรูปแบบของการบรรเลง เช่น การใช้ซ็อบบีบรรเลงเพลงต่างๆ โดยให้ทำนองสื่อ

ความหมายแทนภาษาที่ใช้ในการพูด บางครั้งชาวลิซออาจรับวัฒนธรรมทางด้านภาษาของชนเผ่าอื่นมาบ้าง เช่น การนำภาษามูเซอและภาษาจีนมาใช้แต่งเพลงบางตอน เช่น เพลงอาตุมาเตะ ซึ่งมีชื่อเป็นภาษามูเซอ มีความหมายว่า คุณมาเดิน ผมมาเดิน แล้วสนุกกัน และเพลงอาซีเมะเมะตากุไหลล์ ซึ่งมีชื่อเพลงผสมระหว่างภาษาลิซอ (อาซีเมะเมะ) กับภาษาจีน (ตากุไหลล์) โดยในส่วนของภาษาจีนจะมีความหมายว่า มหา (เฉลิม เห่งแก้ว, 2548 หน้า 37)

2.4.3 ศาสนาและความเชื่อ

ชาวลิซอเป็นชนเผ่าที่นับถือผี (Animism) มากกว่าชนเผ่าอื่นๆ มีความเชื่อเรื่องผี และสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติอย่างเคร่งครัด เพราะเชื่อว่ามีผีเป็นสิ่งที่ดีและสิ่งที่ย่ำ ผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและประจำอยู่ที่ต่างๆ เช่น ผีไร่ (อะมิเน) ผีน้ำ (อียาเน) ผีหลวง (อิด่ามา) ผีเมืองหรือผีประจำหมู่บ้าน (อาปาหุมูฮี้) เป็นต้น แต่ผีที่ชาวลิซอเกรงกลัวมากที่สุด คือ ผีหลวง ซึ่งอยู่บนยอดดอยสูงห่างไกลจากหมู่บ้าน โดยบริเวณนั้นจะสร้างศาลเอาไว้ และไม่มีใครกล้าเข้าไปรบกวน คือ ผีเมือง หรือ อาปาหุมูฮี้ จะตั้งอยู่บนเนินเขานอกหมู่บ้านเพชรดำ คอยปกป้องรักษาดูแลหมู่บ้านให้มีความสุข ซึ่งภายในอาปาหุมูฮี้มีสิ่งทีชาวลิซอนับถืออยู่ 2 อย่าง คือศาลปู่และศาลย่า (อาปาหุมู) เป็นสิ่งทีชาวลิซอนับถือกันสูงสุด เพราะเชื่อว่าเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตและคอยชี้ชะตาทุกอย่างให้กับชาวลิซอ สำหรับศาลย่า (ตาคี้คือกู) จะตั้งอยู่สูงกว่าศาลปู่เป็นการให้เกียรติเจ้าที่เจ้าทาง สาเหตุที่เรียกศาลย่า เป็นเพราะหมู่บ้านเพชรดำตั้งอยู่บนเขาย่า ซึ่งตาคี้คือกูของชาวลิซอแต่ละแห่งจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามสถานที่ตั้งของหมู่บ้านนั้น

ปัจจุบันชาวลิซอบ้านเพชรดำยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีการเลี้ยงผีไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ก่อนทำการเพาะปลูกพืชไร่ จะมีการเซ่นไหว้ผีไร่ ในงานพิธีปีใหม่จะนำเครื่องเซ่นไปไหว้ศาลผีประจำหมู่บ้าน เป็นต้น การนับถือผีและความเชื่อของชาวลิซอ มีผู้นำอยู่ 2 ประเภท คือ

ผู้นำประกอบพิธีหรือมือมือผะ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นมือมือผะจะต้องถูกคัดเลือกตามประเพณี จะต้องมีการเสี่ยงทายโดยโยนไม้ค้ำหางาย 2 อัน ที่มีลักษณะเสี้ยวดวงจันทร์ ต่อหน้าศาลผีประจำหมู่บ้าน คอยเป็นผู้นำประกอบพิธีในประเพณีต่างๆ และทำความสะอาดรอบบริเวณ อีกทั้งหมด 15 ค่ำ คอยดูแลเปลี่ยนน้ำของศาลผีประจำหมู่บ้าน

หมอผีหรือหนี่ผะ เป็นผู้สามารถติดต่อสื่อสารกับผีหรือวิญญาณสำหรับหมู่บ้านเพชรดำจะไม่มีหนี่ผะประจำอยู่ แต่เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมจะมีการเชิญหนี่ผะจากลิซอหมู่บ้านอื่นมาเป็นผู้นำในพิธีกรรมแทน

นอกจากนี้การนับถือผีของแต่ละครอบครัวจะมีการสร้างหิ้งบูชาไว้ ซึ่งแต่ละแต่ตระกูลมีรูปทรงของหิ้ง และลักษณะการนับถือผีแตกต่างกัน เช่น ตระกูลสินจ้างจะใช้เสามัด

ขึ้นเป็นห้อง 2 ชั้น ส่วนตระกูลสินหมีห้องลักษณะชั้นเดียวจะไม่มีเสาแต่จะพาดกับฝาแล้วร้อยเชือก
อีกทั้งบริเวณภายในห้องของแต่ละช่องแตกต่างกันตามตระกูลของตนว่านับถือผีอะไร

ขณะที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือผี แต่ประชากรลี้ซอบบางส่วนบ้านเพชรดำก็
มีการนับถือศาสนาคริสต์ โดยส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์จะมีโบสถ์เป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจ
มีการเข้าโบสถ์วันอาทิตย์ ภายในโบสถ์จะมีการจัดการสอนหนังสือเกี่ยวกับการเขียนภาษาลี้ซอบ
ซึ่งปกติชาวลี้ซอบจะไม่มีภาษาเขียนมีเพียงภาษาพูดเท่านั้น แต่ภาษาเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจาก
การเผยแพร่ทางศาสนาคริสต์ นอกจากการสอนหนังสือแล้วยังมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การร้องเพลง
ซึ่งเนื้อเพลงได้ถูกบันทึกเป็นภาษาเขียนและมีท่วงทำนองเพลงแบบตะวันตก (เฉลิม แข็งแก้ว.
2548 หน้า 39)

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “กัวเซี่ยะ” นาฏยลักษณะชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการทางมานุษยวิทยาดนตรีและนาฏศิลป์ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีวิธีการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ ศึกษาจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และศึกษภาคสนาม (Field Research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 ศึกษาจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความ และเอกสารวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการเต้นกัวเซี่ยะ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยนำทฤษฎีทางมานุษยวิทยาดนตรีและนาฏศิลป์ มาใช้เป็นแนวทางหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล คือ ทฤษฎีนาฏศาสตร์ แหล่งข้อมูลด้านเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาดำเนินการรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- สำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์
- สำนักศิลปวัฒนธรรม อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่สูง บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.1.2 ศึกษาบทบาทที่มีต่อบริบททางสังคมของการเต้นกัวเซี่ยะ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1.2.1 หนังสือ

คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่ายได้ผล และสนุก

ชาวเขา

ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน

สารคดีชีวิตชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง

ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม

3.1.2.2 วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ

การศึกษาวิจัยเรื่อง สื่อประเพณีดั้งเดิมของชาวเขาเผ่าลีซอ

การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง ; กรณีศึกษา
เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

รายงานการวิจัยเรื่อง เค้งและเพลงในพิธีตุงจ้อ ผลี่ของชนเผ่าม้ง

ปัทมา ดนตรีของเผ่าลีซอ บ้านเต๋ย จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร

3.1.3 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ตามขอบเขตที่

กำหนด ได้แก่ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยการสัมภาษณ์ (Interviews) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเดินกั้วเขียะ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) บันทึกทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง และการประกอบพิธีกรรมปีใหม่ลีซอจากวีดิทัศน์ เพื่อบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1.3.1 ผู้ประกอบพิธี

3.1.3.2 ผู้เข้าร่วมพิธี

3.1.3.3 นักวิชาการท้องถิ่น

ผู้ศึกษากำหนดระยะเวลาการศึกษาโดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 - เดือนสิงหาคม 2558

3.1.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากวีดิทัศน์ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

3.2 การเลือกพื้นที่การศึกษา

ผู้ศึกษากำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ คือ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากสำรวจเบื้องต้นพบว่า พื้นที่ดังกล่าวข้างต้นยังปรากฏว่ามีการคงอยู่ของการ

เดินก้าวเข็ญะ และเป็นพื้นที่อาศัยของวิทยากรผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ศึกษาจึงพิจารณาเห็นว่าควรศึกษา การเดินก้าวเข็ญะในพื้นที่นี้ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาคครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ผู้ศึกษาใช้เป็นแนวทาง ในการสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเดินก้าวเข็ญะ โดยกำหนดหัวข้อและประเด็นต่างๆ ที่ ต้องการศึกษาไว้ เพื่อกำหนดขอบเขตของข้อมูล ซึ่งผู้ศึกษามีกระบวนการ สร้างเครื่องมือ (แบบ สัมภาษณ์สำหรับงานวิจัย) ดังนี้

3.3.1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการเดินก้าวเข็ญะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ และ กำหนดวัตถุประสงค์

3.3.1.2 กำหนดขอบเขตเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.3.1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดหัวข้อและประเด็นหลักของเนื้อหา เกี่ยวกับสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งหมด

3.3.1.4 ตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นต่าง ๆ

3.3.1.5 นำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.2 กล้องบันทึกภาพเครื่องไหว ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลการแสดง การสัมภาษณ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 กล้องถ่ายภาพ ใช้สำหรับบันทึกภาพถ่าย เพื่อรวบรวมข้อมูลและบันทึกเป็น หลักฐาน

3.3.4 เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ บทเพลง

3.3.5 แถบภาพเคลื่อนไหวเพื่อใช้สำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ

3.3.6 สมุดบันทึก ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินก้าวเข็ญะ ของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่อง "ก้าวเข็ญะ" นาฏยลักษณะชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

3.4.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารตำราทางวิชาการ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ได้ดังนี้ คือ องค์ประกอบของการเดินก้าวเหย้าของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4.2 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้ศึกษาดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม การใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ เช่น แบบสัมภาษณ์ กล้องบันทึกภาพ แถบบันทึกเสียง กล้องวิดีโอ สุ่มนัด เป็นต้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเดินก้าวเหย้าที่ปรากฏในหมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการตอบคำถามแบบเจาะลึก ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการบันทึกเสียงและบันทึกภาพ ด้วยกล้องบันทึกภาพ แถบบันทึกเสียง และบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึก โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัย ดังนี้

4.2.1 นายเกษม สินห์	อายุ 55 ปี	นักวิชาการท้องถิ่น
4.2.2 นายปาปา สิ้นเช้า	อายุ 52 ปี	นักดนตรีบรรเลงซอบี
4.2.3 นายสุชาติ สิ้นเช้า	อายุ 27 ปี	นักดนตรีบรรเลงซอบี
4.2.4 นายสรวิชัย สิ้นเช้า	อายุ 23 ปี	นักดนตรีบรรเลงซอบี
4.2.5 นายสมพงษ์ สิ้นหมี่	อายุ 40 ปี	ผู้ใหญ่บ้าน
4.2.6 นายเดชา สิ้นจ้าง	อายุ 51 ปี	นักดนตรีบรรเลงซอบี
4.2.7 นายชัยพร สิ้นหมี่	อายุ 50 ปี	นักดนตรีบรรเลงซอบี
4.2.8 นายอภัย รัชตวิบูลย์สิน	อายุ 59 ปี	นักวิชาการท้องถิ่น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดกระทำเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ และจำแนกกลุ่มตามแนวคิดทฤษฎีนาฏศาสตร์ สรุปผลและเรียบเรียงผลการศึกษาดำเนินขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 องค์ประกอบของการเดินก้าวเหย้าของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3.5.2 บทบาทของการเดินก้าวเหย้าที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3.6 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษานำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยประมวลข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ และการสังเกต ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

นำเสนอความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด ข้อตกลงเบื้องต้น ความสำคัญ ขอบเขต ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาบริบทสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษา ได้แก่ ประวัติที่มาและความสำคัญ รูปแบบทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีการเดินกั้วเขียะ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

นำเสนอระเบียบวิธีการศึกษา เพื่ออธิบายขั้นตอนและกระบวนการ ที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย ขั้นตอนการศึกษา การเลือกพื้นที่การศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

บทที่ 4 การเดินกั้วเขียะ

นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาจัดเป็นความเรียง โดยแสดงเนื้อหาสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของการเดินกั้วเขียะ และบทบาทของการเดินกั้วเขียะที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

นำเสนอข้อสรุป ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 องค์ประกอบของการเดินก้าวเซี่ยะ

4.1.1 ประวัติที่มาและความสำคัญของการเดินก้าวเซี่ยะ พิธีปีใหม่

ปีใหม่ลี้ซอโดยทั่วไปจะตรงกับวันตรุษจีน เป็นการนับวัน เดือน ปี ตามจันทรคติตามแบบอย่างชาวจีน เทศกาลปีใหม่ก็เป็นงานที่สำคัญที่สุดในรอบปีของชาวลี้ซอ ในช่วงเทศกาลปีใหม่ชาวลี้ซอจะมาร่วมสนุกกันอย่างเต็มที่ ซึ่งถือเป็นการพักผ่อนในรอบหนึ่งปีเพราะปกติชาวลี้ซอจะทำงานกันอยู่แต่ในไร่ พอถึงช่วงเทศกาลปีใหม่ชาวลี้ซอจึงมีโอกาสเฉลิมฉลองและหยุดพักผ่อน อีกทั้งยังเป็นการไปมาหาสู่กันระหว่างญาติพี่น้องที่อยู่คนละหมู่บ้านหรือคนละจังหวัด เสมือนเป็นการพบปะสังสรรค์ และเป็นการทิ้งสิ่งที่ไม่ดีไปในปีก่อนและขอแต่สิ่งดีๆ ในปีใหม่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้เกี่ยวพาราสี และใกล้ชิดกัน

ชาวลี้ซอเป็นชนเผ่าที่มีใจรักความสนุกสนาน และชื่นชอบการเดินรำมาก การเดินรำปีใหม่มีความแตกต่างจากการเดินรำในพิธีอื่นตรงที่ในพิธีปีใหม่ ชาวลี้ซอร่วมกันเดินรำรอบต้นซุฉีแน่นสี่ ส่วนการเดินรำในพิธีอื่นจะไม่มีต้นซุฉีแน่นสี่ แต่ให้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลางการเดินรำรอบบริเวณนั้น การเดินรำของชาวลี้ซอส่วนหนึ่งสามารถสื่อถึงความสามัคคีในชุมชนสังคมลี้ซอได้ดี อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลี้ซอได้ใกล้ชิดและเกี่ยวพาราสีกัน ชายหนุ่มลี้ซอผู้ใดมีความสนใจหรือหมายตาหญิงลี้ซอที่ตนพอใจก็จะขอจับมือเดินรำ และพูดสนทนาเกี่ยวพาราสีในวงเดินรำ ถ้าเกิดฝ่ายหญิงสนใจหรือเกิดรักชายหนุ่มลี้ซอที่มาเกี่ยวพาราสีบางครั้งอาจนำสู่การแต่งงาน ทั้งนี้การเดินรำหนุ่มสาวชาวลี้ซอที่มีความสัมพันธ์ทางแซ่ตระกูลหรือแซ่ตระกูลเดียวกันห้ามจับมือกันและเกี่ยวพาราสีกัน จะถือเป็นการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี หากเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นมาทางผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่ายหรือผู้อาวุโสของในแต่ละตระกูลจะเข้าไปบอกให้ปล่อยมือและห้ามเกี่ยวพาราสีกัน ในการเดินรำมีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเดินรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเดินรำใช้การก้าวเท้าและกระ跳เท้าให้ดังพริบๆ เป็นสำคัญ ใช้การเคลื่อนไหวที่เป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา เมื่อมีคนเดินรำรวมวงไม่มากพอจะใช้เพียงวงเดียวในการเดินรำ หากมีคนมาร่วมมากขึ้นจะมีการแบ่งออกเป็นสองวงซ้อนกันหรือสถานที่กว้างขวางก็สามารถแบ่งขยายวงเดินรำเพิ่มอีกได้ (เกษม สิ้นหมี่ สัมภาษณ์. 17 กุมภาพันธ์ 2558)

4.1.2 เครื่องดนตรี

4.1.2.1 ประวัติความเป็นมาของซอบี

เครื่องดนตรีทุกประเภทของชาวลีซอใช้บรรเลงในพิธีปีใหม่ และงานรื่นเริงต่างๆ ซึ่งเครื่องดนตรีแต่ละประเภทไม่มีการกำหนดว่าต้องใช้เครื่องในการบรรเลง เมื่อนำมาบรรเลงรวมกันต้องเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันและต้องปรับเสียงให้สามารถบรรเลงรวมกันได้ โดยที่เครื่องดนตรีทั้งหมดของชาวลีซอจะบรรเลงและเดินรำไปพร้อมกัน ซึ่งแต่ละชนิดจะมีบทเพลงและท่าเดินรำที่แตกต่างกัน แต่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการให้จังหวะกับนักเดินรำเหมือนกัน นอกจากนี้ดนตรียังเป็นส่วนหนึ่งในการนำขบวนกลุ่มนักเดินรำเข้าไปทำพิธีดำหัวผู้นำ การบรรเลงในพิธีปีใหม่จะใช้เวลาในการบรรเลงตลอดทั้งวัน ฉะนั้นนักดนตรีจะมีการสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันตลอดเวลา ในหมู่บ้านเพชรดำซอบีเป็นเครื่องดนตรีที่ชาวลีซอบ้านเพชรดำนิยมนำมาบรรเลงในพิธีปีใหม่ เนื่องจากยังมีผู้นิยมเล่นเป็นจำนวนมาก อีกทั้งลักษณะท่าเต้นที่เร้าใจและมีเพลงจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อนำมาบรรเลงจึงมีรูปแบบความหลากหลายมากกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่น

นักดนตรีซอบีหมู่บ้านเพชรดำ และผู้ให้ข้อมูล ได้กล่าวว่า "ซอบีไม่มีประวัติความเป็นมา เกิดมาก็เห็นเค้าเล่นกันแล้ว มันมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการสืบทอดกันต่อๆ มา" (ปาปา สิ้นเข้า.สัมภาษณ์. 17 กุมภาพันธ์ 2558)

ชาวลีซอหมู่บ้านเพชรดำและหัวหน้าศูนย์พัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่ราบสูงบ้านเพชรดำ ได้กล่าวว่า "ไม่ทราบประวัติที่มาอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องดนตรีซอบี ทราบแต่เพียงว่า ซอบีเป็นหนึ่งใน 5 เครื่องดนตรีของชาวลีซอ ให้เล่นประกอบงานรื่นเริงต่างๆ เช่น งานปีใหม่ พิธีแต่งงาน ซึ่งในสมัยก่อนใช้เป็นเครื่องมือประกอบการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มชาวลีซอ....." (เกษม สิ้นหมี่.สัมภาษณ์. 17 กุมภาพันธ์ 2558)

นักบรรเลงซอบีและนักเดินรำหมู่บ้านเพชรดำ ได้กล่าวว่า "ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร แต่เกิดมาก็เห็นเขาเล่นกันแล้ว และมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น" (สรารุณี สิ้นเข้า.สัมภาษณ์. 17 กุมภาพันธ์ 2558)

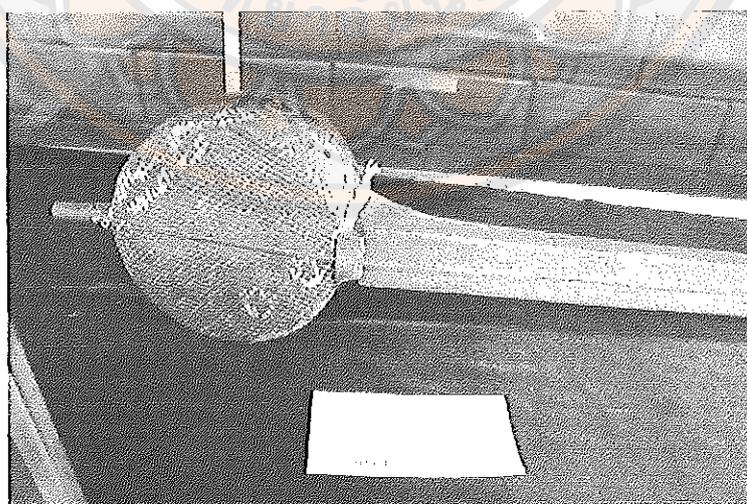
จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ซอบีเป็นเครื่องดนตรีที่ไม่ปรากฏหลักฐานและประวัติความเป็นมาที่ไม่แน่ชัด แต่ชาวลีซอได้รับสืบทอดมาช้านานจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการบอกเล่าปากต่อปาก โดยใช้ซอบีบรรเลงในงานรื่นเริงเพื่อสร้างความบันเทิงของชาวลีซอ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีปีใหม่ เป็นต้น

4.1.2.2 เครื่องดนตรีซอบี

ซอบีอยู่คู่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลีซอมาช้านาน โดยมีบทบาทหน้าที่ในสังคมด้านต่างๆ คือ เป็นตัวสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน เนื่องจากซอบีจะ

มีหน้าที่บรรเลงในงานพิธีต่างๆ เช่น พิธีปีใหม่ พิธีแต่งงาน พิธีกินข้าวโพดปีใหม่ เป็นต้น เสียงบรรเลงของซ็อบบีจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์การรวมตัวของชาวลิซอ โดยเฉพาะการเดินรำร่วมกันในพิธีต่างๆ ด้วยความสอดคล้องพร้อมเพรียงกันของท่วงทำนองและจังหวะทำเดินจะเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด อีกทั้งซ็อบบีเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงนุ่มนวลเหมาะแก่การเป็นสื่อกลางในการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว โดยหนุ่มชาวลิซอจะให้ซ็อบบีบรรเลงเนื้อหาด้วยความขอดอ่อนและพยายามเชื้อเชิญให้ออกมาพบหาผู้บรรเลงดังคำที่ว่า "ยินเสียงซ็อบบีพลิวแผ่ว ดังเสียงเชิญชวนอ่อนหวาน สาวน้อยอยากชมตาลง ด้วยใจใคร่สนทนากับเสียงพิณ" (วิกรม กิตติรัตนชัย, 2535 หน้า 36) ดังนั้น ชายที่มีความสามารถบรรเลงซ็อบบีจึงเป็นต่อผู้อื่นในการเกี่ยวพาราสีด้วยเสน่ห์แห่งเสียงเพลง ซ็อบบียังมีบทบาทสร้างความสนุกสนานและผ่อนคลายอารมณ์ให้กับผู้บรรเลงทั้งในยามเดินทางกลางป่าหรือในยามที่ต้องสังสรรค์กันระหว่างพี่น้องเพื่อนบ้าน ซึ่งมักจะจัดในเวลากลางคืน เพื่อให้หายเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานที่กระทำมาทั้งวัน

โครงสร้างทางกายภาพของซ็อบบี มีส่วนประกอบมาจาก 3 วัสดุ ได้แก่ ไม้ โลหะ และหนังสัตว์ ดังนั้นการดูแลรักษาต้องคำนึงถึงการดูแล ไม่เก็บไว้ในที่มีอากาศร้อนหรือเย็นจนเกินไป หากร้อนเกินไปจะทำให้ไม้ที่ติดระหว่างกะโหลกและคันซ็อบบีละลาย หากเย็นจนเกินไปจะทำให้สายที่ทำจากโลหะ และหนังตะกวดที่ซึ่งบริเวณกะโหลกเกิดการตึง เมื่อนำมาตั้งเสียงอาจเกิดการเพี้ยนได้ นอกจากนี้แล้วควรเก็บให้ห่างจากน้ำ เพราะจะทำให้หนังหย่อนและเปื่อยง่าย

ภาพที่ 1 ซ็อบบี (ซิ่ง 3 สาย)
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 2 ซ็อบบี้ เครื่องดนตรีประจำเผ่าลีซอ (ด้านหน้า)
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 3 ซ็อบบี้ เครื่องดนตรีประจำเผ่าลีซอ(ด้านหลัง)
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

การบรรเลงชื่อของชาวลีซอหมู่บ้านเพชรดำ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความนิยมน้อยลงกว่าในอดีต ผู้ที่บรรเลงชื่อบีได้มักอยู่ในวัยผู้ใหญ่และวัยชรา นอกจากนี้แล้วหญิงสาวชาวลีซอก็ไม่นิยมหัดชื่อบี ทำให้ผู้เล่นมีจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ตามชื่อบีก็ยังคงจัดเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญในการกิจกรรมในสังคมต่างๆ ของชาวลีซอ การสืบทอดการเล่นชื่อบีนั้นส่วนใหญ่แล้วฝึกหัดมาตั้งแต่เด็กเพราะได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก

จนเกิดเป็นความคุ้นเคยส่งผลให้การฝึกเล่นได้ง่ายขึ้น การหัดเล่นก็มีการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นบ้าง ก็อาศัยการฟังจนเกิดเป็นความเคยชินจากครูพักลักจำ และวิธีที่นิยมถ่ายทอดกันที่นิยม คือ ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเชือกมา 1 ตัว ผู้สอนจะติดเชือกบีตตามโดยการต่อกันก่อนต่อก่อนแล้วให้ผู้เรียนติดตามทีละนิดต่อไปเรื่อยๆ จนจบเพลง ซึ่งการถ่ายทอดจะถ่ายทอดกันแบบปากต่อปากหรือแบบมุขปาฐะ ไม่มีการจดบันทึกเป็นโน้ตแต่อย่างใด ในเรื่องการเรียนเชือกบีนั้น เกษม สินหมี ได้กล่าวว่า "ในอดีตใครจะหัดเรียนเชือกบีหรือเครื่องดนตรีสีซอประเภทใดก็ตามก็จะนิยมเริ่มเรียนกันครั้งแรกในช่วงคืนพิธีชี่ปะก๊วะ (พิธีกินข้าวโพดใหม่) เพราะถือว่าเป็นวันที่ดีที่เหมาะสมกับการเรียนดนตรี" (เกษม สินหมี สัมภาษณ์. 10 กุมภาพันธ์ 2558)

นักดนตรีไม่นิยมแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าเต็มชุดขณะบรรเลง เนื่องจากชุดมีลักษณะเป็นแขนยาวและหนา อีกทั้งเป็นสีดำทำให้ไม่สะดวกต่อการเล่นดนตรี เพราะการเล่นดนตรีจะกระทำพร้อมกับการเต้นรำ นักดนตรีจะต้องใช้แรงมากทำให้เหงื่อออกง่าย ดังนั้นการแต่งกายของนักดนตรีไม่จำเป็นต้องใส่แบบเต็มยศ อีกทั้งไม่นิยมสวมใส่เครื่องประดับ เพราะอาจเกิดการติดหรือเกี่ยวขณะบรรเลงดนตรีได้ นักดนตรีจึงนิยมใส่เสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ตกับกางเกงสีซอแทน ในส่วนของรองเท้าจะใส่รองเท้าแตะหรือรองเท้าผ้าใบเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวที่สะดวกและคล่องตัว

ภาพที่ 4 การแต่งกายของนักดนตรีชาวสีซอ
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาต

ภาพที่ 5 การแต่งกายของนักดนตรี
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

4.1.3 เครื่องแต่งกายของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ

การแต่งกายของชาวลีซอสามารถบ่งบอกถึงฐานะทางครอบครัว โดยชุดประจำเผ่าลีซอทั้งชายและหญิง ค่าใช้จ่ายในหนึ่งชุด ประมาณ 5,000 บาทขึ้นไป ซึ่งในครอบครัวที่มีฐานะจะสั่งเกิดได้จากเม็ดกระดุมที่ติดไว้บริเวณเสื้อ ถ้าเสื้อของใครมีจำนวนเม็ดกระดุมมากแสดงว่ามีฐานะทางครอบครัวดี ซึ่งราคาเม็ดกระดุมหนึ่งเม็ด ราคา 8 - 12 บาท เสื้อแต่ละตัวใช้กระดุม 800 - 1,000 เม็ด ซึ่งกระดุมของชาวลีซอที่หมู่บ้านเพชรดำจะหาซื้อได้จากจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการฝากญาติซื้อมาให้ และมีช่างทำกระดุมจากทางภาคเหนือมาเร่ขายในหมู่บ้านเพชรดำก่อนเริ่มเทศกาลปีใหม่ นอกจากนี้แล้วการแต่งกายยังสามารถบ่งบอกสถานภาพการแต่งงานหรือยังไม่แต่งงานได้อีกด้วย

การแต่งกายของผู้ชายลีซอ หากจะเดินทางออกนอกหมู่บ้านไปทำธุระนอกหมู่บ้านหรือเวลาทำงาน ผู้ชายชาวลีซอจะใส่เสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืด ส่วนกางเกงที่สวมใส่ยังคงใส่แบบลีซอ แต่ถ้ามีประเพณีสำคัญในหมู่บ้านผู้ชายชาวลีซอจะใส่ชุดประจำเผ่าครบทั้งชุด ประกอบด้วย

เสื้อ (อาดู๋หะเบจี้) เสื้อทรงกระบอกแขนยาว ใช้กำมะหยี่สีดำในการตัดเย็บ ระบายด้วยเม็ดกระดุมเงินทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

กางเกง (หมื่อลี) กางเกงลักษณะแบบกางเกงขาก๊วย มีขากางเกงที่ยาวและกว้างคลุมเข่า เป้ากางเกงมีความยาวเกือบเท่าความยาวของขากางเกง สีกางเกงที่ผู้ชายชาวลีซอนิยม คือ สีฟ้า สีเขียวอ่อน สีดำ และสีน้ำเงิน

ผ้าโพกศีรษะ (พากี) นิยมใช้ผ้าสีขาวมาพับแล้วโพกศีรษะ
ผ้าคาดเอว (จื๋อ) ใช้พันรอบเอวเพื่อความกระชับกระเฉง สีที่นิยมใช้
คือ สีแดง และมีพู่ (เม็ยจู) ห้อยยาวมาจนถึงเข่า

ปลอกขา (เฉอจู) ใช้ผ้าที่ตัดเย็บเอง มักใช้สีดำขอบด้านล่างจะหาผ้าสี
เสียวมาเย็บทับไว้ จะมีzipเพื่อรูดให้พอดี หากหลวมมากเกินไปจะใช้หนังยางรัดบริเวณด้านข้าง
ของปลอกขา

กระเป๋ (แหละซ่า) ถักและเย็บเอง นิยมใช้สีขาวแถบและมีพู่หลากสี
ปะปนกันไปห้อยลงมาจากปลายทั้งสองข้างของกระเป๋

ภาพที่ 6 การแต่งกายของผู้ชายชาวลีซอ
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

การแต่งกายของผู้หญิงลีซอ ในการตัดเย็บนั้นจะนิยมใช้สีที่ดูฉูดฉาดมากกว่า
ชาวเขาในทุกเผ่า โดยกาแต่งกายเวลาออกนอกหมู่บ้าน ยังคงใส่ชุดประจำเผ่าลีซอ และไม่สวม
ใส่เครื่องประดับ แต่เมื่อถึงประเพณีที่มีความสำคัญของเผ่าลีซอผู้หญิงชาวลีซอจะแต่งกายด้วยชุด
ประจำเผ่าที่สวยงามและมีเครื่องประดับตกแต่งให้สวยงามยิ่งขึ้น เครื่องประดับที่ใช้ทำมาจากเงิน
การแต่งกายของผู้หญิงชาวลีซอ ประกอบไปด้วย

เสื้อ (เมจี้) เสื้อตัวใหญ่มีลักษณะแขนเสื้อยาวและกว้าง ชายเสื้อจะยาว
คลุมลงมาถึงน่อง สีที่นิยม คือ สีเขียว สีฟ้า สีน้ำเงิน และบริเวณแถบเสื้อมีการนำผ้าสีต่างๆ มา
ทำเป็นแถบ โดยที่สีต้องแตกต่างจากตัวเสื้อ สำหรับแขนเสื้อจะเป็นสีแดงหรือสีชมพูเท่านั้น คอเสื้อ

ตัดเย็บด้วยผ้าสีด้าตกลงมาจะนำผ้าสีต่างๆ มาตัดเย็บในลักษณะเป็นริ้วเอนมาทางด้านขวามมือของผู้ใช้

กางเกง (มือจี) สวมกางเกงลักษณะคล้ายๆ กางเกงขาก๊วย ซึ่งตัวใหญ่ ขากางเกงจะกว้างและยาวคลุมเข่า สีที่ใช้ คือ สีด้า

ผ้าคาดเอว (จีซ้อ) ใช้พันบริเวณรอบเอวเพื่อความกระชับ และคล้องตัวในการทำกิจกรรมต่างๆ สีที่ใช้ คือ สีด้า

ปลอกขา (เจอจ) นิยมตัดเย็บด้วยสีแดงหรือสีชมพู บริเวณแถบจะคาดด้วยสีต่างจากเนื้อผ้าและมีลวดลาย เวลาสวมใส่จะมีขีปูดเพื่อให้พอดี แต่ถ้าหลวมจะใช้ผ้าพันหรือหนังยางรัดบริเวณด้านข้าง

เสื้อกั๊ก (หลีกัว) ใช้ผ้าไหมหรือผ้ากำมะหยี่สีด้าในการตัดเย็บ พร้อมกับประดับลูกปัดเงินและเหรียญเงิน

หมวก (อู๊ดี้เมี่ยจ) ชาวลีซอมีการประดิษฐ์หมวกหลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่คงนิยมใช้ผ้าที่มีสีด้ามาทำหมวก ส่วนเครื่องประดับและสีเส้นการตกแต่งบนหมวกขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละบุคคล

สร้อยคอ (จีหะเบี้ยแล) ลักษณะเป็นแหงใหญ่ทำมาจากเงิน

ต่างหู (นาค) ทำมาจากเงิน

กำไล (ແหลະຈ) ทำมาจากเงิน นิยมใส่ข้างละ 1 อัน หรือมากกว่านั้น

ภาพที่ 7 การแต่งกายของผู้หญิงชาวลีซอ

ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 8 หุ่นจำลองการแต่งกายของชาวลีซอ
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

4.1.4 องค์ประกอบของพิธีกรรมและสถานที่แสดง

การจัดกิจกรรมในเทศกาลปีใหม่ ชาวลีซอแต่ละหมู่บ้านจะมีวันที่จัดกิจกรรมไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและสภาพหมู่บ้าน การตกลงของผู้นำในหมู่บ้านและมือมือจะทำการตกลง สำหรับพิธีที่สำคัญๆ จะมีเพียง 3 วัน การจัดกิจกรรมเทศกาลปีใหม่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงพิธีปีใหม่ของหมู่บ้านเพชรดำในวันสิ้นปีใหม่ และวันกิจกรรมเทศกาลปีใหม่เพียง 3 วัน เนื่องจากพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของบ้านเพชรดำ ดังนี้

วันที่ 1 จัดกิจกรรมที่บ้านคนดูแลศาลเจ้า มือมือจะ

วันที่ 2 จัดกิจกรรมที่บ้านผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)

วันที่ 3 จัดกิจกรรมที่ศาลเจ้าอาปาหมือฮือ

สำหรับการเตรียมประเพณีปีใหม่ของหมู่บ้านเพชรดำในวันสิ้นปีใหม่ชาวลีซอทุกคนรอบครัวจะมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ให้พร้อมเพื่อใช้ในประกอบพิธีปีใหม่ โดยมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ประกอบไปด้วย

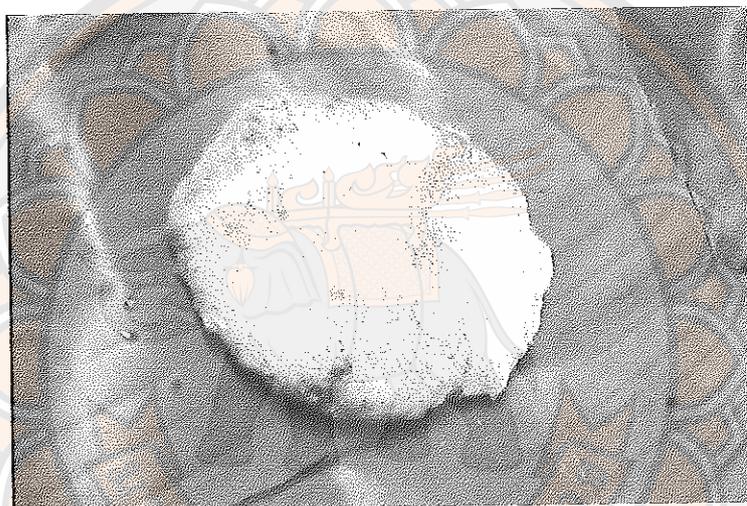
การเตรียมเครื่องแต่งกาย ในช่วงก่อนเทศกาลปีใหม่ 3-4 สัปดาห์ ชาวลิซอจะออกไปหาเสื้อผ้า ในตลาดอำเภอเมืองและอำเภอหล่มสัก เพื่อใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าชุดประจำเผ่าลิซอไว้ใช้ในข่วงเทศกาลปีใหม่ พร้อมกับจัดเตรียมเครื่องประดับ โดยทำขึ้นใหม่หรือนำของเก่ามาขัดด้วยน้ำยาให้เกิดความเงางาม เพราะเครื่องประดับของชาวลิซอส่วนใหญ่ทำจากเงิน ซึ่งความแตกต่างกันโดยชุดผู้ชายส่วนใหญ่ทำจากเงิน สำหรับการตัดเย็บชุดจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงลิซอ ซึ่งมีความแตกต่างกันโดยชุดผู้ชายส่วนใหญ่ตัดเย็บเฉพาะกางเกงไม่ได้มีการตัดเย็บเสื้อใหม่ เนื่องจากผู้ชายลิซอส่วนมากนิยมใส่เสื้อเชิ้ต หรือเสื้อยืดและใส่กางเกงลิซอ ส่วนของผู้หญิงจะตัดเย็บใหม่ทั้งหมด ส่วนเครื่องประดับที่มีลักษณะเป็นพู่ที่ใช้ห้อยด้านหลังของหญิงสาวชาวลิซอสามารถสื่อถึงความพึงพอใจของฝ่ายหญิงให้แก่ฝ่ายชายที่ตนพอใจไว้เป็นที่ระลึก

การต้มเหล้า ในช่วงก่อนถึงข่วงเทศกาลปีใหม่ 15 วัน ชาวลิซอทุกครัวเรือนจะจัดเตรียมการต้มเหล้า เพื่อใช้ในการประกอบพิธีปีใหม่และเลี้ยงรับรองแขก ซึ่งการต้มเหล้าของหมู่บ้านเพชรดำได้ทำการขออนุญาตไปยังหน่วยงานราชการ เพื่อทำการต้มเหล้าใช้ในกิจกรรมปีใหม่ตามประเพณีของชาวลิซอ ในการต้มเหล้านี้มีความเชื่อว่า หากต้มเหล้ามีคนแปลกหน้าเข้ามา ชาวลิซอจะไม่ให้เข้าบ้านและห้ามถ่ายรูป เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีเจ้าของ เช่น ดินก็มีผีดิน น้ำก็ต่อมีผีน้ำ ฉะนั้นเหล้าก็เชื่อว่าผีเหล้า หากเกิดเหตุการณ์มีคนแปลกหน้าเข้ามาในบ้านของตนหรือการถ่ายรูป ก็จะทำให้การต้มเหล้าชุดนั้นเสีย คือ เหล้าจะออกมาขมรสขี้ด และขุ่นไม่ได้

การเตรียมอาหารสำหรับการเซ่นไหว้ ซึ่งสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับการจัดเตรียมอาหารสำหรับเซ่นไหว้ คือ เนื้อหมู เนื้อไก่ หากครอบครัวไหนเลี้ยงหมูหรือไก่ก็จะนำมาฆ่า หากไม่มีก็มีการจัดซื้อหามา นอกจากนี้ก็มีการเตรียมสิ่งของที่จำเป็นอื่นๆ ในการประกอบพิธี เช่น เครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ ต้นไม้ปีใหม่ การะดาษลา รูป เทียน ปะทัด และเครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องครัวที่จำเป็น นอกจากนี้ คือ เครื่องดนตรีของชาวปีซอ นักดนตรีจะมีการนำเครื่องดนตรีของตนออกมาเช็คสภาพความพร้อมให้งาน หากเกิดชำรุดเสียหายจะได้ซ่อมแซมก่อนข่วงปีใหม่

รุ่งเช้าของวันสงท่ายปีเก่าหรือวันสิ้นปี ชาวลิซอจะมีกิจกรรมในการทำขนมปัก เพื่อใช้รับประทานและเป็นส่วนประกอบของเทศกาลปีใหม่ ซึ่งในการลงมือทำขนมปัก คนแรกที่จะลงมือทำก่อน คือ มือมือผะ โดยการจุดประทัดเพื่อบอกสัญญาณ หากครอบครัวใดที่ลงมือทำขนมปักก่อนมือมือผะจะเป็นการไม่ให้เกิดภัยและไม่ให้ความเคารพแก่มือมือผะ ซึ่งขั้นตอนในการทำขนมปัก มีดังนี้

นำข้าวเหนียวพันธุ์สีขอแช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน ซึ่งทุกครัวเรือนจะต้องจุดธูปไว้ที่ข้างเตา จากนั้นจึงทำการนึ่งข้าวเหนียวให้สุก ระหว่างนั้นก็คั่วงาขาวหรืองาดำให้สุก และเมื่อข้าวเหนียวสุกก็มีการแบ่งกลุ่มโดยนำข้างเหนียวของแต่ละครัวเรือนมาแบ่งกันแล้วมือช่วยกันตำ ซึ่งก่อนที่จะลงมือตำข้าวเหนียวนั้นต้องมีการจุดธูปใกล้กับครกที่ใช้ตำ เมื่อเริ่มตำข้าวเหนียวแล้ว ระหว่างตำจะมีการโรยงาลงไปด้วยเพื่อให้เกิดความหอมและไม่ให้ข้าวเหนียวที่ตำนั้นติดครก จากนั้นเมื่อข้าวเหนียวละเอียดดีแล้ว ผู้หญิงชาวสีขอก็จะนำไปใส่ใบตองที่เตรียมไว้ และการรับประทานขนมปึกนั้นจะรับประทานเลยหรือนำไปปิ้งหรือทอดก็ได้

ภาพที่ 9 ขนมข้าวปึก (ปะป้า)
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

จากนั้นช่วงบ่ายช่วงบ่ายชาวสีขอทุกหลังคาเรือนจะนำต้นไม้ปีใหม่หรือต้นขุฉิแน่นซีพร้อมกับไม้ไฟที่ใช้สำหรับปักธูปเทียนมาปักไว้บนลานบ้านที่เตรียมไว้ หลังจากนั้นนำเครื่องเล่นที่ประกอบด้วย เนื้อหมู (ขวากว้า) ขนมปึก (ปะป้า) แขนงไว้ที่ต้นขุฉิแน่นซี ซึ่งการไหว้จะกระทำในวันแรก (วันสิ้นปี) กับวันที่ 2 ของพิธีปีใหม่ โดยจะมีบทธวดซึ่งการสวดของแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน แต่เป็นการสวดเพื่อขอพรและสิ่งดีดีในปีใหม่ หลังจากปักต้นขุฉิแน่นซีแล้วทุกบ้านจะลงมือทำความสะอาดบ้านและจัดหิ้งบูชา จากนั้นประมาณ 18.00 น. ชาวสีขอจะทำพิธีเรียกขวัญทุกครอบครัวโดยมีผู้อาวุโสทำพิธีเรียกขวัญ ผูกด้ายสายสิญจน์แก่บุตรหลานและบุคคลในบ้าน และในตอน 19.00 น. จะรวมตัวกันที่บ้านมือมือผะเพื่อร่วมกิจกรรมส่งท้ายปีใหม่ต้อนรับปีเก่า คือ การเดินรำอบต้นขุฉิแน่นซี แล้วมีการเคลื่อนย้ายไปตามบ้านของชาวสีขอคนอื่นๆ โดย

มีนักดนตรีบรรเลงเพลงเพื่อให้จังหวะกับนักเต้นรำ ใช้เวลาบ้านละประมาณ 10-15 นาที ซึ่งเจ้าของบ้านจะนำเหล่าข้าวโพดและเครื่องตีมีประเภทต่างๆ ออกมารับรองแขก และเจ้าของบ้านจะจุดธูปเช่นไหว้หิ้งบูชาภายในบ้านและต้นขุฉิแน่นซีเพื่อเป็นการไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากบ้านจึงจะเป็นการเสร็จพิธีของบ้านหลังนั้น จากนั้นกลุ่มนักเต้นรำก็จะย้ายไปเต้นบ้านต่างๆ จนกว่าจะครบทุกหลังคาเรือน ซึ่งต้องใช้เวลาตลอดทั้งคืนและต้องให้เสร็จสิ้นก่อน 06.00 น.

วันปีใหม่วันแรก ชาวลีซอแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายประจำเผ่าลีซอ และจัดเตรียมเครื่องเซ่น หลังจากนั้นเดินทางไปที่ศาลเจ้าอาปาหมูฮี้ และไหว้อาปาหมู ซึ่งในการไหว้อาปาหมู หญิงสาวชาวลีซอจะไม่นิยมเข้าพิธี ส่วนใหญ่ผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะเป็นผู้ชาย มีการจุดประทัดเล่นอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้การเต้นรำ พุดคุย และการตีมีเหล่าข้าวโพด ภายในศาลอาปาหมูฮี้เป็นการแสดงถึงความเคารพ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง มีการเต้นรำที่อาปาหมูสักพัก มือมือจะเชิญทุกคนไปเต้นฉลองที่บ้านของตนเมื่อไปถึงบ้านมือมือจะมีพิธีดำหัวมือมือจะ (พิธีมือมือไป) ในบริเวณตาเปียภายในบ้านของมือมือจะ ซึ่งได้มีการจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ จากนั้นจะมีการเต้นรำประกอบพิธีในบ้านของมือมือจะ ระหว่างพิธีมือมือจะจะมีการโปรยข้าวตอกเพื่อให้พร และพรมน้ำมนต์รอบบ้าน ซึ่งช่วงที่พรมน้ำมนต์ชาวลีซอจะหันหน้าออกไปทางประตูบ้าน เพราะมีความเชื่อที่น้ำมนต์จะขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกจากบ้านและหมู่บ้าน ทั้งนี้ยังมีการเต้นรำรอบต้นขุฉิแน่นซีตลอดทั้งวัน และในช่วงกลางคืนแต่ละครอบครัวทำพิธีคารวะบรรพบุรุษของตนแล้ว ก็จะรวมตัวกันที่บ้านมือมือจะ มีการเต้นรำเพื่อเป็นการเลี้ยงฉลองใหญ่และถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดช่วงปีใหม่ การเต้นรำจัดถึงเวลาประมาณ 24.00 น. และมีการแบ่งกลุ่มเคลื่อนย้ายไปเต้นรอบต้นขุฉิแน่นซีหน้าบ้านของชาวลีซอในหมู่บ้านจนครบทุกบ้าน

ปีใหม่วันที่สอง ชาวลีซอแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ารวมตัวกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ชาวลีซอจะจัดเตรียมข้าวปุ้น เหล้าข้าวโพด เนื้อหมูเพื่อช่วยเหลืองาน ภายในงานจะมีการเล่นดนตรีและเต้นรอบต้นขุฉิแน่นซี การจัดงานปีใหม่วันที่สองจัดที่บ้านผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนเพื่อเป็นการให้เกียรติและแสดงความเคารพแก่ผู้นำในการปกครองหมู่บ้าน กล่าวคือ วันแรกแสดงความเคารพต่อผู้นำทางด้านศาสนา วันที่สองแสดงความเคารพต่อผู้นำชุมชน ทั้งนี้การจัดปีใหม่ในวันที่สองจะกระทำเหมือนที่บ้านมือมือจะ คือ มีพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่บ้าน (พิธีกะทูปะไปยะ) หลังเสร็จพิธีที่บ้านผู้ใหญ่บ้านแล้วจะมีพิธีถอนต้นขุฉิแน่นซีที่บ้านของตน ระหว่างนี้จะมีการเล่นดนตรีและเต้นรำรอบต้นขุฉิแน่นซีจนถึงเวลา 24.00 น. แล้วจึงแยกย้ายกลับไปพักผ่อนเพื่อเตรียมตัวฉลองงานปีใหม่ในวันต่อไป

ภาพที่ 10 ปีใหม่วันที่สองที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 11 การเดินรำรอบต้นขุจี่แน่นซีที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน (ปีใหม่วันที่สอง)
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ปีใหม่วันที่ 3 ชาวสี่ซอแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า เข้าร่วมพิธีเซ่นไหว้ศาลยา (ตาคีคือกู) ซึ่งตั้งอยู่ในอาปาหนุฮูฮู ซึ่งในพิธีนี้ผู้หญิงสามารถเข้าร่วมพิธีได้ โดนการนำเครื่องเซ่น ประกอบด้วย ขนมปัง เนื้อหมู เหล้าข้าวโพด ปะทัด กล้วย (ใช้เป็นคูป) ช่วงระหว่างการทำพิธีจะนำปะทัดของแต่ละคนมาผูกเป็นชุดยาว แล้วจุดกันอย่างสนุกสนาน และมีการเดินรำ พุดคุย ดื่มเหล้าข้าวโพดกันอย่างสนุกสนานก่อนพิธีเริ่มชาวสี่ซอจะนำสายสิญจน์ที่เตรียมมาเข้าไปวางไว้ที่

ศาลเจ้าเพื่อร่วมพิธี เมื่อมีเสียงปะทัดที่เป็นขูดถูกจุดขึ้น ผู้อาวุโสนำประกอบพิธี และหลังจากเสร็จพิธีชาวลิซอกะไปหยิบสายสิญจน์ของตนเองไปให้ผู้อาวุโสหรือบุคคลที่ตนนับถือเพื่อขอรพรและผูกไว้ที่คอเพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนหนึ่งมีการนำกระดูกไก่ให้ผู้อาวุโสทำนาควงระตะตา จากนั้นก็จะมีการเดินรำฉลอง รวมทั้งดื่มเหล้าข้าวโพด สนทนาพูดคุย จากนั้นจึงแยกย้ายกลับไปพักผ่อน เพื่อเตรียมพิธีดำหัวผู้ดูแลศาลเจ้า และเลิกงานฉลองในเวลา 24.00 น.

ภาพที่ 12 ศาลเจ้าอาปาตหมูฮี้ สถานที่จัดงานปีใหม่วันที่ 3
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 13 มือมือมะทำพิธีไหว้ศาลเจ้า
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 14 เดินร่ำรอบต้นขุฉินันท์ ภายในบริเวณหน้าศาลเจ้าอาปาหมี่
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 15 การเซ่นไหว้ในศาลเจ้าอาปาหมี่
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

4.1.5 อธิบายท่าเต้นที่พบในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาการเต้นรำ (กัวเซี่ยะ) ของชาวลีซอ ผู้ศึกษาเลือกเพลงมาจำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลงยี่อพีดูชุนมาชิวาชิซู เพลงอะคิตะ และเพลงจ๊ะมิอู่ก๊ะก๊ะ โดยเพลงดังกล่าว นิยมใช้บรรเลงประกอบการเต้นรำในพิธีปีใหม่ และชาวลีซอมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี

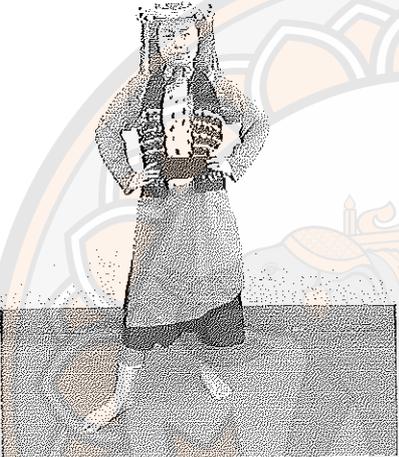
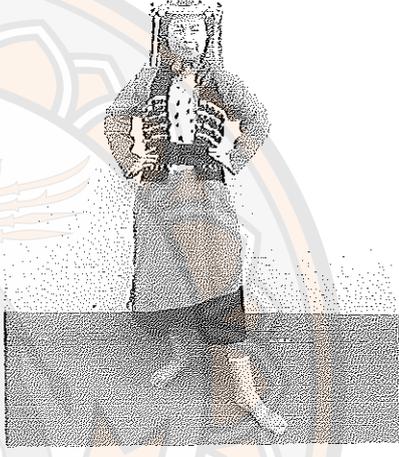
1. เพลงยี่อพืดูชญาวาชิดู

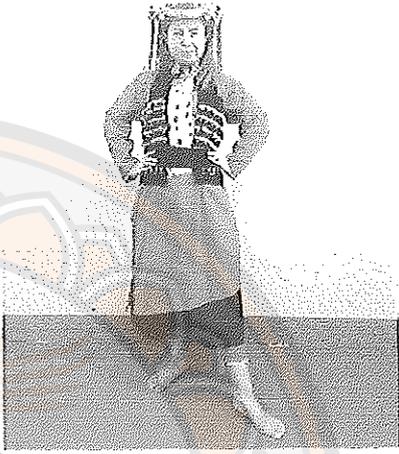
เพลงยี่อพืดูชญาวาชิดู แปลว่า ไม่มีคนกินเหล้า ไม่มีคนเดินรำ
บทเพลงเป็นการบรรยายถึงเทศกาลปีใหม่ และการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวชาวลิซอ โดย
ความหมายจะสื่อว่าถึงช่วงเทศกาลต้องการใครสักคนมากินเหล้าและเดินรำกับเรา เพื่อความ
สนุกสนานของวันปีใหม่

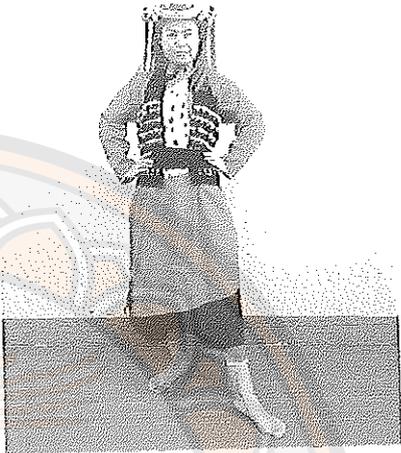
----	--- ช	-- ท ช	--- ด	--- ด°	-- ท ช	--- ด	--- ม
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
---	ฟ	---	ด	---	ม	---	ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
---	ด	---	ม	---	ด	---	ช
	ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*
---	ช	---	ด	---	ม	--	ฟ ด
	ตบซ้ายหลัง*		ถอยขวา*		ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
---	ช	--	ฟ ด	---	ม	---	ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*		ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
---	ช	--	ฟ ม	---	ม	--	ฟ ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*		ถอยซ้าย*		ขวาชิด*

เพลงยี่อพืดูชญาวาชิดูมีลักษณะการเดินรำที่พบในเพลงทั้งหมด
24 ครั้ง ซึ่งประกอบไปด้วยท่าเต้น 7 ท่า โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้าย
หลัง ขวาชิด เตะซ้ายหน้า ถอยซ้าย ถอยขวา ซึ่งท่าเต้นรำที่พบมากที่สุดในเพลง ได้แก่ ก้าวขวา
7 ครั้ง ส่วนท่าเต้นที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ตบซ้ายหลัง ถอยขวา พบท่าเต้นละ 1 ครั้ง ซึ่งในการ
เดินรำเพลงยี่อพืดูชญาวาชิดู ในตอนเริ่มจะพบการก้าวเท้าซ้ายพร้อมกับการขึ้นทำนองเพลง โดยท่า

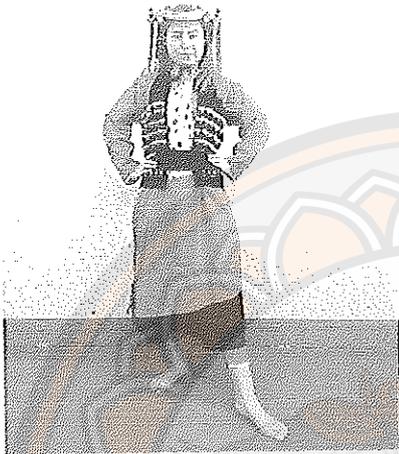
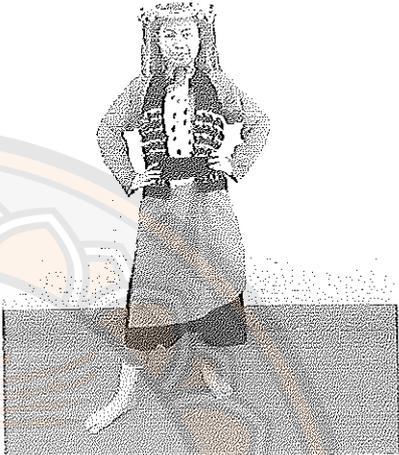
ของการเดินรำจะมีค่าของจังหวะที่ใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนท่าไปตามทำนองเพลง ให้ค่าจังหวะในการก้าวเท้าเท่ากับ 2 จังหวะห้องเพลง หรือจังหวะตกของห้องเพลง

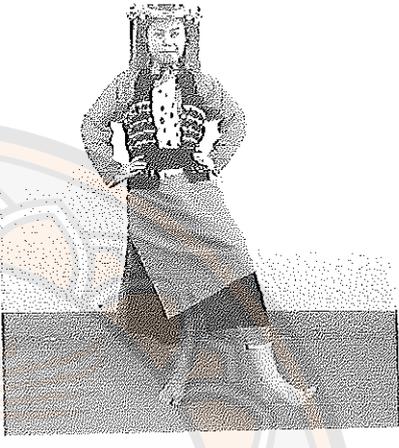
----	--- ช	-- ท ช	--- ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

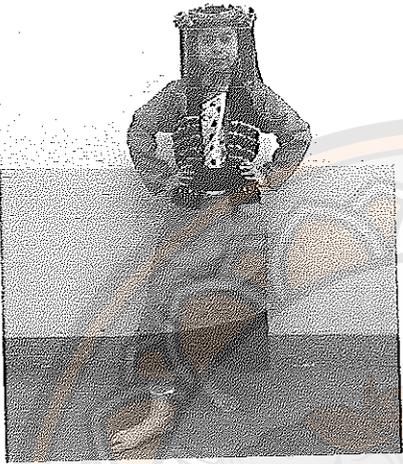
- - - ด°	- - ท ช	- - - ด	- - - ม
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไป ทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

--- ฟ	--- ด	--- ม	--- ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
<p>ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไป ทางด้านซ้าย</p>		<p>แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา</p>	

--- ช	-- ฟ ม	--- ด	--- ม
	ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
			
ก้าวขาซ้ายถอยไปด้านหลัง		ลากเท้าขวามาเป็นชิดตัวตรง	

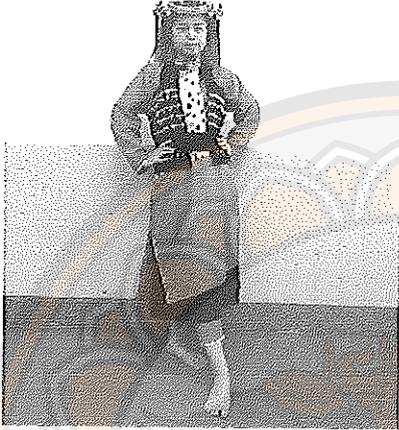
- - - ด	- - - ม	- - - ด	- - - ญ
	ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าขวาไป ทางด้านขวา		แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย	

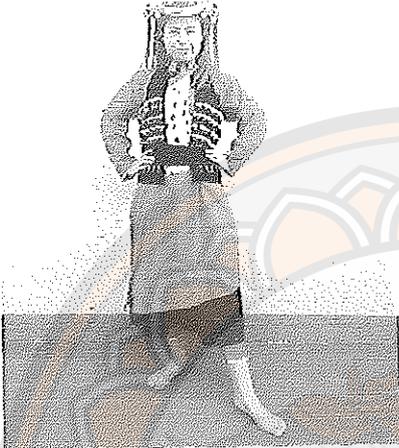
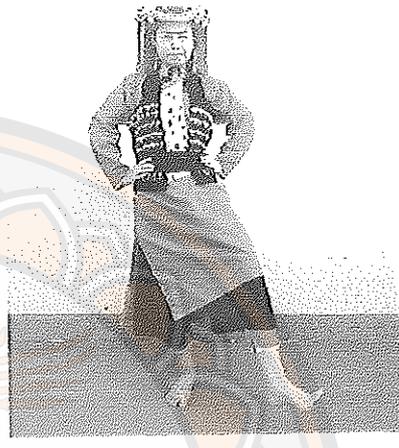
-- ฟ ม	--- ด	--- ม	-- ฟ ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*
			
แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา		เตะเท้าซ้ายไปทางด้านหน้า	

- - - ช	- - - ด	- - - ม	- - - ต
	ตบซ้ายหลัง*		ถอยขวา*
			
วางเท้าซ้าย ตบเท้าขวาด้านหลัง		แล้วก้าวเท้าขวาถอยไปทางด้านขวา	

--- ม	-- ฟ ด	--- ม	--- ด
	ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
			
ก้าวขาซ้ายถอยไปด้านหลัง		ลากเท้าขวามาชิดในลักษณะยืนตรง	

--- ท	-- ฟ ด	--- ม	--- ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*
			
แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา		เตะเท้าซ้ายไปทางด้านหน้า	

- - - ม	- - ฟ ต	- - - ม	- - - ด
	ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
			
ก้าวขาซ้ายถอยไปด้านหลัง		ลากเท้าขวามาขึ้นชิดตัวตรง	

- - - ท	- - ฟ ม	- - - ม	- - - ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*
			
ก้าวขวาเท้าขวาไปทางด้านขวา		เตะเท้าซ้ายไปทางด้านหน้า	

--- ม	-- ฟ ด	--- ม	--- ด
	ถอยซ้าย*		ขวาชิด*
			
ก้าวขวาซ้ายถอยไปด้านหลัง		ลากเท้าขวามาเป็นชิดตัวตรง	

2. เพลงอะคิตะ

เพลงอะคิตะ แปลว่า คนเก่ง เป็นบทเพลงในลักษณะการทำทาย และการเกี่ยวพาราศีของหนุ่มสาวสี่ซอ โดยความหมายกล่าวว่า คุณกับผมก็เก่งในเรื่องการกินเหล้าและเต็นรำ ถ้าอย่างนั้นเรามาร่วมกินเหล้าและเต็นรำกันเถอะ

----	--- ด°	-- ท ช	--- ด°	-- ท ช°	--- ฟ	--- ม	--- ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
---	ช	---	ด	---	ท	---	ด°
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		คบซ้ายหลัง*	ขวาชิด*	สะตั้ง*
---	ช	---	ฟ	---	ม	---	ด
	ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*		คบขวาหน้า*		เตะซ้ายหน้า*
---	ด	---	ช	---	ฟ	---	ร
	คบซ้ายหลัง*		คบขวาข้าง*		คบซ้ายหลัง*		สะตั้ง*

เพลงอะคิตะมีลักษณะการเต็นรำที่พบในเพลงทั้งหมด 17 ครั้ง ซึ่งประกอบด้วยท่าเต็นรำ 8 ท่า ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา คบซ้ายหลัง ขวาชิด สะตั้ง เตะซ้ายหน้า คบขวาหน้า คบขวาด้านข้าง ซึ่งท่าเต็นรำพบมากที่สุด ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา พบท่าเต็นละ 4 ครั้ง ส่วนท่าเต็นที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ขวาชิด เตะซ้ายหน้า คบขวาหน้า คบขวาด้านข้าง พบท่าเต็นละ 1 ครั้ง ซึ่งในการเต็นเพลงอะคิตะนี้ ตอนเริ่มต้นของเพลงจะพบการก้าวเท้าซ้ายพร้อมกับการขึ้นต้นทำนองเพลง การเต็นรำส่วนใหญ่มีการก้าวเท้าเท่ากับ 2 จังหวะ หรือเท่ากับจังหวะตกของห้องเพลง แต่จะพบการก้าวเท้าเร็วกว่าจังหวะส่วนใหญ่ 1 จังหวะ ทั้งหมด 2 ครั้ง

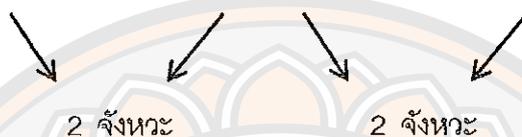
---	ด°	--	ท ช	---	ฟ	---	ม
	ก้าวขวา*				คบซ้ายหลัง*		ขวาชิด*

1 จังหวะ

จังหวะเท่ากับ 1 พบทั้งหมด 2 ครั้ง ทำเดิน 2 ทำ ได้แก่ ขวาซิด ตบ
ซ้ายหลัง จังหวะในการเปลี่ยนท่าเท่ากับ 1 จังหวะ พบจังหวะการก้าวเท้าในจังหวะตกที่ 1 และ
จังหวะตกที่ 2 ของห้องเพลง เป็นการเดินรำที่ใช้จังหวะการก้าวเท้าเร็ว

- - - ด	- - ซ ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- - - ฟ	- - - ด
ก้าวซ้าย*		ตบขวาหน้า*		เตะซ้ายหน้า*	

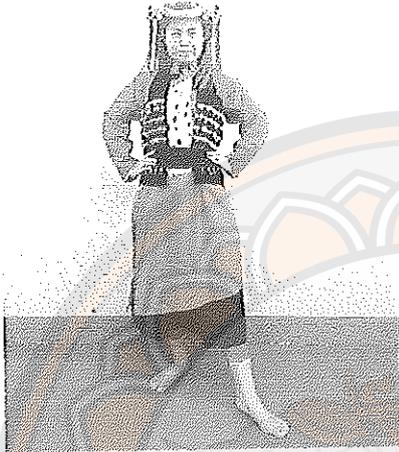
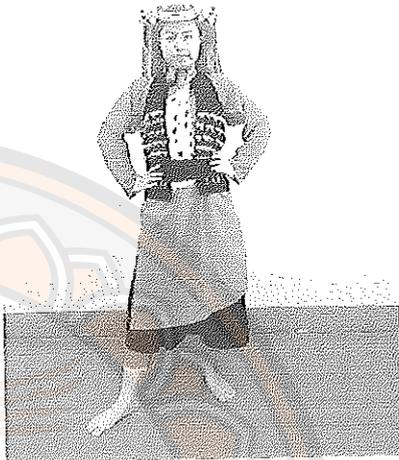
จากตารางด้านบนจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาในการก้าวเท้าเท่ากับ 2
จังหวะ หรือมีค่าเท่ากับจังหวะตกที่ 1 ของห้องเพลง ทำให้สรุปได้ว่า การเดินรำเพลงอะคิระ มี
การเดินรำ 2 ลักษณะ โดยส่วนใหญ่ใช้การก้าวเท้า 2 จังหวะ เป็นจังหวะหลัก และใช้การก้าว
เท้า 1 จังหวะ ทั้งหมด 2 ครั้ง เป็นจังหวะที่เร็วกว่าจังหวะหลัก

- - - -	- - - ด°	- - ท ซ	- - - ด°
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าซิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไป ทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

- - ท ๓°	- - - ฟ	- - - ม	- - - ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
<p>ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไป ทางด้านซ้าย</p>		<p>แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา</p>	

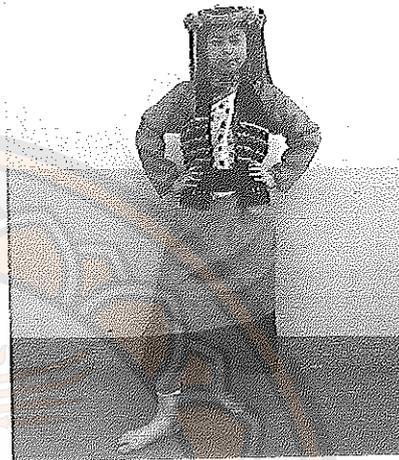
- - - ช	- - - ด	- - - ท	- - - ด°
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

- - ท ช	- - - ฟ	- - - ม	- - - ด
	คบซ้ายหลัง*	ขวาชิด*	สะตั้ง*
			
ก้าวขาซ้ายถอยไปคบเท้าด้านหลัง		ลากเท้าขวามาขึ้นชิดตัวตรง สะตั้งตัว	

- - - ช	- - - ฟ	- - - ม	- - - ด
	ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา		แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย	

-- ซ ฟ	--- ม	--- ฟ	--- ฟ
	ตบขวาหน้า*		เตะซ้ายหน้า*
			
ก้าวเท้าขวามาตบเท้าที่ด้านหน้า		เตะเท้าซ้ายไปทางด้านหน้า	

--- ด	--- ช	--- ฟ	--- ฟ
	ตบซ้ายหลัง*		ตบขวาข้าง*
			
ก้าวย่อนเท้าซ้ายไปตบเท้าที่ด้านหลัง		ก้าวย่อนเท้าขวาไปตบเท้าที่ด้านหลัง	

--- ฐ	--- ฟ	--- จ	--- ด
	ตบซ้ายหลัง*		สะดุ้ง*
			
ก้าวขาซ้ายถอยไปด้านหลัง		ลากเท้าขวามาขึ้นชิดในลักษณะยืนตรงแล้ว สะดุ้งตัว	

3. เพลงจ๊ะมีอุ้มก๊วยก๊วย

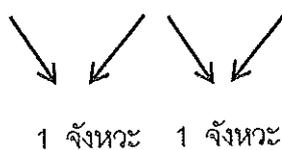
เพลงจ๊ะมีอุ้มก๊วยก๊วย แปลว่า ลิงอ้วนกับนก ความหมายเป็นการบรรยายถึงลิงอ้วนกับนกที่ชาวอีสานได้พบเห็นในป่าตามธรรมชาติ

----	--- ท°	-- ท ด	--- ด°	-- ท ท°	-- ท ด	--- ม	- ฟ - ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*		ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
---	ฟ	--- ด°	- ท - ช	-- ฟ ด	--- ม	--- ด	--- ม
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*	ก้าวซ้าย*	ก้าวขวา*		ซ้ายชิด*
---	ช	--- ด	-- ท ช	--- ฟ	--- ม	--- ด	--- ท
	สะดุ้ง*	ตบซ้ายหลัง*		ยกขวา*		ก้าวขวา*	เตะซ้ายหน้า*
---	ช	--- ด	-- ท ช	--- ฟ	--- ม	--- ฟ	--- ฟ
	ตบซ้ายหลัง*		ตบขวาหน้า*		ก้าวขวา*	ก้าวซ้าย*	สะดุ้ง*

เพลงจ๊ะมีอุ้มก๊วยก๊วยมีลักษณะของการเดินรำที่พบในเพลงทั้งหมด 19 ครั้ง ซึ่งประกอบด้วย ท่าเดินรำ 7 ท่า โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้ายหลัง ซ้ายชิด สะดุ้ง เตะซ้ายหน้า ยกขวา ซึ่งท่าเดินที่พบมากที่สุดในเพลง ได้แก่ ก้าวขวา มีทั้งหมด 6 ครั้ง ส่วนท่าเดินที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ เตะซ้ายหน้า ตบขวาหน้า พบทั้งหมด 1 ครั้ง ซึ่งในการเดินรำในเพลงจ๊ะมีอุ้มก๊วยก๊วยในตอนเริ่มเพลงจะพบการก้าวซ้ายพร้อมกับการขึ้นต้นทำนองเพลงโดยการเดินจะมีค่าของจังหวะที่ใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนท่าไปตามทำนองเพลง คือ

1. จังหวะเท่ากับ 1 พบทั้งหมด 6 ครั้ง ท่าเดิน 4 ท่า ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ซ้ายชิด สะดุ้ง

-- ฟ ด	--- ม	--- ด	--- ม	--- ด	--- ช	--- ด	-- ท ช
ก้าวขวา*	ก้าวซ้าย*	ก้าวขวา*		ซ้ายชิด*	สะดุ้ง*	ตบซ้ายหลัง*	

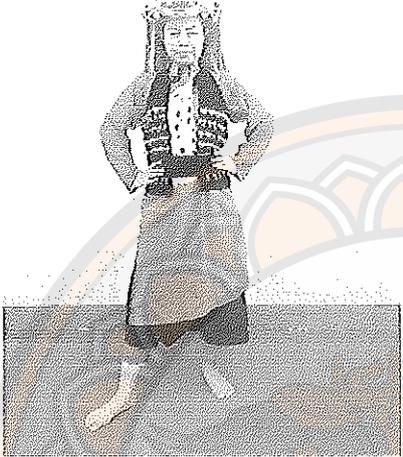
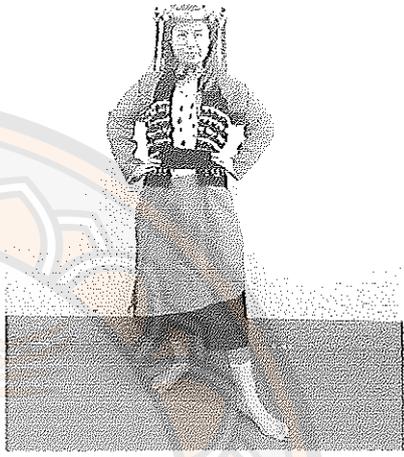
จากตารางนั้น การเดินรามีค่าเปลี่ยนเท่ากับ 1 จังหวะ การก้าวเท้าพบในจังหวะตกที่ 1 และจังหวะตกที่ 2 ของห้องเพลง ซึ่งเป็นการใช้จังหวะที่เร็วมาก

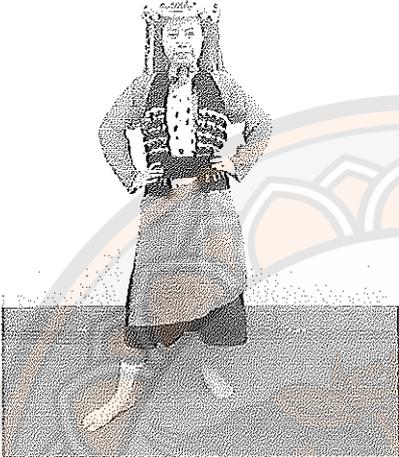
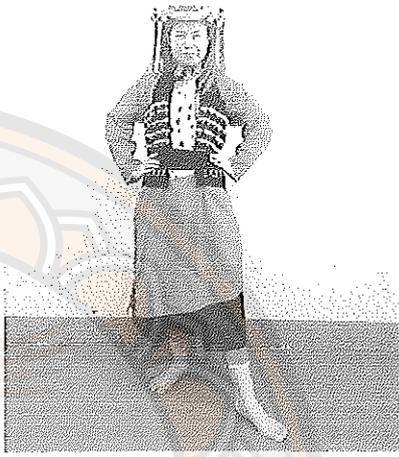
2. จังหวะเท่ากับ 2 พบทั้งหมด 13 ครั้ง ซึ่งมากที่สุดและใช้จังหวะหลักในการก้าวเท้า โดยประกอบด้วยท่าเดินร่า 7 ท่า ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้ายหลัง สะดุ้ง ตะซ้ายหน้า ตบขวาหน้า ยกขวา

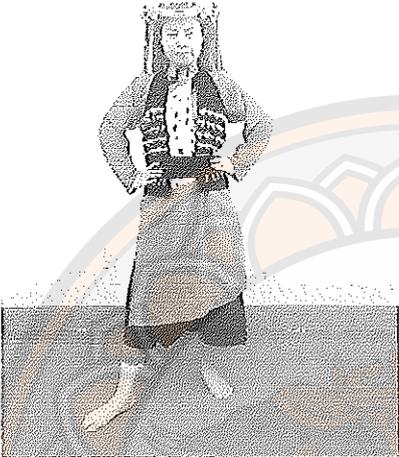
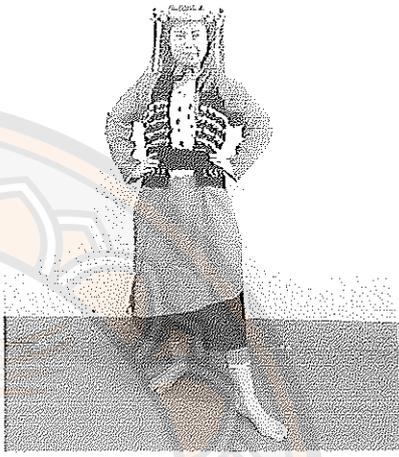
- - - ฟ	- - - ม	- - - ด	- - - ท	- - ท ด	- - - ซ	- - - ด	- - ท ซ
ยกขวา*		ก้าวขวา*		ตะซ้ายหน้า*		ตบซ้ายหลัง*	

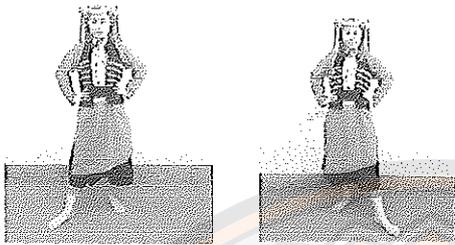

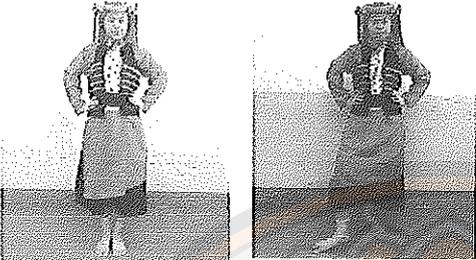
จากตารางด้านบนจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาในการก้าวเท้าเท่ากับ 2 จังหวะ หรือมีค่าเท่ากับจังหวะตกที่ 1 ของห้องเพลง ทำให้สรุปได้ว่า การเดินร่าเพลงจะมีคู่กวีะกวีะ มีการเดินร่า 2 ลักษณะ โดยส่วนใหญ่ใช้การก้าวเท้า 2 จังหวะ เป็นจังหวะหลัก และการก้าวเท้า 1 จังหวะ ทั้งหมด 4 ครั้ง โดยเป็นการก้าวเท้าจังหวะเร็วกว่าจังหวะส่วนใหญ่

-----	---- ท°	-- ท ด	---- ด°
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
<p>ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไป ทางด้านซ้าย</p>		<p>แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา</p>	

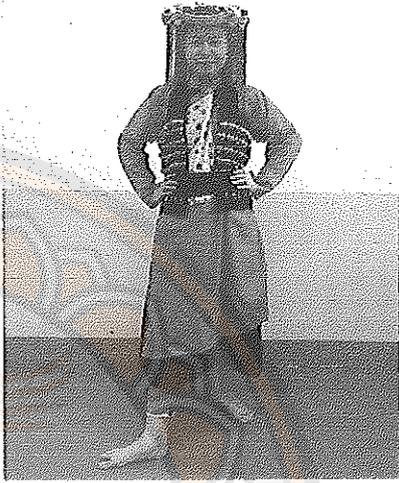
- - ท ท°	- - ท ด	- - - ม	- ฟ - ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

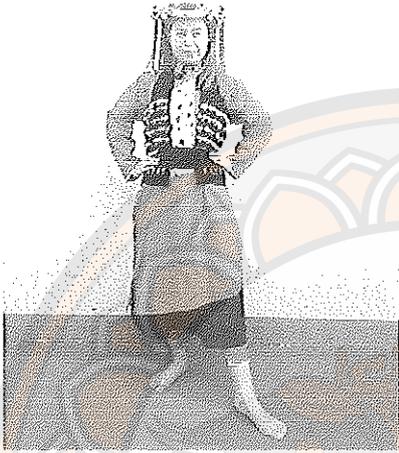
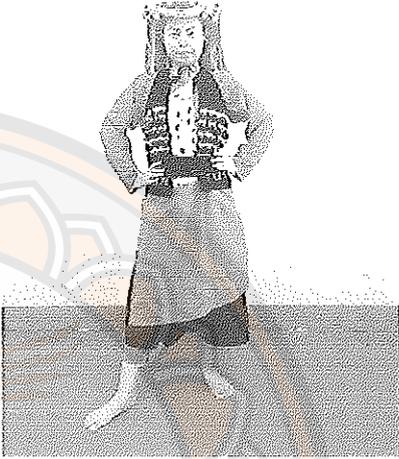
- - - ฟ	- - - ด°	- ท - ซ	- - ฟ ด
	ก้าวซ้าย*		ก้าวขวา*
			
ยืนในลักษณะเท้าชิด แล้วก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย		แล้วก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา	

- - - ม	- - - ด	- - - ม	- - - ด
ก้าวซ้าย*	ก้าวขวา*		ซ้ายชิด*
			
<p>ก้าวเท้า 1 จังหวะ ก้าวเท้าซ้ายไปทางด้านซ้าย และก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา</p>		<p>ลากเท้าซ้ายมาเ็นชิดตัวตรง</p>	

- - - ฐ	- - - ด	- - ท ฐ	- - - ฟ
สะตุ้ง*	ตบท้ายหลัง*		ยกขวา*
			
สะตุ้งตัวแล้ว ก้าวเท้าซ้ายไปตบเท้าที่ด้านหลัง		นำหนักอยู่เท้าซ้ายแล้วยกขาขวาขึ้น	

--- ม	--- ด	--- ท	-- ท ด
	ก้าวขวา*		เตะซ้ายหน้า*
			
ก้าวเท้าขวาไปทางด้านขวา		เตะเท้าซ้ายไปทางด้านหน้า	

--- ช	--- ด	-- ท ช	--- ฟ
	คบซ้ายหลัง*		คบขวาหน้า*
			
ก้าวย่อหน้าซ้ายไปตบเท้าที่ด้านหลัง		ก้าวย่อหน้าขวาไปตบเท้าที่ด้านหลัง	

- - - ม	- - - ฟ	- - - ฟ	- - - ด
	ก้าวขวา*	ก้าวซ้าย*	สะดุ้ง*
			
ก้าวขวาไปทางด้านขวา		ก้าวเท้าซ้าย และสะดุ้งตัว	

สรุป

จากการวิเคราะห์ทำเดินกัวเฉียะ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยศึกษากรณียกตัวอย่างบทเพลงที่นิยมบรรเลงในพิธีปีใหม่ของไทยภูเขาเผ่าลีซอ จำนวน 3 เพลง สรุปได้ว่า กระบวนทำเดินที่พบใน 3 บทเพลง มีทั้งหมด 12 ทำ ดังนี้

ทำเดิน	เพลงที่ 1	เพลงที่ 2	เพลงที่ 3	รวม	ดั่งภาพที่ปรากฏหน้า
1. ก้าวซ้าย	4	4	5	13	50 51 52 54 63 64 65 67 73 74 75 76 80
2. ก้าวขวา	7	4	6	17	50 51 52 54 55 58 60 63 64 65 67 73 74 75 76 78 80
3. ตบซ้ายหลัง	1	3	2	6	56 66 69 70 77 79
4. ขวาชิด	4	1	-	5	53 57 59 61 66
5. ซ้ายชิด	-	-	1	1	76
6. เตะซ้ายหน้า	3	1	1	5	55 58 60 68 78
7. ถอยซ้าย	4	-	-	4	53 57 59 61
8. ถอยขวา	1	-	-	1	56
9. ตบขวาหน้า	-	1	1	2	68 79
10. ตบขวาข้าง	-	1	-	1	69
11. สะดุ้ง	-	2	2	4	66 70 77 80
12. ยกขวา	-	-	1	1	77
รวม	24	17	19	60	

ทำเดินต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นส่วนประกอบในงานพิธีปีใหม่ อันมีความเชื่อเกี่ยวกับการขับไล่สิ่งที่ไม่ดี การร่วมสนุกสนาน เป็นต้น

4.1.6 อธิบายวิธีการเต้น

การเต้นรำของชาวลีซอนั้นมีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเต้นรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเต้นรำใช้การก้าวเท้าและกระ跳ทำให้เกิดเสียงดัง ฟรีบๆ ใช้การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา หากมีคนร่วมวงไม่มากจะใช้วงกลมเพียงวงเดียว แต่ถ้ามีคนเต้นรำเป็นจำนวนมากจะแบ่งออกเป็นวงกลมสองวงซ้อนกันและหากสถานที่กว้างขวางมากพอก็อาจมีการขยายวงออกได้อีก การเต้นรำของชาวลีซอจะเต้นรำกันเป็นวงกลม มีเพียงการเต้นรำฟิรี่ปี่ใหม่เท่านั้นที่ใช้การเดินรอบต้นขุฉีแน่นซี่ ส่วนประเพณีหรือพิธีกรรมอื่นไม่มีต้นขุฉีแน่นซี่ แต่อาจใช้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการเต้นรำ การเข้าร่วมการเต้นรำควรเต้นให้จบเพลงจึงสามารถออกจากวงเต้นได้เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ร่วมเต้นรำ

สำหรับการเต้นของคนที่ตั้งงานแล้วทั้งหญิงและชายมุ่งไปทางด้านความสนุกสนานเป็นสำคัญ สามารถยกเท้าสูง กระแทกเท้าแรงๆ ได้ แต่ถ้ายังเป็นโสดการเต้นจะยกเท้าต่ำลงเพื่อความปลอดภัยเรียบร้อย และในการเต้นนี้เองเป็นไปในเรื่องของ การหาคู่ครองตามวัฒนธรรมของการเต้นรำ เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลีซอได้ใกล้ชิดกัน พบปะพูดคุยกัน การเกี่ยวพาราสีกัน ในวงเต้นรำ หากเกิดความพึงพอใจต่อกันอาจนำไปสู่การแต่งงาน แต่ทั้งนี้หากหนุ่มสาวลีซอที่อยู่ในแซหรือตระกูลเดียวกันเกี่ยวพาราสีกัน ทางผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสจะทำการแยกห้ามจับมือและเกี่ยวพาราสีกัน เพราะเป็นการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี

การเต้นรำของชาวลีซอจะให้ความสำคัญกับนักดนตรี เพราะนักดนตรีจะเป็นผู้บรรเลงทำนองหลัก และทำหน้าที่นำเต้นโดยนักดนตรีจะบรรเลงเพลงพร้อมนำการเต้นอยู่รอบวงในสุด ท่าทางลีลาการเต้นและความยาวของบทเพลงขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักดนตรี จึงนับได้ว่าดนตรีเป็นสิ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ในการเต้นรำ

การจับมือเต้นรำ ใช้สำหรับผู้ชายและผู้หญิงที่ตั้งงานแล้ว แต่ถ้าผู้หญิงยังโสดจะใช้ผ้าเช็ดหน้าสำหรับจับกันเป็นวงเพื่อไม่ให้ผิดธรรมเนียมประเพณี และหากมีการเต้นรำกันอยู่แล้วเราจะไปขอเต้นรำด้วย ต้องมีการขอแทรกวงและต้องได้รับอนุญาตจากผู้เต้นก่อน หากไม่ได้รับอนุญาตจะเข้าร่วมการเต้นไม่ได้

4.2 ความสำคัญของการเต้นรำต่อวิถีชีวิตของชาวลีซอ

การเต้นรำมีบทบาทต่อบริบททางสังคมของชาวลีซอ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

4.2.1 ความบันเทิงในสังคม เนื่องจากชาวลีซอส่วนใหญ่ใช้วิถีชีวิตอยู่กับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ เป็นวิถีสังคมในด้านเกษตรกรรม ทำงานเหน็ดเหนื่อยตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ

เพราะฉะนั้นการเล่นดนตรี เต็มร่า จึงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากงานที่เหน็ดเหนื่อย และผ่อนคลายความเครียดทางจิตใจ

4.2.2 การเช่นไหว้ เช่นสรวงผี เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เพราะชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องผี ผีดีจะบันดาลสุข ผีร้ายจะเกิดความทุกข์และการเจ็บป่วย และการเล่นดนตรี เต็มร่า เพื่อขับไล่ผีและสิ่งชั่วร้ายออกไป

4.2.3 ความสามัคคีในชุมชน ในพิธีปีใหม่ นั้น การเล่นดนตรีและการเต็มร่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นความสามัคคีและความผูกพันของคนในสังคม มีการพบปะพูดคุยกัน

4.2.4 ประเพณีและพิธีกรรม ขอมมีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องกับเสมอ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศ และโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความสงบความอึดอ้อมใจ ซึ่งการเต็มร่ากับดนตรีมีความสำคัญในพิธีกรรมซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้

4.2.5 ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาว ดนตรีก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยทำความรู้จักกันของหนุ่มสาวชาวอีสาน และดนตรียังเป็นเครื่องที่ชายหนุ่มใช้บอกรักกับหญิงสาวที่ตนชอบพอ ซึ่งจะนำไปสู่การแต่งงานในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา การเดินก้าวเข็ญะของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ และเพื่อศึกษาบทบาทของการเดินก้าวเข็ญะที่มีผลต่อบริบททางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 องค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ

5.1.1.1 ประวัติที่มาและความสำคัญของการเดินก้าวเข็ญะ พิธีปีใหม่

ชาวลีซอเป็นชนเผ่าที่มีใจรักความสนุกสนาน และชื่นชอบการเดินรำมาก การเดินรำปีใหม่นี้มีความแตกต่างจากการเดินรำในพิธีอื่นตรงที่ในพิธีปีใหม่นี้ ชาวลีซอร่วมกันเดินรำรอบต้นขุ้แน่นสี ส่วนการเดินรำในพิธีอื่นจะไม่มีต้นขุ้แน่นสี แต่ใช้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลาง การเดินรำรอบบริเวณนั้น การเดินรำของชาวลีซอส่วนหนึ่งสามารถสื่อถึงความสามัคคีในชุมชน สังคมลีซอได้ดี อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลีซอได้ใกล้ชิดและเกี่ยวพาราสีกัน ชายหนุ่มลีซอผู้ใดมีความสนใจหรือหมายตาหญิงลีซอที่ตนพอใจก็จะขอจับมือเดินรำ และพุดสนทนาเกี่ยวพาราสีในวงเดินรำ ถ้าเกิดฝ่ายหญิงสนใจหรือเกิดรักชายหนุ่มลีซอที่มาเกี่ยวพาราสีบางครั้งอาจนำสู่การแต่งงาน

5.1.1.2 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีทุกประเภทของชาวลีซอใช้บรรเลงในพิธีปีใหม่นี้ และงานรื่นเริงต่างๆ ซึ่งเครื่องดนตรีแต่ละประเภทไม่มีการกำหนดว่าต้องใช้เครื่องในการบรรเลง เมื่อนำมาบรรเลงรวมกันต้องเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันและต้องปรับเสียงให้สามารถบรรเลงรวมกันได้ โดยที่เครื่องดนตรีทั้งหมดของชาวลีซอจะบรรเลงและเดินรำไปพร้อมกัน ซึ่งแต่ละชนิดจะมีบทเพลงและท่าเดินรำที่แตกต่างกัน แต่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการให้จังหวะกับนักเดินรำเหมือนกัน นอกจากนี้ดนตรียังเป็นส่วนหนึ่งในการนำขบวนกลุ่มนักเดินรำเข้าไปทำพิธีดำหัวผู้นำ การบรรเลงในพิธีปีใหม่นี้จะใช้เวลาในการบรรเลงตลอดทั้งวัน ฉะนั้นนักดนตรีจะมีการสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันตลอดเวลา ในหมู่บ้านเพชรดำเชื่อบ้างว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ชาวลีซอบ้านเพชรดำนิยมนำมาบรรเลงใน

พิธีปีใหม่ เนื่องจากยังมีผู้นิยมเล่นเป็นจำนวนมาก อีกทั้งลักษณะท่าเต้นที่เร้าใจและมีเพลงจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อนำมาบรรเลงจึงมีรูปแบบความหลากหลายมากกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่น

5.1.1.3 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของชาวลีซอสามารถบ่งบอกถึงฐานะทางครอบครัว โดยชุดประจำเผ่าลีซอทั้งชายและหญิง ค่าใช้จ่ายในหนึ่งชุด ประมาณ 5,000 บาทขึ้นไป ซึ่งในครอบครัวที่มีฐานะจะสังเกตได้จากเม็ดกระดุมที่ติดไว้บริเวณเสื้อ ถ้าเสื้อของใครมีจำนวนเม็ดกระดุมมากแสดงว่ามีฐานะทางครอบครัวดี ซึ่งราคาเม็ดกระดุมหนึ่งเม็ด ราคา 8-12 บาท เสื้อแต่ละตัวใช้กระดุม 800-1,000 เม็ด ซึ่งกระดุมของชาวลีซอที่หมู่บ้านเพชรดำจะหาซื้อได้จากจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการฝากญาติที่ซื้อมาให้ และมีช่างทำกระดุมจากทางภาคเหนือมาจำหน่ายในหมู่บ้านเพชรดำก่อนเริ่มเทศกาลปีใหม่ นอกจากนี้แล้ว การแต่งกายยังสามารถบ่งบอกสถานภาพการแต่งงานหรือยังไม่แต่งงานได้อีกด้วย

5.1.1.4 องค์ประกอบของพิธีกรรมและสถานที่

การจัดกิจกรรมในเทศกาลปีใหม่ ชาวลีซอแต่ละหมู่บ้านจะมีวันที่จัดกิจกรรมไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและสภาพหมู่บ้าน การตกลงของผู้เฒ่าในหมู่บ้านและมีมือมีอจะทำการตกลง สำหรับพิธีที่สำคัญๆ จะมีเพียง 3 วัน สำหรับการเตรียมประเพณีปีใหม่ของหมู่บ้านเพชรดำในวันสิ้นปีใหม่ชาวลีซอทุกครอบครัวจะมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ให้พร้อมเพื่อใช้ในประกอบพิธีปีใหม่ โดยมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ประกอบไปด้วย การเตรียมเครื่องแต่งกาย การต้มเหล้า การเตรียมอาหารสำหรับการเซ่นไหว้

5.1.1.5 อธิบายท่าเต้นที่พบในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาการเต้นรำ (กัวเขียะ) ของชาวลีซอ ผู้ศึกษาเลือกเพลงมาจำนวน 3 เพลง ได้แก่ เพลงยื่อพืดูซุมายูวาซิดู เพลงอะคิตะ และเพลงจ๊ะมิถูกวิะกวิะ โดยเพลงดังกล่าวนิยมใช้บรรเลงประกอบการเล่นรำในพิธีปีใหม่ และชาวลีซอมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี

5.1.1.6 อธิบายวิธีการเต้น

การเล่นรำของชาวลีซอนั้นมีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเต้นรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเล่นรำใช้การก้าวเท้าและกระแทกทำให้เกิดเสียงดัง หรือใช้การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา หากมีคนร่วมวงไม่มากจะใช้วงกลมเพียงวงเดียว แต่ถ้ามีคนเต้นรำเป็นจำนวนมากจะแบ่งออกเป็นวงกลมสองวงซ้อนกันและหากสถานที่กว้างขวางมากพอก็อาจมีการขยายวงออกได้อีก การเต้นรำของชาวลีซอจะเต้นรำกันเป็นวงกลม มีเพียงการเล่นรำพิธีปีใหม่เท่านั้นที่ใช้การเล่นรอบด้านขุฉินั้นซี ส่วนประเพณีหรือพิธีกรรมอื่นไม่มี

ต้นฤดูใบไม้ผลิ แต่อาจใช้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการเต้นรำ การเข้าร่วมการเต้นรำควรเริ่มต้นให้จบเพลงจึงสามารถออกจากวงเต้นได้เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ร่วมเต้นรำ

5.2 บทบาทของการเต้นกัวเซี่ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคม

1. ความบันเทิงในสังคม
2. การชนไหว้ เช่นสรวงผี
3. ความสามัคคีในชุมชน
4. ประเพณีและพิธีกรรม
5. ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาว

5.2 อภิปรายผล

5.2.1. องค์ประกอบของการเต้นกัวเซี่ยะ

5.2.1.1 ประวัติที่มาและความสำคัญของการเต้นกัวเซี่ยะ พิธีปีใหม่

ชาวลีซอเป็นชนเผ่าที่มีใจรักความสนุกสนาน และชื่นชอบการเต้นรำมาก การเต้นรำปีใหม่มีความแตกต่างจากการเต้นรำในพิธีอื่นตรงที่ในพิธีปีใหม่ ชาวลีซอร่วมกันเต้นรำรอบต้นขลุ่ยแน่นสี่ ส่วนการเต้นรำในพิธีอื่นจะไม่มีต้นขลุ่ยแน่นสี่ แต่ใช้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลาง การเต้นรำรอบบริเวณนั้น การเต้นรำของชาวลีซอส่วนหนึ่งสามารถสื่อถึงความสามัคคีในชุมชน สังคมลีซอได้ดี อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลีซอได้ใกล้ชิดและเกี่ยวพาราสีกัน ชายหนุ่มลีซอผู้ใดมีความสนใจหรือหมายตาหญิงลีซอที่ตนพอใจก็จะขอจับมือเต้นรำ และพูดสนทนาเกี่ยวพาราสีในวงเต้นรำ ถ้าเกิดฝ่ายหญิงสนใจหรือเกิดรักชายหนุ่มลีซอที่มาเกี่ยวพาราสีบางครั้งอาจนำสู่การแต่งงาน ทั้งนี้การเต้นรำหนุ่มสาวชาวลีซอที่มีความสัมพันธ์ทางแซ่ตระกูลหรือแซ่ตระกูลเดียวกันห้ามจับมือกันและเกี่ยวพาราสีกัน จะถือเป็นการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี หากเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นมาทางผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่ายหรือผู้อาวุโสของในแต่ละตระกูลจะเข้าไปบอกให้ปล่อยมือและห้ามเกี่ยวพาราสีกัน ในการเต้นรำมีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเต้นรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเต้นรำใช้การก้าวเท้าและกระพือเท้าให้ดังพริบๆ เป็นสำคัญ ใช้การเคลื่อนไหวที่เป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา เมื่อมีคนเต้นรำรวมวงไม่มากพอจะใช้เพียงวงเดียวในการเต้นรำ หากมีคนมาร่วมมากขึ้นจะมีการแบ่งออกเป็นสองวงซ้อนกันหรือสถานที่กว้างขวางก็สามารถแบ่งขยายวงเต้นรำเพิ่มอีกได้

5.2.1.2 เครื่องดนตรี

ชื่อบี้อยู่คู่วิวถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลีซอมาช้านาน โดยมีบทบาทหน้าที่ในสังคมด้านต่างๆ คือ เป็นตัวสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน เนื่องจากชื่อบีจะมีหน้าที่บรรเลง

ในงานพิธีต่างๆ เช่น พิธีปีใหม่ พิธีแต่งงาน พิธีกินข้าวโพดปีใหม่ เป็นต้น เสียงบรรเลงของซ็อบบีจึงเปรียบเสมือนสัญญาณการรวมตัวของชาวลีซอ โดยเฉพาะการเดินร่ำร่วมกันในพิธีต่างๆ ด้วยความสอดคล้องพร้อมเพรียงกันของท่วงทำนองและจังหวะทำนองจะเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนมากที่สุด อีกทั้งซ็อบบีเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงนุ่มนวลเหมาะแก่การเป็นสื่อกลางในการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ซ็อบบียังมีบทบาทสร้างความสนุกสนานและผ่อนคลายอารมณ์ให้กับผู้บรรเลงทั้งในยามเดินทางกลางป่าหรือในยามที่ต้องสังสรรค์กันระหว่างพี่น้องเพื่อนบ้าน ซึ่งมักจะจัดในเวลากลางคืนเพื่อให้หายเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานที่กระทำมาทั้งวัน

5.2.1.3 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของผู้ชายลีซอ หากจะเดินทางออกนอกหมู่บ้านไปทำธุระนอกหมู่บ้านหรือเวลาทำงาน ผู้ชายชาวลีซอจะใส่เสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืด ส่วนกางเกงที่สวมใส่ยังคงใส่แบบลีซอ แต่ถ้ามีประเพณีสำคัญในหมู่บ้านผู้ชายชาวลีซอจะใส่ชุดประจำเผ่าครบทั้งชุด

การแต่งกายของผู้หญิงลีซอ ในการตัดเย็บนั้นจะนิยมใช้สีที่ดูตัดมากกว่าชาวเขาในทุกเผ่า โดยกาแต่งกายเวลาออกนอกหมู่บ้าน ยังคงใส่ชุดประจำเผ่าลีซอ และไม่สวมใส่เครื่องประดับ แต่เมื่อถึงประเพณีที่มีความสำคัญของเผ่าลีซอผู้หญิงชาวลีซอจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่สวยงามและมีเครื่องประดับตกแต่งให้สวยงามยิ่งขึ้น เครื่องประดับที่ใช้ทำมาจากเงิน การแต่งกายของผู้หญิงชาวลีซอ

5.2.1.4 องค์ประกอบของพิธีกรรมและสถานที่

การจัดกิจกรรมในเทศกาลปีใหม่ของชาวลีซอ สำหรับพิธีที่สำคัญๆ จะมีเพียง 3 วัน การจัดกิจกรรมเทศกาลปีใหม่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงพิธีปีใหม่ของหมู่บ้านเพชรดำในวันสิ้นปีใหม่ และวันกิจกรรมเทศกาลปีใหม่เพียง 3 วัน เนื่องจากพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของบ้านเพชรดำ ดังนี้

วันที่ 1 จัดกิจกรรมที่บ้านคนดูแลศาลเจ้า มีอมือผะ

วันที่ 2 จัดกิจกรรมที่บ้านผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)

วันที่ 3 จัดกิจกรรมที่ศาลเจ้าอาปาหมือฮี้

สำหรับการเตรียมประเพณีปีใหม่ของหมู่บ้านเพชรดำในวันสิ้นปีใหม่ชาวลีซอทุกคนรอบครัวจะมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ให้พร้อมเพื่อใช้ในประกอบพิธีปีใหม่ โดยมีการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ

5.2.1.5 อธิบายท่าเต้นที่พบในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

เพลงยี่อพิดูชญาวาชิสูมีลักษณะการเต้นรำที่พบในเพลงทั้งหมด 24 ครั้ง ซึ่งประกอบไปด้วยท่าเต้น 7 ท่า โดยสามารถแบ่งได้ ดังนี้ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้ายหลัง ขวาชิด ตะซ้ายหน้า ถอยซ้าย ถอยขวา ซึ่งท่าเต้นรำที่พบมากที่สุดในเพลง ได้แก่ ก้าวขวา 7 ครั้ง ส่วนท่าเต้นที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ตบซ้ายหลัง ถอยขวา พบท่าเต้นละ 1 ครั้ง ซึ่งในการเต้นรำ เพลงยี่อพิดูชญาวาชิสู ในตอนเริ่มจะพบการก้าวเท้าซ้ายพร้อมกับการขึ้นทำนองเพลง โดยท่าของการเต้นรำจะมีค่าของจังหวะที่ใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนท่าไปตามทำนองเพลง ใช้ค่าจังหวะในการก้าวเท้าเท่ากับ 2 จังหวะห้องเพลง หรือจังหวะตกของห้องเพลง

เพลงอะคิตะมีลักษณะการเต้นรำที่พบในเพลงทั้งหมด 17 ครั้ง ซึ่งประกอบด้วยท่าเต้นรำ 8 ท่า ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้ายหลัง ขวาชิด สะดุ้ง ตะซ้ายหน้า ตบขวาหน้า ตบขวาด้านข้าง ซึ่งท่าเต้นรำพบมากที่สุดในเพลง ได้แก่ ก้าวซ้าย ก้าวขวา พบท่าเต้นละ 5 ครั้ง ส่วนท่าเต้นที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ขวาชิด ตะซ้ายหน้า ตบขวาหน้า ตบขวาด้านข้าง พบท่าเต้นละ 1 ครั้ง ซึ่งในการเต้นเพลงอะคิตะนี้ ตอนเริ่มต้นของเพลงจะพบการก้าวเท้าซ้ายพร้อมกับการขึ้นต้นทำนองเพลง การเต้นรำส่วนใหญ่มีการก้าวเท้าเท่ากับ 2 จังหวะ หรือเท่ากับจังหวะตกของห้องเพลง แต่จะพบการก้าวเท้าเร็วกว่าจังหวะส่วนใหญ่ 1 จังหวะ ทั้งหมด 2 ครั้ง

เพลงจะมีอุก๊ะก๊ะมีลักษณะของการเต้นรำที่พบในเพลงทั้งหมด 19 ครั้ง . ซึ่งประกอบด้วย ท่าเต้นรำ 7 ท่า โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้ ก้าวซ้าย ก้าวขวา ตบซ้ายหลัง ซ้ายชิด สะดุ้ง ตะซ้ายหน้า ยกขวา ซึ่งท่าเต้นที่พบมากที่สุดในเพลง ได้แก่ ก้าวขวา มีทั้งหมด 6 ครั้ง ส่วนท่าเต้นที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ ตะซ้ายหน้า ตบขวาหน้า พบทั้งหมด 1 ครั้ง

1.6 อธิบายวิธีการเต้น

การเต้นรำของชาวลีซอไม่มีดนตรีเป็นตัวนำบทเพลงและจังหวะของการเต้นรำในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเต้นรำใช้การก้าวเท้าและกระทืบเท้าให้เกิดเสียงดัง พิธีๆ ใช้การเคลื่อนไหวเป็นวงกลมลักษณะทวนเข็มนาฬิกา หากมีคนร่วมวงไม่มากจะใช้วงกลมเพียงวงเดียว แต่ถ้ามีคนเต้นรำเป็นจำนวนมากจะแบ่งออกเป็นวงกลมสองวงซ้อนกันและหากสถานที่กว้างขวางมากพอก็อาจมีการขยายวงออกได้อีก การเต้นรำของชาวลีซอจะเต้นรำกันเป็นวงกลม มีเพียงการเต้นรำพิธีปีใหม่เท่านั้นที่ใช้การเดินรอบต้นซุฉีแน่นซี่ ส่วนประเพณีหรือพิธีกรรมอื่นไม่มีต้นซุฉีแน่นซี่ แต่อาจใช้จุดใดจุดหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการเต้นรำ การเข้าร่วมการเต้นรำควรเต้นให้จบเพลงจึงสามารถออกจากวงเต้นได้เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้ร่วมเต้นรำ

สำหรับการเดินของคนที่ตั้งงานแล้วทั้งหญิงและชายมุ่งไปทางด้านความสูงชันานเป็นสำคัญ สามารถยกเท้าสูง กระแทกเท้าแรงๆ ได้ แต่ถ้ายังเป็นโศกการเดินจะยกเท้าต่ำลง เพื่อความสุภาพเรียบร้อย และในการเดินนี้เองเป็นไปในเรื่องของการหาคู่ครองตามวัฒนธรรมของการเดินรำ เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวลิซอได้ใกล้ชิดกัน พบปะพูดคุยกัน การเกี่ยวพาราสีกันในวงเดินรำ หากเกิดความพึงพอใจต่อกันอาจนำไปสู่การแต่งงาน แต่ทั้งนี้หากหนุ่มสาวลิซอที่อยู่ในแซ่หรือตระกูลเดียวกันเกี่ยวพาราสีกัน ทางผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสจะทำการแยกห้ามจับมือและเกี่ยวพาราสีกัน เพราะเป็นการผิดขนบธรรมเนียมประเพณี

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนาฏยลักษณะมาใช้วิเคราะห์องค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ ของชาวไทยภูเขาเผ่าลิซอ หมู่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเดินก้าวเข็ญะ ได้แก่ ประวัติความมาของการเดินก้าวเข็ญะ ที่เป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มีความรักและความสามัคคี หรือใช้เป็นสื่อในการเกี่ยวพาราสีของชายหนุ่มลิซอ นักดนตรีบรรเลงบทเพลงและเต้นนำโดยขยู่วงในชุด และมีผู้ร่วมเต้นคนอื่นๆ จับมือกันเป็นวงกลมเต้นในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา รอบต้นขยู่ไม้แน่นที่ มีการสังสรรค์พบปะพูดคุย ดื่มเหล้าข้าวโพด ซึ่งพิธีที่สำคัญในวันปีใหม่จะมีเพียง 3 วัน โดยจัดวันแรกที่บ้านผู้ดูแลศาลเจ้า (มือมือผะ) วันที่สองที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน และวันที่สามที่ศาลเจ้าอาปาหมูฮี้ ทั้งนี้เป็นแบบแผนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้เป็นที่เคารพในหมู่บ้านเพชรดำ

5.2.2. บทบาทของการเดินก้าวเข็ญะที่มีผลต่อบริบททางสังคม

1. ความบันเทิงในสังคม เนื่องจากชาวลิซอส่วนใหญ่ใช้ชีวิตชีวิติดูกับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ ทำงานเหน็ดเหนื่อยตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ เพราะฉะนั้นการเล่นดนตรี เดินรำ จึงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ

2. การเซ่นไหว้ เช่น สรวงผี เพราะชาวลิซอมีความเชื่อเรื่องผี ผีดีจะบันดาลสุข ผีร้ายจะเกิดความทุกข์และการเจ็บป่วย และการเล่นดนตรี เดินรำ เพื่อขับไล่ผีและสิ่งชั่วร้ายออกไป

3. ความสามัคคีในชุมชน การเล่นดนตรีและการเดินรำ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นความสามัคคีและความผูกพันของคนในสังคม มีการพบปะพูดคุยกัน

4. ประเพณีและพิธีกรรม ย่อมมีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ ซึ่งการเดินรำกับดนตรีมีความสำคัญในพิธีกรรมซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้

5. ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาว ดนตรีก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยทำความรู้จักกันของหนุ่มสาวชาวลิซอ และดนตรียังเป็นเครื่องที่ชายหนุ่มใช้บอกรักกับหญิงสาวที่ตนชอบพอ ซึ่งจะนำไปสู่การแต่งงานในอนาคต

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยามมาใช้วิเคราะห์บทบาทของการเดินก้าวเซี่ยะที่มีผลต่อบริบททางสังคม สามารถสรุปได้ว่า การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและมั่นคง ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มศักยภาพเกิดเป็นความสามัคคี

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ต่อการทำวิจัยต่อไปดังนี้

5.3.1. การวิจัยครั้งนี้มีเนื้อหาเพื่อศึกษาเฉพาะองค์ประกอบของการเดินรำ (ก้าวเซี่ยะ) ซึ่งควรมีการศึกษารายละเอียดอื่นๆ ของที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดความรู้ที่เห็นถึงความแตกต่างของชาวลิซอในแต่ละพื้นที่

5.3.2. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบการเดินของชาวไทยภูเขาเผ่าอื่นๆ เพื่อให้มองเห็นวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ

บรรณานุกรม

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์และคนอื่นๆ. (2545). วิถีชุมชน: คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนงายได้ผล และสนุก. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ขจัตถ์ชัย บุรุษพัฒน์. (2538). ชาวเขา. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- เฉลิม เหว่งแก้ว. (2548) เครื่องดนตรีชาวเขาเผ่าลีซอ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ประเสริฐ ชัยพิภุสิต และทวิช จตุรพฤกษ์. (2531). การศึกษาวิจัยเรื่อง สื่อประเพณีดั้งเดิมของ ชาวเขาเผ่าลีซอ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย.ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร
- ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. "การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีชุมชน" ใน วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มีนาคม 2553 หน้า 107
- ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์. และคนอื่นๆ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่อง เคงและเพลงในพิธีตุงจ้อ ผลิของชนเผ่าม้ง. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
- ทวิช จตุรพฤกษ์. (2541) การสร้างลักษณะทางชาติพันธุ์ใหม่ของชาวเขาในเมือง กรณีศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวลีซอในเมืองเชียงใหม่สถาบันวิจัยชาวเขา. กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย.ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร
- กรรมบุญ จิตตรีบุตร. (2543). ปี่หู้ ดนตรีของเผ่าลัวะ บ้านเตี้ย จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร(ดนตรี). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
- มูลนิธิกระจกเงา โครงการพิพิธภัณฑ์ชาวเขาออนไลน์. (21 ธันวาคม 2550). ชนเผ่าลีซอ. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2558. จาก <http://www.openbase.in.th/node/1150>
- ลีตีก ฤทธิเนติกุล. (2540). การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ : รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ กรมประชาสงเคราะห์. หน้า 23-38.
- วรางคนางค์ วรรณตุง และ นิรัช สุดสังข์. การพัฒนารูปแบบเครื่องประดับเงินจากอัตลักษณ์ชาวเขาเผ่าลีซอ (ลีซอ) หมู่บ้านศรีดงเย็น อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในวารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2553
- วิกรม กิตติรัตน์ชัย. (2535). เพลง ดนตรี ลีลา ชีวิตลีซอ. ใน เพลง ดนตรี และชีวิตบนดอย : สุดจิต ออฟเซท. ถ่ายเอกสาร

- สนธยา พลศิริ. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:โอเดียน สโตร์
- สมัย สุทธิธรรม. (2541). สารคดีชีวิตชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ไลฟ์เพรส.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2539). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ:ศูนย์ส่งเสริมหนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุรพล วิรุฬักษณ์. (2547). นาฏยศิลป์ปริทรรศน์:กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Kammeyer, Kenneth C.W. (1997). Sociology: Experiencing Changing Societies. Boston:
Allyn & Bacon.
- Lindsey,LindaL.,and Beach, Stephen.(2004). Sociology. Upper Saddle River, NJ:Pearson
Education
- Lowie, RobertH (1966) Culture and Ethnology New York. Basic Books.
- Parsons, Talcott, and Smelser, Nell J. (1984). Economyand Society: A Studyinthe
Integration of Economic and Social Theory. London: Routledge & Kegan Paul.

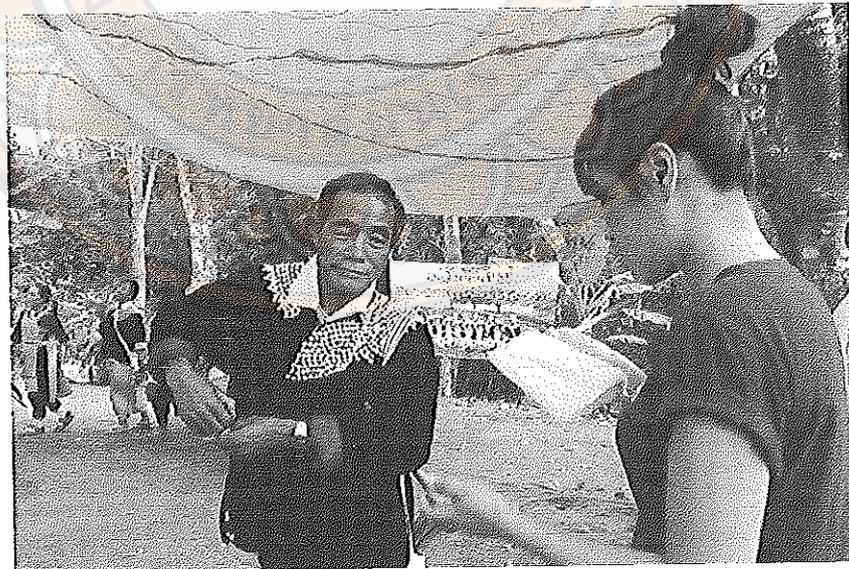
ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์

ภาพที่ 16 : นายเกษม สินหมี อายุ 55 ปี นักวิชาการท้องถิ่น
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 17 : นายป้าป้า สินเช้า อายุ 52 ปี นักดนตรี
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 18 : นายสุชาติ สินเช่า อายุ 27 ปี นักดนตรีบรรเลงซอปี่
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 19 : นายสรวิทย์ สินเช่า อายุ 23 ปี นักดนตรีบรรเลงซอปี่
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 20 : นายสมพงษ์ สินหมี อายุ 40 ปี ผู้ใหญ่บ้าน
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 21 : นายเดชา สินจ้าง อายุ 51 ปี นักดนตรีบรรเลงซอปี่
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

ภาพที่ 22 : นายชัยพร สนิหมี อายุ 50 ปี นักดนตรีบรรเลงซออู้
ที่มา : อารยา สอนบุตรนาค

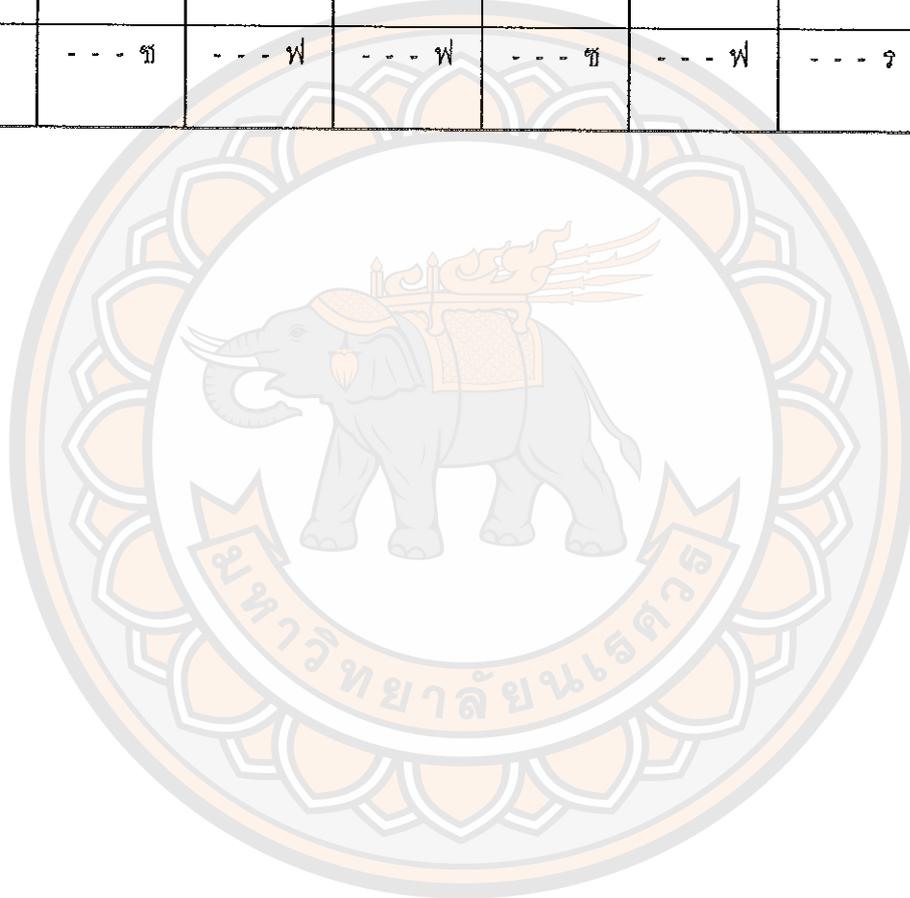

เพลงยี่สิบสี่ชุกรามาวาสี

	- - - ช	- - ท ช	- - - ด	- - - ด°	- - ท ช	- - - ด	- - - ม
- - - ฟ	- - - ด	- - - ม	- - - ด	- - - ช	- - ฟ ม	- - - ด	- - - ม
- - - ด	- - - ม	- - - ด	- - - ช	- - ฟ ม	- - - ด	- - - ม	- - ฟ ด
- - - ช	- - - ด	- - - ม	- - - ด	- - - ม	- - ฟ ด	- - - ม	- - - ด
- - - ช	- - ฟ ด	- - - ม	- - - ด	- - - ม	- - ฟ ด	- - - ม	- - - ด
- - - ช	- - ฟ ม	- - - ม	- - - ด	- - - ม	- - ฟ ด	- - - ม	- - ฟ ด

เพลงอะคิตะ

----	--- ด°	-- ท ช	--- ด°	-- ท ช°	--- ฟ	--- ม	--- ด
--- ช	--- ด	--- ท	--- ด°	-- ท ช	--- ฟ	--- ม	--- ด
--- ช	--- ฟ	--- ม	--- ด	-- ช ฟ	--- ม	--- ฟ	--- ฟ
--- ด	--- ช	--- ฟ	--- ฟ	--- ช	--- ฟ	--- ร	--- ด

เพลงจ๊ะมีลูกว๊ะก๊ะ

---	ท°	ท ด	ด°	ท ท°	ท ด	ม	ฟ - ด
ฟ	ด°	ท-ช	ฟ ด	ม	ด	ม	ด
ช	ด	ท ช	ฟ	ม	ด	ท	ท ด
ช	ด	ท ช	ฟ	ม	ฟ	ฟ	ด

